

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

DIANA PETRAITYTĖ
Viešojo sektoriaus ekonomika

EUROPOS SOCIALINIO FONDO LĖŠŲ ĮSISAVINIMO
PROBLEMOS LIETUVOJE: LYČIŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ
ASPEKTAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Prof. habil. dr. O. G. Rakauskienė

Vilnius

2007

Turinys

Santrumpos ir sąvokos	2
Įvadas	3
1. Europos socialinio fondo reikšmė Europos Sąjungos ir Lietuvos ekonominei ir socialinei politikai	6
1.1. Europos Sąjungos struktūrinė ir regioninė politika	6
1.2. Investicijų į žmogiškuosius išteklius plėtra	11
1.3. Lygių galimybių principo integravimas į Europos socialinio fondo veiklą.....	18
2. Europos Socialinio fondo paramos įsisavinimo analizė Lietuvoje	26
2.1. ESF paramos įsisavinimas	26
2.1.1. ES paramos įsisavinimo lygis Lietuvoje: bendrieji rodikliai	26
2.1.2. Europos Socialinio fondo agentūrai 2004 - 2006 metais pateiktų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės	31
2.1.3. Equal 2004-2006 metų rodiklių įsisavinimo analizė	37
2.2. ESF paramos valdymo problemų įtaka paramos įsisavinimui	39
2.2.1. Projektų administravimo problemos ir jų įtaka projektų veiklų įgyvendinimui	39
2.2.2. Projektų vykdytojų klaidų įtaka projektų veiklų įgyvendinimui	43
3. Europos socialinio fondo lėšų panaudojimo tyrimas lyčių lygių galimybių aspektu.....	46
3.1. Lyčių lygių galimybių principo integravimas.....	46
3.2. 2.2., 2.3., ir 2.4. priemonėse dirbančių moterų ir vyrų atlyginimų lyginamoji analizė	49
3.3. Moterims skirtų pasirinktų priemonių ir projektų veiklų analizė	58
4. Europos Socialinio fondo įsisavinimo efektyvumo didinimo kryptys atsižvelgiant į lyčių aspektą.	63
4.1. Europos socialinis fondas 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos kontekste	63
4.2. ESF paramos valdymo problemų sprendimo kryptys.....	68
4.3 Lyčių aspekto integravimo gilinimo į ESF paramos projektus kryptys.....	73
Išvados ir rekomendacijos.....	77
Naudoti šaltiniai	82
Santrauka.....	86
Summary.....	87
Priedai	88

Santrumpos ir sąvokos

BPD – Bendrasis programavimo dokumentas

EK – Europos komisija;

ERP – Europos regioninės plėtros fondas;

ESF – Europos socialinis fondas;

ESFA – Europos socialinio fondo agentūra;

EQUAL– Europos Bendrijų iniciatyva, kuri išbando ir skatina naujus kovos būdus su darbo rinkoje egzistuojančia visų formų diskriminacija ir nelygybe, kurią patiria tiek dirbantys, tiek ir ieškantys darbo asmenys;

SADM - Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

SFMIS - Informacinė Fondų valdymo ir priežiūros sistema ir kompiuterine programa. (Structural Fund Management Information System);

ŠMM - Švietimo ir mokslo ministerija;

TEMA A - Lietuvoje remiamas teminis Equal prioritetas, atviros visiems darbo rinkos skatinimas, sudarant sąlygas lengviau patekti ar grįžti į darbo rinką asmenims, kurie susiduria su integracijos ar reintegracijos į darbo rinką sunkumais;

TEMA G - Lietuvoje remiamas teminis Equal prioritetas, šeimos ir profesinio gyvenimo suderinimo skatinimas bei parama darbo rinką palikusių vyrų ir moterų reintegracijai vystant lankstesnes ir efektyvesnes darbo organizavimo formas bei paramos priemones;

TEMA I - Lietuvoje remiamas teminis Equal prioritetas, parama prieglobsčio prašytojų integracijai;

TI - Tarpinė institucija (Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) Tarpininkaujanti institucija ES paramos įsisavinimo klausimais tarp Finansų ministerijos ir Europos Socialinio fondo agentūros;

TP – ES paramos lėšomis teikiama techninė pagalba (Equal iniciatyva);

ŽIP- Žmoniškųjų išteklių plėtros BPD prioritetas;

I kvietimo projektai – 2005 m. pasirašyti projektai, vykdomi ESF lėšomis;

II kvietimo projektai – 2006 m. pasirašyti projektai, vykdomi ESF lėšomis.

Įvadas

Problemos pagrindumas. Europos Socialinio fondo parama yra skirta žmogiškųjų išteklių vystymui ir darbo rinkos funkcionavimo gerinimui. Fondas remia priemones, siekiančias užkirsti kelią nedarbui ir su juo kovoti bei plėtoti žmogiškąjį potencialą. Kadangi Lietuva neturi jokių išteklių, kuriais galėtų išsiskirti iš kitų šalių, viena iš Lietuvos ekonomikos stiprybių yra darbo jėgos kvalifikacija ir darbo našumas, t.y. žmogiškasis kapitalas, mažos darbo ir daugelio paslaugų kainos, visuotinis raštingumas, mokymosi įgūdžiai, gerovės kėlimo motyvacija ir turto kaupimas. Todėl Lietuvoje, žmogiškųjų išteklių plėtrai turi būti skiriamas pakankamas dėmesys siekiant užtikrinti, kad darbo jėga geriau atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra. Tam ir yra skirta ES parama. Tačiau šiuo metu Europos Socialinio fondo lėšos yra įsisavinamos lėčiausiai iš visų fondų Lietuvoje. Todėl svarbu išsiaiškinti šių problemų priežastis, kad ateityje 2007-2013 m. ES paramos įsisavinimas būtų efektyvesnis.

Vienas iš svarbiausių Europos Socialinio fondo prioritetų yra lyčių lygybė. Europos Sąjunga sukūrė teisinę bazę (pradedant Amsterdamo sutartimi), priėmė nemažai direktyvų ir ryžtingai ėmėsi įvairių bendrųjų programų įgyvendinimo moterų ir vyrų lygybei Europos Sąjungos visuomenėje įgyvendinti. Tačiau šių iniciatyvų įgyvendinimas europiniu, nacionaliniu, regioniniu bei vietiniu lygmeniu yra įmanomas tik įgyvendinant lyčių lygių galimybių aspekto (Gender Mainstreaming) strategiją visose socialinėse ir ekonominėse srityse ir visais etapais. ES valstybėse narėse prieinamumas prie išteklių, teisių bei valdžios vis dar yra netolygiai paskirstytas tarp moterų ir vyrų. Beveik visose gyvenimo srityse nelygus turto, valdžios bei gyvenimo kokybės paskirstymas yra labiau palankus vyrams nei moterims. Siekiant efektyvesnio ESF paramos panaudojimo šiame darbe ir keliamas klausimas, ar ESF projektuose atsižvelgiama į vyrų ir moterų lygių galimybių aspektą.

Problemos aktualumas ir naujumas. Europos Socialinio fondo įsisavinimo problemos šiuo metu daugiausiai aptariamos spaudoje ir įgyvendinančių institucijų lygmeniu, todėl svarbu pateikti išsamią pagrindinių problemų analizę, siekiant pateikti apgalvotus sprendimus. Kadangi Europos socialinio fondo projektų veikla įsibėgėjo tik 2005 metais, ši problema yra pakankamai nauja. Tuo tarpu genderinė analizė veržliai skinasi kelią į Lietuvos mokslinių tyrimų erdvę paprastai mikroekonomikos lygmenyje: užimtumo ir darbo rinkos, namų ūkių gyvenimo lygio, darbo užmokesčio ir gyventojų pajamų, smulkaus ir vidutinio verslo, investicijų į žmogiškuosius išteklius – švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros ir teisės srityse. Pasaulyje ir Europos Sąjungoje lyčių aspektas įgavo nepaprastai platų užmojų jau praeito šimtmečio pabaigoje ir ypač sustiprėjo pastaraisiais metais. Galima pagrįstai teigti, kad naujausias šiuolaikinis požiūris pasaulyje formuojant valstybės ekonominę politiką remiasi genderine analize. Atsirado ir nauja mokslo sritis – lyčių ekonomika ir atitinkamai jos sudėtinės dalys –

lyčių makroekonomika, apimanti valstybės finansų, t.y. biudžeto formavimą, užsienio prekybos aspektus, pinigų politikos genderinę analizę, gyventojų pajamų genderinius aspektus; ir lyčių mikroekonomika, į kurios sudėtį įeina moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimas darbo ir užimtumo, darbo užmokesčio ir pajamų politikoje, smulkaus ir vidutinio verslo plėtroje, regioninėje politikoje, bankininkystėje.

Šio darbo tyrimo objektai:

- × Europos Socialinio fondo paramos įsisavinimo procesas Lietuvoje ir įsisavinimo problemos;
- × Europos Socialinio fondo paramos įsisavinimo problemos;
- × Lyčių lygybės principo įgyvendinimas įsisavinant ESF paramą;
- × Europos Socialinio fondo paramos lėšomis vykdomuose projektuose dirbančių asmenų atlyginimų analizė lyčių aspektu.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti Europos Socialinio fondo paramos įsisavinimo problemas Lietuvoje ir pateikti jų sprendimo kryptis, siekiant geriau panaudoti 2007- 2013 m. Europos Sąjungos struktūrinę paramą.

Siekiant pagrindinio tikslo suformuluoti šie uždaviniai:

1. Parodyti ESF reikšmę ES ir Lietuvos ekonomikai, išskirti pagrindinius ESF tikslus bei išnagrinėti Europos Struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymą Lietuvoje ir Europoje;
2. Išanalizuoti pagrindinius ESF lėšų įsisavinimo rodiklius Lietuvoje, iškelti pagrindines ESF lėšų įsisavinimo problemas ir pateikti jų sprendimo būdus;
3. Parodyti lyčių lygių galimybių aspekto vaidmenį Europos Socialinio fondo paramos panaudojime; atlikti Europos Socialinio fondo lėšomis įgyvendinamuose projektuose dirbančių vyrų ir moterų atlyginimų analizę, siekiant iširti moterų ir vyrų ekonominio elgesio skirtumus ESF paramos panaudojimo kontekste;
4. Pateikti ESF paramos įsisavinimo efektyvumo didinimo kryptis.

Darbe keliami hipotezė – įsisavinant ESF paramą, iškyla moterų diskriminacijos grėsmė:

- ESF lėšomis įgyvendinamuose projektuose, skirstant lėšas, nelygus vyrų ir moterų, dirbančių ir dalyvaujančių projektuose, atlyginimų pasiskirstymas;
- Nelygiai pasiskirstęs ESF lėšomis įgyvendinamų projektų vadovavimas: projektams vadovauja daugiau vyrų;
- Didžiausias darbo užmokesčio skirtumas ir naudos dalyvių vyrų skaičius – privačių įmonių projektuose, kuriems skiriama daugiau lėšų.

Šio darbo metodologija. Tiriant ESF paramos tikslus, procedūras, veiklas atlikta *tarptautinių įsipareigojimų bei strateginių ES ir Lietuvos dokumentų analize*. Tyrimo metu taip pat naudotasi užsienio (J. Pelkmans, J. Casey, Leonardi R., B.Funck, L. Pizzati ir kt.) ir Lietuvos autorių (O. G.

Rakauskienė, J. Reingardienė, M. Daumantas ir kt.) *literatūros šaltinių ir straipsnių analize*. Darbe naudotasi kitų valstybių praktine patirtimi integruojant lyčių galimybių aspektą ESF projektų įgyvendinime. Darbe taip pat nemažai remtasi ir *nepublikuotais duomenų šaltiniais*, kurie buvo įgyti nacionalinių seminarų bei konferencijų metu arba yra *šio darbo autorės asmeninių tyrimų rezultatas*.

Diagramose, schemose bei lentelėse, kurios yra pateikiamos šiame darbe, dauguma duomenų yra pateikiami *dinaminiu požiūriu* – parodant jų kaitą metų bėgyje arba *lyginamuoju metodu* – palyginant vienus rodiklius, duomenis, kriterijus, išvadas ar rezultatus su kitais (daugiausia buvo lyginami *statistiniai bei šio darbo autorės nustatyti rodikliai bei rezultatai*).

Darbe buvo atlikta Europos Socialinio fondo įsisavinimo rodiklių *statistikos duomenų analizė* (daugiausia remiantis *pirminiais duomenų šaltiniais*: Finansų Ministerijos duomenimis, ataskaitomis). Taip pat buvo *išanalizuota* 296 projektuose dirbančių asmenų atlyginimų struktūra.

Apibendrinant, galima teigti, jog naudojant *empirinius tyrimo metodus*, šiame darbe daugiausia buvo remtasi įvairių *dokumentų bei duomenų analize*, bei *profesine autorės patirtimi*. Gautų *empirinių tyrimo duomenų bei faktų apibendrinimui ir analizei* naudoti *palyginimo, lyginamosios ir paprastos analizės, apibendrinimo bei analogijų ieškojimo* teoriniai bei loginiai metodai.

Darbo struktūra. *Pirmoji* darbo dalis skirta Europos Sąjungos socialinės ekonominės politikos pristatymui, Europos struktūrinių fondų teigiamos ir neigiamos įtakos šalių ekonomikai analizei. Joje aptariama investicijų į žmogiškuosius išteklius įtakos šalies ekonomikai reikšmė, bei struktūrinių lėšų paskirstymo kriterijai, dalies pabaigoje išskiriamas lygių galimybių integravimo principas ESF veikloje.

Antroji darbo dalis skirta ESF paramos įsisavinimui, analizuojami įsisavinimo rodikliai, jų dinamika, lyginami įsisavinimo procentai pagal atskiras priemones, sritis, vadovaujančias institucijas. Analizuojamos pagrindinės ESF įsisavinimo problemos t.y. analizuojama ESF paramos valdymo problemų bei paramos gavėjų daromų klaidų įtaka paramos įsisavinimui.

Trečiojoje darbo dalyje pateikiamas tyrimas: ESF priemonėse dirbančių moterų ir vyrų atlyginimų analizė. Taip pat analizuojamas lyčių lygių galimybių aspekto integravimas į ESF remiamus projektus, projektų vertės pasiskirstymas genderiniu aspektu bei ESF lėšų pasiskirstymas pagal priemonių specifiką ir įtaka lytims.

Ketvirtoji darbo dalis skirta ESF paramos įsisavinimo problemų sprendimo krytims aptarti, integruojant lyčių lygių galimybių aspektą.

Darbo pabaigoje pateikiamos gautos šio darbo bei tyrimų rezultatų išvados, pasiūlymai bei rekomendacijos.

Darbe pateikiama iliustracinė medžiaga: 9 lentelės ir 25 diagramos. Darbui naudotos literatūros sąrašą sudaro 109 šaltiniai. Darbe pateikiami 27 priedai.

1. Europos socialinio fondo reikšmė Europos Sąjungos ir Lietuvos ekonominei ir socialinei politikai

1.1. Europos Sąjungos struktūrinė ir regioninė politika

Darni ekonomikos plėtra priklauso nuo darnios socialinės plėtros ir sąlygų tolygumo, nors makroekonominė politika yra labai svarbi sudarant stabilias ekonomikos augimo sąlygas, tačiau jos negalima reguliuoti vien rinkos mechanizmais, nes tai gali sukelti neigiamas socialines pasekmes. Tuo tarpu socialinės išlaidos negali būti vertinamos vien kaip valstybės našta, tai kartu ir racionalios investicijos į būsimą tvarią ekonomiką. „Darni visuomenė sudaro palankias sąlygas verslui. Rinkos ekonomika priklauso nuo žmonių, kurie gali leisti pinigus, todėl būtina investuoti į žmoniškuosius išteklius, nes skurdi visuomenė nėra tinkama verslui.“¹ Šio darbo analizės objektas, - *investicijos į žmoniškuosius išteklius bei kokybiško užimtumo skatinimas*, yra svarbiausi veiksniai užtikrinantys ekonominį augimą ateityje.

Pagrindinė ES regioninės politikos atsiradimo priežastis yra didelis atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių ES valstybių narių ar jų regionų išsivystymo lygio. Jos tikslas *sumažinti įvairių ES valstybių regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus*. Regioninė politika ES lygmeniu buvo plėtojama palaipsniui. Europos Bendrijos įkūrimo metu, sąjungą sudarė šešios narės, tarp kurių regionų skirtumai nebuvo dideli. Regioninės politikos plėtros stimulu tapo Bendrijos išplėtimas. Pradedant nuo Portugalijos, Ispanijos bei Graikijos įstojimo į Europos Sąjungą, ir kiekvienu kitu ES plėtros žingsniu, narių plėtimasis reikalavo integracijos gilinimo tiek finansiniu, tiek reguliavimo požiūriu. Ji tapo kompensacijų mechanizmu ekonominiu požiūriu atsilikusioms valstybėms.²

Regioninė politika grindžiama vadinamuoju *rinkos klaidos argumentu*, t.y. rinkos jėgos negali išlyginti regionų netolygumų, nes gamybos veiksnių mobilumas yra labai nevienodas. Ypač nejudri yra Europos darbo jėga, jos mobilumui trukdo kultūriniai ir kalbiniai skirtumai tarp valstybių bei regionų. Bendras ES regioninės politikos tikslas yra socialinė ir ekonominė sanglauda.³ Šiomis vertybėmis rėmėsi ir ES ekonominė politika po antrojo pasaulio karo. „Dvidešimtajame amžiuje Vakarų Europos valstybės prisiėmė atsakomybę už ekonominio augimo ir socialinio teisingumo pusiausvyros užtikrinimą. Nepaisant didelių skirtumų tarp šalių Europos modelis gerokai skiriasi nuo kitų pasaulio regionų modelių, ir dėl to yra dažnai vadinamas „Europos socialiniu modeliu“.“⁴ Šis modelis kai kurių autorių laikomas vieninteliu pozityviu sprendimu šiuolaikiniame globalizacijos

¹ Rakauskienė O.G., Valtybės ekonominė politika, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006, p. 663.

² Vitkus G., ES enciklopedinis žodynas, Vilnius: Eugrimas. 2002, p. 269.

³ „Europos Taryba socialinę sanglaudą apibrėžia kaip visuomenės sugebėjimą užtikrinti visų savo narių gerovę mažinant skirtumus ir išvengiant susiskaldymo.“

⁴ Rakauskienė O.G., Valtybės ekonominė politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2006, p. 657-658

kontekste.⁵ Šiuo metu regioninei politikai tenka vis mažiau perskirstymo ir daugiau paskirstymo. Dabar dėmesys daugiau nukreipiamas į atskirų projektų, orientuotų į darbo vietų kūrimą, naujų technologijų perėmimą, konkurencingumo skatinimą, įgyvendinimą. ES regioninė politika yra įgyvendinama per struktūrinius fondus ir Sanglaudos fondą:

- Europos regioninės plėtros fondas;
- **Europos socialinis fondas (toliau ESF);**
- Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo skyrius;
- Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas.⁶

Europos socialinis fondas buvo įsteigtas 1957 m. ESF yra vienas iš keturių Europos struktūrinių fondų, kurio tikslas ir yra socialinė sanglauda arba „*skatinanti ekonomika*“ – *ES lėšomis siekiama sulyginti skirtumus tarp skirtingo gyvenimo lygio šalių ir regionų.*⁷ Socialinės darbotvarkės įgyvendinimui Europos Sąjunga gali naudotis daugeliu priemonių: įstatymais, socialiniu dialogu, finansinėmis priemonėmis – ypač Europos socialiniu fondu ir „lyčių lygybės“ principu. ESF remia valstybių narių politikas, įgyvendinančias Europos užimtumo strategijos priimtas pagrindines gaires, rekomendacijas bei Europos Sąjungos numatytus tikslus socialinio įtraukimo srityje. ESF tiesiogiai investuoja į Europos lygiu nustatytų, valstybių narių parengtų politikų įgyvendinimą. Atsižvelgdamas į situaciją kiekvienoje šalyje, ESF prideda konkrečios vertės mastu. Iš tiesų, investavimas į mokymą, parama socialiniam kapitalui, galinčiam sukurti pasitikėjimą, skatinti partnerystę, turi svarbios įtakos įgyvendinant ekonominius, socialinius ir užimtumo tikslus.

ESF yra pagrindinė Europos Sąjungos priemonė, skirta žmogiškųjų resursų vystymui ir darbo rinkos funkcionavimo gerinimui. Šiems tikslams pasiekti Fondas teikia Europos Sąjungos finansavimą daugiausiai ilgalaikėms programoms, plėtojančioms ar atkuriančioms žmonių gebėjimą būti įdarbintiems. Pagrindinis dėmesys yra skiriamas sudaryti galimybes piliečiams įgyti tinkamus darbo ir socialinius gebėjimus. Socialinis fondas gali paremti tokias veiklos rūšis: Švietimas ir profesinis rengimas, pirminis mokinių parengimas, pagrindinių gebėjimų atnaujinimas; darbui ir savarankiškam verslui skirtos mokymo priemonės; mokymai apie tyrimus, mokslą ir technologijas; naujų užimtumo šaltinių kūrimas; mokymų, švietimo ir įgūdžių įgijimo būdų rengimas ir tobulinimas, taip pat mokytojų mokymas; įdarbinimo paslaugų modernizavimas ir efektyvumo tobulinimas; ryšių tarp darbo, švietimo ir tyrimų kūrimas; sistemų, numatančių darbo rinkos ir kvalifikacijos poreikių

⁵ Beckerhoff C., Kraft L., Joint Parliamentary meeting on the Future of Europe, Working group on "globalisation and the European social and economic model", The European social model as a positive answer to globalization./2006, http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/002-7841-128-05-19-901-20060503IPR07840-08-05-2006-2006-false/default_lt.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.01

⁶ Kas yra struktūrinė parama, Finansų ministerija, http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁷ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the European Social Fund, European Social Fund, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l60016.htm>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

pokyčius, kūrimas; pagalba teikiant paslaugas pensininkams, taip pat išlaikytiniams; novatoriškos priemonės ir bandomieji projektai, susiję su darbo

rinkomis, užimtumu ir profesiniu mokymu.⁸ **Pagrindinės penkios ESF politikos sritys yra:**

1. Aktyvios darbo rinkos politikos vystymas ir skatinimas;
2. Lygių galimybių visiems, patenkantiems į darbo rinką, skatinimas;
3. Mokymo, lavinimo ir konsultavimo kaip mokymosi visą gyvenimą politikos dalies skatinimas bei gerinimas;
4. Kvalifikuotos ir galinčios prisitaikyti darbo jėgos skatinimas;
5. Moterų patekimo į darbo rinką ir dalyvavimo joje gerinimas.⁹

ESF parama skiriama pagal penkias priemones:

- 2.1. Priemonė: Užimtumo gebėjimų ugdymas ;
- 2.2. Priemonė: Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas ;
- 2.3. Priemonė: Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija ;
- 2.4. Priemonė: Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas;
- 2.5. Priemonė: Žmonių išteklių kokybės moksliniuose tyrimuose ir inovacijose didinimas.

Norint įgyvendinti Lisabonos tikslus vystymosi ir užimtumo srityse, *Europai reikėtų daugiau aktyvių, produktyviau dirbančių darbuotojų*. Tai leistų palaikyti ilgalaikį ekonominį vystymąsi, kovoti su bedaryste ir regioniniais skirtumais bei skatinti socialinę sanglaudą. Taigi Europa turi paveikti darbo vietų ir užimtumo produktyvumo kiekybę ir kokybę. Todėl, ESF remiami projektai yra svarbūs kiekvienos šalies ekonomikai. Nuolat siekiama mažinti biurokratinis procesus struktūrinių fondų valdyje, kurie padėtų įsisavinti paramą. Pagrindinės pokyčių varomosios jėgos – globalizacijos kontekste sustiprėjusi konkurencija, technologijų vystymasis ir demografinis senėjimas – iki šio dešimtmečio pabaigos darys vis daugiau įtakos. Taip pat išliekančios didelės problemos : bedarystė, skurdas, nelygybė ir diskriminavimas. Europos regioninės plėtros fondas finansuoja priemones, numatytas pagal du tikslus, skirtus konkrečioms zonoms ir regionams remti.¹⁰ Taip pat yra keturios specialios iniciatyvos, kurioms iš viso skiriama 5,35 % struktūrinių fondų lėšų. Jos apima tarptautinį bendradarbiavimą, miestų atnaujinimo programas ir lygias galimybes patekti į darbo rinkas.¹¹ Po 2004

⁸ Europos socialinis fondas (2000-2006), <http://www.eurodesk.lt/index.php?language=lt&page=10078&id=20048>, prisijungimo laikas: 2007.06.21

⁹Ten pat

¹⁰ Šie tikslai yra: 70 % viso finansavimo tenka vadinamiesiems **1 tikslu** regionams, kuriuose BVP yra mažesnis negu 75 % ES vidurkio. Šiuo metu maždaug 22 % ES gyventojų gyvena penkiasdešimtyje regionų, iš šių fondų gaunančių paramą, kuri skiriama bazinei infrastruktūrai gerinti ir verslo investicijoms skatinti. 11,5 % visų regioninių išlaidų tenka **2 tikslu** regionams, siekiant prisidėti prie jų ekonominės ir socialinės rehabilitacijos. Tokiose vietovėse gyvena apie 18 % ES gyventojų. Danijoje, pagal 2 tikslo programą gavus iš struktūrinių fondų 162 mln. eurų, pavyko pagerinti transporto bei telekomunikacijų sistemas mažose ir pakrantės bendruomenėse, į kurias sunku patekti sausuma ir kuriose yra mažai vietinio gėlo vandens. **3 tikslas** apima darbo vietų kūrimo iniciatyvas ir programas visuose regionuose, nepatenkančiuose į 1 tikslo taikymo sritį. 12,3 % finansavimo tenka švietimo bei mokymo sistemų adaptavimui bei modernizavimui ir kitoms užimtumą skatinančioms iniciatyvoms. **3 tikslas** įgyvendinamas ne regioniniu lygiu, - jis susijęs su nacionalinių politikos krypčių ir švietimo, mokymo ir užimtumo programų pritaikymu bei modernizavimu. Šio tikslo siekiama vadovaujantis Europos užimtumo strategija, juo paremtos visos žmonių išteklių skatinimo priemonės.

¹¹ Solidarumas ir sanglauda, **paskutinį** kartą atnaujinta 2006 m. rugsėjo mėn., http://europa.eu/pol/reg/overview_lt.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.06

m. plėtros ES teritorija ir gyventojų skaičius padidėjo 20 %, o BVP – mažiau negu 5 %. Naujųjų valstybių BVP yra nuo maždaug 82 % Sąjungos vidurkio (Kipre) iki 45–50 % Lenkijoje ir Baltijos valstybėse. Europos Sąjunga sukūrė specialias 2000–2006 m. laikotarpio finansines programas siekiant padėti naujosioms valstybėms prisitaikyti prie narystės ES ir pradėti mažinti pajamų atotrūkį nuo kitų ES valstybių narių. 2000-2006 m. laikotarpiu struktūrinių fondų lėšas sudaro 195 milijardų eurų.¹² (Žr. 1 lentelė). 2000 – 2006 metais ESF buvo koncentruojamasi į **tris tikslus**:

1. Padėti labiausiai atsilikusiems regionams.
2. Padėti išlyginti ekonominius ir socialinius netolygumus visose industrinėse, kaimo, miesto ir žuvininkystės srityse.
3. Didinti kokybiško darbo galimybes.¹³

1 lentelė. Lėšų pasiskirstymas 2000-2006 metais tarp Europos Sąjungos narių

	I Tikslas	II Tikslas	III Tikslas	Equal	Kitos iniciatyvos	Sanglaudos fondas	Viso
ES-15	91,24 %	99,46 %	99,54 %	92,83%	99,97%	70,34%	90,77%
ES-10	8,76 %	0,54 %	0,46 %	7,17 %	0,03%	29,66%	9,23%
ES-25	151 mlrd.	22 mlrd.	24 mlrd.	3 mlrd.	9 mlrd.	25 mlrd.	23 mlrd.

Sudaryta, remiantis duomenų šaltiniu: The European Structural Funds, A solidarity policy

Per 2000- 2006 metų periodą ESF skyrė 70 mlrd. įvairiems projektams visoje Europos Sąjungoje. Apie 23 mlrd. eurų buvo skirta naujoms šalims narėms 2004 – 2006 metais. (Žr. 1 Priedas). Daug lėšų buvo skiriama multinacionalinėms programoms.

Tačiau svarbu aptarti ne tik teigiamą ES struktūrinių fondų reikšmę, bet ir galimas neigiamas pasekmes, kurios būdingos viešosioms investicijoms ir valstybės teikiamai paramai apskritai, arba jų poveikis priklauso ir dažnai nublanksta dėl valstybių nacionalinės ekonominės politikos priemonių, kurios turi neigiamą poveikį ekonominiam augimui ir teritorinių skirtumų mažėjimui. Nemažai ekonomistų sutaria, jog regioninė politika ES lygiu, reaguojant į ekonominio išsivystymo skirtumus, yra tik antras geriausias būdas mažinti šiuos skirtumus ir tarp valstybių narių, ir valstybių viduje tarp skirtingų regionų. Regioninių skirtumų mažinimui nukreiptos priemonės gali neigiamai veikti bendrą išteklių pasiskirstymą šalies ekonomikoje ir tuo pačiu lėtinti jos augimo tempus.¹⁴ Kai kurios studijos, analizavusios ligšiolinę ES Sanglaudos ir struktūrinių fondų įsisavinimo patirtį, daro išvadą, jog ES lėšos, kurių apimtys pastaraisiais dešimtmečiais nuolat augo, „neturėjo jokio pastebimesnio poveikio regioniniam augimui bei ekonominei konvergencijai“ tarp valstybių narių.¹⁵ Šie autoriai siūlo orientuotis į tai, kur nukreipiamos ES lėšos (pavyzdžiui, į infrastruktūros projektus), o ne į jų bendrą

¹² Proposed Budget 2008: Growth and employment at the heart of EU spending, Financial programming and budget, http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.06.25

¹³ ESF FAQs, <http://www.lsc.gov.uk/regions/London/ESF/faqs/>, prisijungimo laikas: 2007.09.15

¹⁴ Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, *Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2005*, www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php, prisijungimo laikas: 2007.06.25

¹⁵ Boldrin, Michele & Canova, Fabio, 2003. "Regional Policies and EU Enlargement", <http://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/3744.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

dydį. Kitas svarbus jų akcentas – norint gerinti sąlygas ekonominei plėtrai ir ekonominių išsivystymų tarp valstybių narių mažėjimui, daugiau dėmesio skirti bendriems ekonominės aplinkos elementams, t.y. darbo santykių lankstumui, mokesčių politikai, fiskalinei drausmei ir pan. *Kartais reguliavimo normų nelankstumas riboja verslumą ir darbo vietų kūrimą, darbo jėgos migraciją tarp regionų, o nepatikima finansų politika, didina investicinę riziką, aukštas darbo jėgos apmokestinimas apsunkina teritorinių skirtumų mažėjimą.* Tai veikia stipriau, nei tas poveikis, kurį turi ES struktūriniai fondai. Su šia išvada sutinka ir pozityviau ES struktūrinių fondų poveikį vertinantys analitikai.¹⁶ Jie teigia, jog valstybių politikos sukelti rinkų iškreipimai gali ne tik neutralizuoti teigiamą ES lėšų poveikį, bet riboti ir ekonominę šalies plėtrą, ir teritorinių išsivystymo skirtumų mažėjimą. Iš tokių nacionalinės politikos priemonių paminėtini darbo rinkos reguliavimas ir nacionalinės derybos dėl atlyginimų dydžio, kuris neįvertina regioninių produktyvumo skirtumų ir didina nedarbo lygį mažiausiu produktyvumu pasižyminčiuose regionuose. Darbo užmokesčio skirtumai laikomi rodikliu, kuris stiprina paskatas žmonėms migruoti ir šitaip natūraliai mažėti regioniniams užimtumo ir užmokesčio skirtumams. Tačiau pabrėžiamas ir skirtumas tarp poveikio šalių ekonominio išsivystymo skirtumų sumažėjimui, kuriam, kaip teigia analitikai, pastebima didesnė teigiama ES fondų įtaka, bei ne tokiu akivaizdžiu poveikiu regioninių išsivystymo skirtumų mažėjimui.¹⁷ Tačiau ir pozityviau ES fondų įtaką vertinantys analitikai, ir, pavyzdžiui, Airijos pastarųjų dešimtmečių ekonominę plėtrą analizavę ekonomistai akcentuoja tai, jog ES fondai turi ne svarbiausią įtaką šalių ekonominei plėtrai ir regioniniams skirtumams, o *didžiausią vaidmenį atlieka šalies fiskalinė ir mokesčių politika, sąlygos verslui ir investicijoms bei kiti vidaus ekonominės politikos veiksniai.* Taip pat pastebėtina, jog metodologiškai labai sunku atskirti teigiamą narystės ES Vieningoje rinkoje poveikį nuo kitų veiksnių, įskaitant ir ES fondus. Tačiau galima teigti, jog net ir viešąsias investicijas į infrastruktūrą ar žmogiškuosius išteklius pateisinantys ekonomistai, linkę didesnę teigiamą vaidmenį skirti prekių, paslaugų, darbo jėgos ir kapitalo judėjimo liberalizavimui, nei ekonominės plėtros skatinimui perskirstant lėšas per ES biudžetą. Tai patvirtina ir Lietuvos narystės ES pasekmių tyrimai, kuriuose pagrindinis teigiamas narystės ES poveikis Lietuvos ekonomikai labiausiai siejamas su dalyvavimu Vieningoje rinkoje ir jos teigiamų galimybių išnaudojimu. Pavyzdžiui, nors atskirti iš kitų veiksnių ir kiekybiškai išreikšti narystės ES naudą Lietuvos ekonomikos plėtrai galima tik su svarbiom išlygom, teigiama, jog dalyvavimas ES paspartina Lietuvos BVP augimą 1,14 proc. punkto ir pagrindinė nauda siejama su Vieninga rinka, tuo tarpu ES fondų poveikis yra mažesnis.

ES fondai gali turėti neigiamą poveikį šalies ekonominei plėtrai ar regioniniams skirtumams. Detalizuojant neigiamą ekonominį ES išmokų poveikį, jį galima apibrėžti keliais būdais. ES fondų

¹⁶ Pelkmans J., Casey J. "Can Europe deliver growth?", <http://www.coleurop.be/content/studyprogrammes/eco/publications/BEEPs/BEEP6.pdf>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

¹⁷ Leonardi R. (2006) Cohesion in the European Union, <http://ideas.repec.org/a/taf/regstd/v40y2006i2p155-166.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

ekonominio poveikio problematika susijusi su poveikiu įmonių motyvacijoms ir konkurencinei aplinkai, subsidijų mentaliteto ugdymui, bendram ekonomikos augimo tempui. Konkurencinės aplinkos ir ekonominių motyvacijų iškreipimai atsiranda tada, kai ES lėšos naudojamos tais atvejais, kai įmonės vis viena planavo naujas investicijas, ir todėl ES lėšos nesukuria papildomos vertės, bei kai paramos pasiūla sukuria paklausą, kuri nebūtų atsiradusi rinkoje ir neatspindi visuomenei naudingos veiklos (nekuria „viešųjų gėrybių“, jei jomis galima būtų grįsti ES lėšų naudojimą). Tokių poveikių kiekybiškai įvertinti yra sunku, dažniausiai toks neigiamas poveikis parodomas pavyzdžiais iš konkrečių investicinių projektų Pietų Europos šalyse narėse, finansuotų ES lėšomis.¹⁸ Be to, žinoma daug atvejų, kaip įvairūs produktai ES yra gaminami (arba jų gaminama daugiau, nei esanti paklausa) vien todėl, jog už tai galima gauti ES paramą (tai ypač pastebima žemės ūkyje ir būtent todėl vienas svarbiausių bendrosios žemės ūkio politikos reformos elementų yra paramos atsiejimas nuo produkcijos kiekio). Lietuvoje taip pat galima rasti informacijos apie konkurencijos iškreipimus. Taip pat sunkiai kiekybiškai išreiškiamas yra „subsidijų mentaliteto“ neigiamas poveikis, tačiau jis tampa svarbiu veiksniu, dėl kurio ne tik mažėja ekonominių išteklių panaudojimo efektyvumas, bet ir gali būti priešinamasi neefektyvios ir visuomenei žalingos politikos reformoms.¹⁹

Taigi, *ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas priklauso nuo pačios šalies ekonominės politikos.* Todėl toliau analizuojant Europos Socialinio fondo lėšų administravimo problemas, nereikėtų pamiršti, kad šių problemų sprendimas turės įtakos ne tik Europos Socialinio fondo lėšų įsisavinimui, bet ir bendram ekonominiam šalies augimui, kuris priklauso ne tik nuo investicijų, prekių ir paslaugų rinkos, darbo užmokesčio ir kitų veiksnių, tačiau ir nuo šalies politikų veiklos, jų kuriamų įstatymų, taisyklių ir procedūrų.

Apibendrinant galima teigti, jog šalies dalyvavimas ES rinkoje ir su tuo susijusios laisvos prekybos, paslaugų teikimo ir gamybos veiksnių judėjimo galimybės daro didesnę teigiamą poveikį nei ES lėšų įsisavinimas. ES fondų poveikis priklauso nuo valstybės vidaus ekonominės politikos priemonių, kurios gali veikti priešinga linkme arba sustiprinti ES struktūrinių fondų poveikį, todėl labai svarbu išanalizuoti ES fondų įsisavinimo problemas, taisyklių bei procedūrų netikslumus bei pateikti jų sprendimo kryptis.

1.2. Investicijų į žmogiškuosius išteklius plėtra

Kadangi Lietuva neturi jokių išteklių, kuriais galėtų išsiskirti iš kitų šalių, viena iš Lietuvos ekonomikos stiprybių yra ***darbo jėgos kvalifikacija ir darbo našumas, t.y. žmogiškasis kapitalas,***

¹⁸ *Funk B., Pizzati L., European Integration, Regional Policy, and Growth,* http://books.google.com/books?hl=lt&lr=&id=V63waCJD0yoC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Funcck,+Pizzati+2003&ots=zK-Cx-nhoF&sig=-N3-NOSFOS0IyrYfZvH_tek4MH0#PPR10,M1, prisijungimo laikas: 2007.10.01

¹⁹ Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, *Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2005,* www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php, prisijungimo laikas: 2007.06.25

mažos darbo ir daugelio paslaugų kainos, visuotinis raštingumas, mokymosi įgūdžiai, gerovės kėlimo motyvacija ir turto kaupimas.²⁰ Todėl Lietuvoje žmogiškųjų išteklių plėtrai turėtų būti skiriama daug dėmesio, siekiant užtikrinti, kad darbo jėga atitiktų darbo rinkos reikalavimus ir būtų puoselėjama mokymosi visą gyvenimą kultūra. Lietuvos darbo jėga yra palyginti išsilavinusi, tačiau šiuolaikinės ekonomikos pobūdis sąlygoja gebėjimų, grupių pokyčių, gebėjimo prisitaikyti ir kvalifikacijos tobulinimo poreikį. Aukštos kvalifikacijos specialistų buvimas – viena iš pagrindinių sąlygų, leidžiančių diegti ir plėtoti mokslą ir technologijas. Pagrindinis 2004-2006 metų BPD tikslas - *žinių pagrindu veikiančios ekonomikos plėtra*.

Lietuva, būdama šalis kandidatė, ES paramą gavo iš ISPA, PHARE ir SAPARD pasirengimo narystei programų. Pasirengimo narystei instrumentai, nors finansiškai ir riboti, turėjo didelę reikšmę rengiantis priimti Struktūrinių fondų paramą. Jie sudarė sąlygas išbandyti novatoriškus veikimo būdus ir padėjo paramos programų įgyvendintojams įgyti žinių apie ES finansinius instrumentus bei procedūras, projektų atrankos ir vertinimo kriterijus, prioritetų nustatymą remiantis strateginiais poreikiais, vertinimo ir stebėjimo aspektus ir kt. 2004-2006 metų laikotarpiu visa Lietuvos teritorija buvo priskirta 1 struktūrinių fondų tikslui²¹ remiantis BPD. Jis remiasi įvairių augimo centrų ir sektorių, galinčių atlikti katalizatoriaus vaidmenį Lietuvos ekonomikoje, greitu vystymusi.²²

Struktūrinių fondų lėšomis siekiama kiek įmanoma *padidinti žmogiškųjų išteklių vertę* ir užtikrinti, kad ekonominis augimas ir naujos užimtumo galimybės būtų naudingos visiems Lietuvos gyventojams. Įgyvendinimo politika palaiko priemones, didinančias ekonominį aktyvumą ir kuriančias naujas darbo vietas, verslininkystę ir veiklą, padedančią dirbantiems žmonėms prisitaikyti prie struktūrinių pokyčių, kurie būtini Lietuvos ekonomikai.²³ Ši politika įkūnija ir lygių galimybių principą.

Prioritetiniai tikslai – žmogiškieji išteklių, technologijos, inovacijos, infrastruktūra ir tiesioginė parama verslui – teisinga schema. Tačiau *jeigu į žmogiškąjį veiksnių dėdį yra perspektyvu, bet ir labiausiai rizikinga*. Todėl reikėtų vykdyti lankstesnius projektus. Didžiausi laimėjimai technologijų kūrimo srityje ne visada gali būti planuojami, priklauso nuo talento. Nors yra pusantro šimto tūkstančio studentų, tūkstančiai mokslo darbuotojų ir aukštųjų mokyklų dėstytojų, bet pagal patentus Lietuva Europos Sąjungoje atsilieka. Jei įdėtos lėšos nepasiteisina, reikia lanksčiai persiorientuoti į konkretesnę naudą galinčias duoti sritis. Reikia einant metams, koreguoti programas ir keisti teisinę bazę. Tačiau, nereikėtų skubėti vadovautis vien tik svetima patirtimi: geriau išsistudijuoti taisykles ir

²⁰ Rakauskienė O.G., Valtybės ekonominė politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2006., p. 694

²¹ Struktūrinių fondų lėšos skiriamos dviem teritoriniams tikslams, t. y. 1 tikslui (atsiliekančioms regionams) ir 2 tikslui (pramonės regionų, miestų, kaimo vietovių arba nuo žuvininkystės priklausančių teritorijų pertvarkai), ir teminiam tikslui, t. y. 3 tikslui (profesinio mokymo ir paramos užimtumui sistemoms visoje ES, neapimant 1 tikslo).

²² Europos struktūriniai fondai (2004-2006 m.), Lietuva, http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas/lithuania/factsheets/pdf/fact_Lt_Lt.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01

²³ LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtintas Bendrasis Programavimo dokumentas, http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

realias galimybes, kad išvengtume didelių klaidų, kokias darė Vokietija, Prancūzija, Airija. Šios šalys labai skubėjo, spauda ir įvairios institucijos nuolat valdžią plakė už delsimą. Todėl Prancūzijai dabar tenka į ES biudžetą grąžinti 500 mln. eurų, Vokietijai – 300 mln. eurų, nes ES lėšas panaudojo ne pagal paskirtį.²⁴ Lietuvoje skubos tvarka 2003 m. pabaigoje buvo priimta ES lėšų įsisavinimo administravimo schema, ir jos pakeisti nebuvo galima, tačiau jos netobulumu jau spėjome įsitikinti. Taigi prieš skirstant ES pinigų svarbu rasti geriausius principus, kuriais vadovausimės.

Lietuva Europoje pirmauja pagal į aukštąsias mokyklas įstojančių abiturientų skaičių, tačiau mokymo ir studijų sistema kuria „bendros kvalifikacijos“ specialistus. Ateityje ūkio struktūra keisis, dalį specialistų teks perkvalifikuoti – tai brangu ir ne visada tikslinga. Todėl, *makroekonominius skaičiavimus būtina daryti platesniame kontekste, nagrinėti ir socialinių veiksnių įtaką į šalyje vykstančius pokyčius*. Tai neišvengiama kasdienio ekonominio gyvenimo dalis, kuri reikalauja finansinių investicijų, gebėjimų ir toliaregiškumo, todėl svarbu nuolat investuoti į žmogiškąjį kapitalą, skatinti struktūrinių lėšų įsisavinimą, skatinti verslo struktūras rengti naujus projektus, todėl svarbu, kad procedūros ir taisyklės buvo aiškios ir suprantamos. Svarbu atsižvelgti ir į vykdomų projektų ekonominį efektyvumą. Projektams skiriami pinigai turi virsti apčiuopiamu rezultatu.²⁵ Valstybės politika turėtų susirūpinti ne itin paprastesnėmis ESF lėšų įsisavinimo procedūromis, apsunkinančioms kelią žmogiškųjų išteklių plėtrai.

Prie Finansų ministerijos veikia darbo grupė, kurios pagrindinė paskirtis ir yra tobulinti ES pinigų įsisavinimo kontrolę, tačiau ji turėtų aktyviau dalyvauti šioje veikloje. Lietuva ir kitos šalyse turi nemažai laisvės apsisprendžiant, kokiems prioritetams skirti ES lėšas. Nors pirminis BPD rengimo Lietuvoje pagrindas buvo ilgalaikė ūkio plėtros strategija, tačiau galiausiai diskusija dėl lėšų pavirto sektorine diskusija, o lėšų skyrimui didelės įtakos turėjo įsisavinimo gebėjimai. Pagrindinis bendras Lietuvos pozicijos principas skirstant išsiderėtus ES lėšas turėtų būti *svarbu ne gaunamų išmokų dydis, bet jų tikslinė paskirtis*. Kaip jau buvo minėta viena iš priemonių Lietuvos konkurencingumui didinti tarp kitų šalių yra investicijos į žmogiškuosius išteklius.

Lietuvoje, *skirstant struktūrinių fondų lėšas, paprastai dėmesys kreipiamas ne į prioritetines sritis, kaip inovacijos, mokslas ar studijos, bet į antrines, t.y., pvz., kelių tiesimas, aplinkos apsauga* ir t.t. 2003 m. įvyko Grupės už Nacionalinio susitarimo įgyvendinimą inicijuota konferencija, skirta ES struktūrinių fondų įsisavinimo problematikai aptarti. Ne vienas šiame susitikime dalyvavęs garsus pranešėjas pripažino, jog Lietuva švietimo, mokslo ir studijų infrastruktūrai numato skirti labai menką SF lėšų dalį (tik 4,9 proc. visų SF pinigų), kai tuo tarpu transporto sričiai plėtoti buvo planuojama skirti apie 33 proc. Tai neišgelbės nuo šviesiausių valstybės protų nutekėjimo į užsienio šalis, nuo

²⁴ Daumantas M., Struktūriniai fondai: naujos galimybės ir problemos, Mokslo Lietuva, <http://mokslasplus.lt/mokslo-lietuva/comment/reply/352?page=0%2C1>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

²⁵ Lietuvos laisvosios rinkos institutas, Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, 2005

mokslo, studijų, tyrimų ir inovacijų srities regreso. O tai savo ruožtu veda į vienos iš svarbiausių sričių – žmogiškų išteklių plėtros stagnaciją. Žmonių išteklių plėtrai numatytos skirti tik taip vadinamos paprastosios lėšos (seminarams, komandiruotėms, naujoms programoms parašyti), jų negalima naudoti laboratorijoms atnaujinti, įrangai pirkti. Mokymo ir mokslo įrangos atnaujinimo projektai gyvybiškai reikalingi ir mokančių projektus parašyti bei juos jau parašiusių kelis kartus daugiau nei kelininkų. Tokių projektų rezultatas – nauja pasaulinio lygio įranga ir sąlygos specialistų rengimui – daug skaidresnis nei nutiestas kelias.²⁶

Kita opi problema yra strategijų ir jų įgyvendinimo pritaikymas prie egzistuojančių ekonominių sąlygų ES struktūrinės paramos strategijos kūrimo principai pradedant nuo Lietuvoje įvertintos ilgalaikės valstybės strategijos, kurioje apibūdinta esama ekonominė šalies padėtis ir grėsmės, kylančios iš kaimyninių rinkų veiklos ir plėtros, Lietuva taip mėgina padidinti savo konkurencingumą. Tam buvo priimtos 4 veiksmų programos, kuriose buvo numatyta, kiek planuojama išasfaltuoti kelių, parengti aukštos kvalifikacijos darbuotojų, tarp jų ir mokslinio potencialo, kiek renovuoti mokyklų, pagaliau numatyta, ko siekiama didinant energetikos, ekonomikos veiksmingumą ir t. t. Prioritetuose plačiai aprašyta, ko bus siekiama dėl vieno ar kito tikslo. Ten numatytos ir pagrindinės sąlygos paraiškoms teikti – kad būtų tinkamos finansuoti iš ES struktūrinių lėšų. Tačiau realiai ekonomikoje ne visi veiksniai yra prognozuojami. Todėl labai svarbu nuolat atsižvelgti į vykstančius procesus, politikų suformuotos programos po kelerių metų gali nebeveikti. Siekiant pasiekti užsibrėžtus tikslus, svarbu pasirinkti teisingą sistemą, tuomet sėkmė priklausys nuo vadovaujančių žmonių kompetencijos ir autoriteto. Aukštasis mokslas, deja, orientuojasi į kiekybę, bet ne į efektyvumą ir kokybę, nes mėginama surasti kompromisą tarp visų sričių, neišskiriant pajėgiausių ir perspektyviausių krypčių. Naudą neša tik galutinis produktas, o ne pats lėšų skyrimas. Vertinant iš makroekonomikos pozicijų, svarbu, kad investicijos virstų nauja technologija, kurią naudojant ir galima užtikrinti ilgalaikę gamybą. Investicijos į žmogiškąjį kapitalą teikia didžiausią naudą, bet kartu yra ir mažiau apibrėžtas dalykas. Investicijos, kurios teikia didesnę ekonominę naudą, yra ir labiau rizikingos, jas sunkiau kontroliuoti, kartais gauti ir konkretų rezultatą. Su projektais susijęs neapibrėžtumas turi būti sprendžiamas administraciniais kanalais, skatinant aktyvesnius žmones drąsiau dalyvauti projektinėje veikloje. Užimtumo, solidarumo ir socialinio įtraukimo tikslai negali būti atsieti nuo globalizuotos ekonomikos, kurios kontekste sprendžiama apie Europos konkurencingumą ir patrauklumą. Šis tikslas reikalauja stipraus ir aktyvaus visų suinteresuotų sluoksnių bendradarbiavimo. Bendradarbiavimas tarp valstybinių institucijų, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės yra vienas iš ES politikos sėkmės garantų.²⁷

²⁶ Ten pat

²⁷ Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, *Lietuvos laisvosios rinkos institutas*, 2005, www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php, prisijungimo laikas: 2007.06.25

Įsisavinant ESF paramą turėtų būti aktyviai skatinamas dėstytojų kvalifikacijos tobulinimas ir studentų įdarbinimas pramonės įmonėse ir bendrovėse. Visų pirma profesinio mokymo sistema turi garantuoti tikrai prieinamą profesinį konsultavimą, orientavimą ir profesinį mokymą bei suteiktos kompetencijos atitiktį darbo rinkos poreikiams. Antra, mokymo kokybės gerinimas reikalauja skleisti anksčiau minėtų dvišalių bendradarbiavimo projektų ir programų įgyvendinimo metu sukauptą patirtį visoje aukštojo mokslo ir profesinio mokymo sistemoje. Trečia, manoma, kad esamą darbo rinkos būklę daugiausia lėmė švietimo sistema, turinti ne tik teikti tinkamas žinias, bet ir būti patrauklesnė, kad išspręstų tokias nustatytas problemas kaip gana didelis per anksti švietimo sistemą paliekančių asmenų skaičius. Kai kurie pagyvenę žmonės, išsilavinimą ir (arba) kvalifikaciją įgiję prieš daug metų, neatitinka šiuolaikinės darbo rinkos poreikių, todėl juos taip pat reikia priskirti šiai gyventojų grupei.

Tyrimams ir plėtrai tenka svarbus vaidmuo padedant restruktūrizuoti ekonomiką ir didinant aukštąsias technologijas naudojančios pramonės ir verslo santykinę dalį. Žemas investicijų į tyrimus ir plėtrą lygis (menkas skiriamas dėmesys) privačiame sektoriuje, mokslininkų ir privačių įmonių bendradarbiavimo trūkumas yra viena iš pagrindinių problemų. Ši gamybos sektoriaus (ir paslaugų) prioritetinga kryptis daugiausia dėmesio skiria šio verslo potencialo didinimui ir bendradarbiavimo skatinimui.

Tyrėjų socialinio statuso smukimas lėmė spartų mokslininkų vidutinio amžiaus didėjimą: 2000 m. net 55 % mokslininkų buvo vyresni kaip 50 metų. Ekonominio nuosmukio metais, t.y. XX amžiaus 9 dešimtmečio pradžioje, mokslo prestižas smuko, be to, ėmė menkti mokslininkų statusas. Dar vienas neigiamas veiksnys buvo „protų nutekėjimas“, t.y. aukštos kvalifikacijos jaunųjų specialistų emigravimas (jis taip pat prisidėjo prie vidutinio amžiaus mokslininkų gausėjimo). Dabar labai svarbu gerinti sąlygas mokslininkams ir kitiems aukštosiose mokyklose, tyrimų įstaigose, ūkio subjektuose dirbantiems tyrėjams, imtis tarptautinių tyrimo ir plėtros darbų, kad būtų sukurta naujų žinių ir pagerėtų Lietuvos konkurencingumas. Šio tikslo siekiama tobulinant mokslininkų ir kitų aukštosiose mokyklose, tyrimų įstaigose, ūkio subjektuose dirbančių tyrėjų kvalifikaciją, prireikus jie bus perkvalifikuojami. Atsižvelgiant į ekonomikos poreikius, šia priemone siekiama gerinti tyrimų ir plėtros veikla užsiimančių studentų (įskaitant magistrantus) parengimo kokybę ir didinti jų skaičių, skatinti tarptautinį mobilumą ir gilinti Lietuvos tyrimų ir plėtros srities tarptautinę integraciją.²⁸

Lietuvos ekonominė politikai struktūrinių fondų lėšomis *vykdomi projektai padėtų išlikti lanksčiai ir prisitaikyti prie išorės ekonominės aplinkos pokyčių* – kadangi Lietuva yra nedidelė šalis, labai svarbu, kad ekonominė politika galėtų reaguoti į gretimų Baltijos ir NVS šalių, su kuriomis Lietuva daugiausia prekiauja, ir ES valstybių, kurioms tenka vis daugiau Lietuvos eksporto, būklę. BPD pagrįstas ankstesniais nacionaliniais ekonominės plėtros ir sektorių strategijos dokumentais, įskaitant Lietuvos

²⁸ Ten pat

nacionalinę ilgalaikės plėtros strategiją ir Nacionalinį susitarimą dėl ekonominės ir socialinės sanglaudos. BPD priemonėse, pagal kurias netaikoma valstybės pagalba, galutiniais naudos gavėjais laikomi tie projekto vykdytojai, kurie atsakingi už projekto veiklas ir projekto išlaidas. Prieš įgyvendinant žmogiškųjų išteklių plėtros priemones, būtina užtikrinti, kad ESF intervencijos būtų reikiamai orientuotos ir atitiktų darbo rinkos poreikius.

Lietuvoje egzistuoja aukštas skurdo ir socialinės atskirties laipsnis. Socialinės atskirties mažinimas siejamas su profesinio mokymo ir įsidarbinimo galimybių prieinamumo didinimu. Įgyvendinant ESF projektus Lietuvoje atsižvelgiama į ypatinguosius šių grupių poreikius, dedama papildomų pastangų socialinės atskirties įveikimo priemonėms įgyvendinti.²⁹

Kaip vienas iš būdų, padedančių prisitaikyti prie rinkos pokyčių, yra remiamas įmonių darbo ir darbo organizavimo modernizavimas, lanksčių darbo ir darbo apmokėjimo formų diegimas, socialinės partnerystės stiprinimas įmonės/sectoriaus lygiais, socialinių partnerių mokymas ir informavimas. Šiomis priemonėmis siekiama užtikrinti didesnę darbo organizavimo plėtros lankstumą, geresnę darbuotojų ir vadovybės gebėjimą prisitaikyti prie technologinių pokyčių, efektyvesnę darbo santykių organizavimą. Ši prioritetinga kryptis teikia paramą veiklai, kuria siekiama didinti gyventojų raštingumą informacinių technologijų ir telekomunikacijų srityje, jeigu ši veikla didina išėjusių mokymą asmenų ar jų grupių konkurencingumą darbo rinkoje, gerina sėkmingam darbui būtinos informacijos šaltinių prieinamumą – išplečia mokymosi galimybes. Šiuo atžvilgiu Lietuva gerokai atsilieka nuo ES valstybių. Organizuojant šio tipo mokymą, svarbu siekti, kad tvarioji parama būtų teikiama visiems rajonams ir nebūtų vietovių, kurios kenčia dėl informacinio raštingumo atskirties.

Viena iš opiausių šalies problemų yra buvusių nuteistųjų socialinė integracija. Kita socialinės rizikos grupė yra asmenys, priklausomi nuo narkotikų, alkoholio ir kitų kenksmingų medžiagų. Įgyvendinant 2 prioriteta, daugiausia dėmesio skiriama tam, kad socialinės rizikos asmenų grupėms būtų suteikiama daugiau galimybių integruotis į darbo rinką ir mažėtų socialinė atskirtis. Socialinės atskirties mažinimas visų pirma susijęs su profesinio mokymo ir įsidarbinimo galimybių prieinamumo didinimu.³⁰ Svarbu nuosekliai įgyvendinti aktyvios darbo rinkos politikos priemones.

Žmogiškųjų išteklių plėtros prioritetas yra horizontalus, glaudžiai susijęs su kitais šio BPD prioritetais ir daugeliu jų priemonių, šio prioriteto tikslas užkirsti kelią nedarbui koordinuojant darbuotojų žinias ir įgūdžius su besiformuojančiais darbo rinkos poreikiais, o žmogiškųjų išteklių tvariąją plėtrą – su ekonominio augimo tikslais. Daugelyje darbo vietų, kurias pagal šios srities projektus sukūrė ir ateityje sukurs naujieji sparčiai augantys ekonomikos sektoriai, reikės didesnių

²⁹ “Kultūra ir Lietuvos Bendrojo programavimo dokumentas”, Struktūriniai fondai ir kultūra, <http://www.durys.org/sf/kultura/prior2.2.htm>, prisijungimo laikas: 2007.08.20

³⁰ LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtintas Bendrasis Programavimo dokumentas, http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

darbo jėgos gebėjimų prisitaikyti ir didesnės iniciatyvos, aukštesnio kvalifikacijos lygio, techninių įgūdžių, įgytų aukštojo mokslo sistemoje.³¹

Lietuvoje Europos socialinį fondą administruoja **Europos Socialinio Fondo agentūra**, ji atsakinga už ESF paramos lėšomis vykdomų projektų valdymą. Ji įsteigta 2002 m. rugpjūčio mėn. Socialinės apsaugos ir darbo bei Švietimo ir mokslo ministerijų iniciatyva. Fondo tikslas – skatinti žmonių išteklių plėtrą Lietuvoje, užtikrinant tinkamą ES finansuojamų programų įgyvendinimą. Agentūroje teikiama pagalba paraiškų teikėjams, konsultacijos ir informacija klausimais, susijusiais fondo administruojamų ir koordinuojamų programų įgyvendinimu Lietuvoje; taip pat teikiama metodinė ir kita informacija, siūlymai ir nepriklausomi vertinimai visoms suinteresuotoms valdžios ir valdymo institucijoms tiek, kiek yra susiję su fondo vykdomos veiklos tikslais ir uždaviniais. Agentūros tikslas – užtikrinti efektyvų Europos Sąjungos ir kitos finansinės paramos naudojimą. Agentūra administruoja ir įgyvendina valstybės, savivaldybių bei kitų subjektų programas ir projektus, finansuojamus iš ES, tarptautinių finansinių organizacijų, savivaldybių, agentūros ir kitokių lėšų. Ji padeda parengti metodinę medžiagą, teikia pagalbą paraiškų teikėjams, juos informuoja ir konsultuoja; vertina pateiktus projektus, vykdo jų atranką; pasirašo sutartis su projektų vykdytojais, vykdo įgyvendinimo priežiūrą ir kontrolę, taip pat yra atsakinga už pirkimų organizavimą, lėšų išmokėjimą ir apskaitą.

Pirmasis etapas projektų įgyvendinimo procese – paraiškų projektams priėmimas ir registravimas. Pasibaigus paraiškų teikimui, apie 3 mėnesius trunka jų vertinimas, po kurio pasirašomos sutartys su laimėtojais. Paraiškas ketinančios teikti įmonės išsamias konsultacijas visais paraiškų rengimo klausimais gali gauti teritorinėse darbo biržose. Projektų vertinimą vykdo ESFA darbuotojai bei nepriklausomi vertintojai. Paraiškų vertinimo procesą sudaro trys etapai:

- *administracinės atitikties* vertinimas – patikrinta, ar paraiška pateikta laiku ir tinkamu formatu, ar yra tinkamai užpildyta, ar pridėti visi Gairėse pareiškėjams ir paraiškos formoje nurodyti priedai, reikalingas kopijų skaičius bei kita reikiama informacija;
- *tinkamumo* vertinimas – nustatyta, ar projektas yra tinkamas gauti paramą iš ESF: ar atitinka Bendrojo programavimo dokumento tikslus ir prioritetus, ar neprieštarauja ES horizontalaus lygio strategijai, ar atitinka pagrindinius BPD priede nurodytus atrankos kriterijus ir priemonės tinkamumo reikalavimus pareiškėjams, veikloms. Atliktas išlaidų, nurodytų projektų biudžetuose, tinkamumo vertinimas.³²
- *techninis, ekonominis ir finansinis* vertinimas – įvertinta pateiktų projektų kokybė, tęstinumo galimybes, ekonominis efektas ir kt.

³¹ Ten pat

³² LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. ISAK-1188 patvirtintos gairės paraiškų teikėjams dalyvauti konkurse „Parama projektų dokumentacijai rengti“, Valstybės Žinios, 2004.08.01, Nr.: 119

Tarpinės institucijos atlieka atrankinius projektų patikrinimus ir sistemų auditą. Priimtas sprendimas, kad duomenims laikyti, apibendrinti ir pateikti Lietuva naudoja nacionalinę Struktūrinių fondų valdymo ir priežiūros informacinę sistemą (SFMIS), kuri užtikrina veiklos, finansuojamos iš Struktūrinių fondų, finansinių duomenų ir duomenų apie veiklą skaidrumą ir prieinamumą. Komisijai siunčiamos mokėjimo paraiškos turi būti parengtos remiantis iš tarpinių institucijų, atsakingų už tam tikrų priemonių įgyvendinimą, gauta ir jų sertifikuota informacija. Projektus vykdančios organizacijos nuolat teikia projektų veiklos ataskaitas, bei mokėjimo prašymus, kuriuose segami dokumentai atspindi atliktas veiklas, pirkimus, susitarimus bei finansines operacijas. Projektų veikloms vadovauja ESFA darbuotojai.

Europos Socialinio fondo veiklos tikslai, susiję su socialine integracija ir naujų darbo vietų kūrimu, yra svarbūs Lietuvos ekonomikai ir socialiniam šalies klimatui. Todėl būtina siekti ne tik projektų įgyvendinimo paramos periodu, bet ir pasirūpinti jų veiklos tęstinumu.

ES struktūrinių fondų požiūriu Lietuva yra vienas regionas, todėl 2004–2006 metais Lietuva visų keturių ES struktūrinių fondų paramą gavo vienos, I paramos tikslo (parama pagal šį tikslą šiuo metu skiriama regionams, kurių BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75 proc. ES vidurkio), programos pagrindu. Tačiau integracija į ES nėra vienintelis veiksnys, darantis įtaką Lietuvos ekonominės plėtros klimatui. Didelę reikšmę turėtų turėti ir vykstantys bendrieji socialiniai ekonominiai pokyčiai.

Globalizacija yra terminas, dažnai vartojamas apibūdinant šių pokyčių – įskaitant daugelio šalių ėjimą žinių ekonomikos, naujų pasaulinę ekonominę galią turinčių centrų atsiradimo, socialinių normų ir struktūrų naujo įvertinimo link – daugiapusiškumą. Šios tendencijos susijusios ir su problemomis, ir su galimybėmis, kurias reikia atsargiai vertinti ir kuriomis, kiek įmanoma, reikia strategiškai pasinaudoti.³³ *Griežta biudžeto politika, palaikoma struktūrinių reformų, turėtų padėti užtikrinti, kad ekonominės plėtros nestabdys reikiamos kvalifikacijos darbuotojų stoka ar lėšų modernizavimui ir racionalizavimui finansuoti stygius bent vidutinės trukmės laikotarpiu.* Igalaike ekonominė plėtra ir augimas kartu su produktyvumo didinimu ir perėjimu prie didesnę pridėtinę vertę kuriančios veiklos turėtų padėti sušvelninti gyventojų senėjimo keliamas problemas. Todėl svarbu investuoti į žmoniškuosius išteklius ir tinkamai panaudoti ESF lėšas.

1.3. Lygių galimybių principo integravimas į Europos socialinio fondo veiklą

Kadangi Europos ekonominis modelis dar vadinamas Europos socialiniu ekonominiu modeliu dėl prioritetinių tikslų socialinei sanglaudai ir lygybei, analizuojant Europos Socialinio fondų lėšų panaudojimą ir įsisavinimo problemas, svarbu atsižvelgti ir į prioritetinius tikslus. „*Socialinė Europa*

³³ Ten pat

pasaulio ekonomikoje: darbo vietos ir naujos galimybės visiems“ – toks yra antrojo Socialinės politikos darbotvarkės etapo, vykdomo iki 2010 metų, šūkis. Darbotvarkė sujungia bendro Europos pagrindo stiprinimą ir įvairesnių veiksmų, pritaikytų ypatingiems poreikiams, įgyvendinimą. Antra, ji siūlo pagrindinius veiksmus, remdamasi dvejomis svarbiausiomis 2005–2009 m. Komisijos strateginių tikslų gairėmis :

- užimtumas (siekiant gerovės),
- **lyčių lygybė ir įtraukimas (siekiant solidarumo).**

2007 m. – Europos lygių galimybių metai. Nauja lygių vyrų ir moterų galimybių skatinimo fazė. Europos Sąjunga vaidino pagrindinį vaidmenį įgyvendinant atlyginimų lygumo principą.³⁴ Ji buvo pirmtakė vyrų ir moterų lygių galimybių srityje ir taip prisidėjo prie valstybėse narėse pasiektos pažangos. Kova su diskriminavimu remiasi teisiniu pagrindu ir skatina visų Europos instrumentų bendrą sąveiką. EK organizuoja Europos lygių galimybių metus, kurie turėtų padėti pabrėžti šios temos svarbą, o be to, nušviesti pasiektus rezultatus, įrodančius įvairumo naudą ekonomikai ir Europos visuomenei.

Jau seniai ES ryžtingai darbuojasi moterų ir vyrų lygių galimybių labui. Nežiūrint pasiektos pažangos, vis dar lieka daug svarbių problemų, pavyzdžiui, *skirtumas tarp moterų ir vyrų atlyginimų, moterų galimybės dalyvauti darbo rinkoje, mokymas, profesinis skatinimas, šeimyninio ir profesinio gyvenimo suderinimas ir dalyvavimas priimant sprendimus*.³⁵

ESF taip pat imasi specifinių priemonių skatinti ir plėsti moterų darbo rinką ir skatinti lygias galimybes tarp vyrų ir moterų. Struktūrinių fondų programose per mažai dėmesio buvo skiriama lyčių lygių galimybių problemoms.³⁶ Tačiau ši problema yra aktuali ir Europos komisija atnaujins šias programas. Šis klausimas yra palyginti naujas ir dažnai keliamas ir minimas visose socialinėse programose. Kad būtų užtikrintas darnus ekonomikos augimas ir demokratijos plėtra, labai svarbu, kad moterys ir vyrai *lygiomis teisėmis dalyvautų visose visuomenės veiklos srityse*.³⁷ Tai rodo ir visuomenės politinės brandos lygį. Deja, tikrovė tokia, kad iki šio ambicingo tikslo dar toli, nepaisant per pastaruosius 40 metų Europos Sąjungos iniciatyva pasiektos pastebimos pažangos. Moterų padėčiai darbo rinkoje vis dar daug įtakos turi vyrai – kaip šeimos nariai, darbdaviai arba netgi paskolų teikėjai. *Darbo rinka vis dar palankesnė vyrams, o ne moterims*; ji parodo ir toliau stiprina nusistovėjusius vyrų ir moterų vaidmenis namuose, dar labiau skatindama pasidalijimą ir nepaisydama

³⁴ Gender Mainstreaming, Gender pay gap,

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/equalpay/equal_pay_en.html, prisijungimo laikas: 2007.10.01

³⁵ Advisory committee on equal opportunities for women and men, Opinion on gender pay gap,

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/docs/2007/opinion_pay_gap_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01

³⁶ Europos Bendrijų Komisijos ataskaita Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui dėl moterų ir vyrų lygybės 2005 m., Briuselis, 14.2.2005

³⁷ EQUAL lyčių lygių galimybių integravimo vadovas, Europos Komisija, 2004,

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/data/document/gendermain_lt.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

akivaizdžių įrodymų, kad ne tik daugumos moterų, bet ir vyrų gyvenimui nebetelpa į siaurus jiems taikomus rėmus. Pavyzdžiui, profesinio ir šeimos gyvenimo pusiausvyros poreikį jaučia ir moterys, ir vyrai, tačiau šių dviejų gyvenimo sričių suderinimo politinės programos daugiausia dėmesio skiria motinoms. Nors moterys sudaro 38 proc. mokslinių darbuotojų Centrinės ir Rytų Europos šalyse bei Baltijos valstybėse, didelė jų dalis dirba tose srityse, kuriose išlaidos moksliniams tyrimams mažiausios. Nepakankamos lėšos ir prasta infrastruktūra trukdo tobulėti visai perspektyvių mokslininkų kartai. Vyrams tikimybė pasiekti aukštus akademinis postus yra tris kartus didesnė negu moterims.³⁸ Nepavykę mėginimai pakeisti moterų (kartu ir vyrų) padėtį privertė strategus ir lyčių lygybės srities specialistus abejoti lygių galimybių politikos daroma įtaka. Jie suprato, kad, norint su šaknimis išrauti įsigalėjusias ir neretai užslėptas nelygybės priežastis, būtina iš esmės persvarstyti visuomenės struktūrą, įprastos praktikos, vyrų ir moterų santykių temas. Ir tokia priemonė buvo įvardyta – tai **lyčių lygių galimybių integravimo principas**.

*Lyčių lygių galimybių integravimo principu pripažįstama, kad specialiai moterims (ir neretai marginalinėms jų grupėms) skirtos iniciatyvos reikalingos, bet vien jų neužtenka, kad įvyktų esminių pokyčių.*³⁹ Nors daugelis tokių iniciatyvų tikrai novatoriškos ir naudingos tiesiogiai jose dalyvaujančioms moterims, jos nedaro pakankamai efektyvaus poveikio teikiant paslaugas arba skirstant išteklius vyraujančioms politinėms programoms ir projektams, todėl mažai kuo gali prisidėti prie moterų ir vyrų nelygybės mažinimo arba panaikinimo. Lyčių lygių galimybių integravimo principu ginčijamos tokios vyraujančios politinės programos ir toks išteklių paskirstymas. Šiuo principu pripažįstama, kad tarp nepalankios moterų ir palankios vyrų padėties egzistuoja stiprūs tarpusavio ryšiai. Pagrindinį dėmesį šis principas skiria socialiniams moterų ir vyrų skirtumams – „išmoksiams“ skirtumams, per tam tikrą laiką kintantiems skirtumams ir įvairioms kultūroms būdingiems skirtumams. Pavyzdžiui, moterų ir vyrų nevienodai veiklai skiriamas laikas daro tiesioginę įtaką jų užimtumo modeliams ir gyvenimosi pasirinkimui. Įprastas vyrų atlygintino darbo modelis – visą gyvenimą trunkantis nuolatinis užimtumas visą darbo dieną – primeta tam tikrus šeimos laiko išteklių apribojimus. Moterys priverstos su savo laiku elgtis lanksčiau. Būtent moterys, jei reikalauja šeimos interesai, dirba mažiau arba atsisako užimtumo visą darbo dieną. Todėl moterys ir toliau sudaro didžiąją bedarbių, prastai mokamų darbuotojų, globėjų ir pan. dalį.

Esminės šios problemos priežastys susijusios su socialine struktūra, institucijomis, vertybėmis ir įsitikinimais, kurie vis labiau trikdo moterų ir vyrų veiklos pusiausvyrą.⁴⁰ Todėl *problema yra ne ta, kaip į įvairius procesus įtraukti moteris, o kaip tuos procesus pakeisti, kad juose atsirastų erdvės ir*

³⁸ Prarasti talentai: mokslininkų padėtis Rytų Europos šalyse, Briuselis, 2004 m., <http://www.gap.lt/pt>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

³⁹ EQUAL lyčių lygių galimybių integravimo vadovas, Europos Komisija, 2004,

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/data/document/gendermain_lt.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁴⁰ Daukantienė N., Darbo rinkos pokyčiai Lietuvoje: moterų ir vyrų padėties aspektai, FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. Kaunas: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2006. Nr. 4. P. 46–54

moterims, ir vyrams. Lyčių lygių galimybių integravimas prasideda nuo moterų ir vyrų kasdienės gyvenimiškos situacijos analizės. Tai padeda išsiaiškinti skirtingus jų poreikius bei problemas ir užtikrinti, kad politika ir praktika nebus grindžiama neteisingomis prielaidomis ir stereotipais. Moterų ir vyrų grupė nevienarūšė. Juos kaip individus apibūdina ne tik lytis, bet ir religija, tautybė, išsilavinimas, negalia, seksualinė orientacija, klasė ir kiti aspektai, stiprinantys arba skatinantys kitokio pobūdžio nelygybę, šios problemos yra sprendžiamos ir Europos Socialinio fondo ir Equal iniciatyvos vykdomais projektais.⁴¹

Nors dauguma rodiklių rodo moterų vaidmens didėjimą, bet ši problema išspręsta ne visur. Viduriniajai klasei priklausančios moters, įgijusios aukštąjį išsilavinimą, startinė padėtis ne tokia pati kaip darbo klasei priklausančios moters, turinčios menką išsilavinimą, ypač jeigu ji priklauso tautinei mažumai. Nors profesinėje aplinkoje ir viena, ir kita moteris gali susidurti su diskriminacija, jų poreikiai skirtingi. Reikėtų tiksliau numatyti politinių programų adresatus, parinkti efektyvesnes tų programų įgyvendinimo priemones ir labiau paisyti lygybės principo, jeiguatsižvelgtų į skirtingą moterų ir vyrų padėtį. Lygybė gali reikšti, kad visos kategorijos traktuojamos visiškai vienodai (pavyzdžiui, kai kalbama apieatlyginimus) arba kad įvairios kategorijos traktuojamos skirtingai pripažįstant tam tikrus skirtumus (pvz., motinystė).

Tai reiškia, kad reikėtų imtis specialiai moterims arba vyrams skirtų veiksmų, kuriais būtų sprendžiamos nuolatinės nelygybės problemos arba vyraujančios politinės programos būtų keičiamos taip, kad būtų pritaikomos prie pačių įvairiausių aplinkybių. Lyčių lygių galimybių integravimo principas gali padėti ieškoti bendro pagrindo ir tenkinti kiekvieno asmens, tiek kaip individo, tiek kaip kurios nors grupės nario, poreikius vengiant pasaulio vizijos, kurią formuoja vienašališka dominuojanti kultūra. Svarbus šios problemos aspektas yra ir tas, kad neretai lygybė suvokiama kaip vienos grupės, šiuo atveju vyrų, kova su kita grupe, šiuo atveju moterimis, dėl kurių interesų vyrai turi atsisakyti valdžios ir palankių sąlygų.

Nelengva įrodyti, kad visiems gali būti naudinga visuomenė, kurios nariams suteikiamos vienodos galimybės ir kurioje pripažįstami skirtumai, todėl vertinami ir tenkinami tiek individų, tiek grupių poreikiai. **Lyčių lygių galimybių integravimas nėra:**

- tik moterų problema,
- skirtas vien prieigai arba statistiniams rodikliams pagerinti,
- vien tik gražiai suformuluoti teiginiai, skirtas ką nors kaltinti dėl egzistuojančios nelygybės,
- skirtas vien tam, kad moterys imtųsi veiksmų, skirtas vien teikti naudą moterims,

⁴¹ Ten pat

- skirtas vien tam, kad būtų nutrauktos arba pakeistos kitomis su lyčių klausimais susijusios politinės programos ir projektai, skirti arba moterims, arba vyrams.⁴²

Lyčių lygių galimybių integravimas:

- skirtas skurdui mažinti, **ekonominei plėtrai skatinti** ir pilietiškumui stiprinti,
- tai procesas, kuriam būtina iniciatyva ir kuriuo siekiama spręsti nelygybės problemas, dėl kurių gali atsirasti ir atsiranda bet kurios lyties diskriminacija,
- siejamas su pagrindinėmis **ekonominėmis ir socialinės politikos** programomis, pagal kurias skirstomi svarbiausi ištekliai,
- yra reikšmingas **ekonominiu požiūriu**, nes užtikrina, kad tiek moterys, tiek vyrai yra aktyvūs, ir naudoja visą prieinamą produktyvią darbo jėgą,
- tai kitas žingsnis siekiant lygybės,
- kai pripažįstama, kad lytis – viena iš svarbiausių organizacinių visuomenės ypatybių, kuri daro įtaką žmogaus gyvenimui nuo pat gimimo,
- suponuoja vyriško ir moteriško tapatumo pripažinimą,
- kai pripažįstama, kad vyro ir moters gyvenšana skiriasi, todėl skiriasi ir jų poreikiai, patirtis bei prioritetai,
- reikalauja harmoningai paskirstyti atsakomybę tarp moterų ir vyrų,
- reikalauja **ryžtingų politinių veiksmų ir aiškių veiklos rodiklių**.⁴³

Lyčių lygių galimybių integravimas reiškia:

- kad moterų ir vyrų skirtumai jokia būdu neturi tapti diskriminacijos pagrindu,
- kad būtina radikaliai permąstyti **darbo rinkos veikimo principą** ir jos įtaką moterų ir vyrų užimtumui,
- ilgalaikius visuomenės pokyčius, keičiančius tėvų vaidmenis, šeimos struktūrą ir užimtumo,
- laiko ir net įprastos institucinės praktikos organizavimą,
- vyraujančios krypties performavimą, o ne papildomos veiklos kūrimą moterims, kurios priklauso marginalinėms grupėms,
- moterų ir vyrų partnerystę, kuria siekiama užtikrinti, kad abi grupės bus visiškai įtrauktos į visuomenės raidą ir gaus vienodą naudą iš visuomenės išteklių,
- reakciją į esmines nelygybės priežastis ir korekcinį veiksmų įgyvendinimą, □kad būtina užtikrinti, jog iniciatyvinės programos ne tik paiso lyčių skirtumų, bet ir siekia mažinti lyčių

⁴² Ten pat

⁴³ Ten pat

nelygybę, □kad, norint išsiaiškinti, kur reikėtų nukreipti ribotus išteklius, būtina užduoti tinkamus klausimus,

- □kad reikia skirti daugiau dėmesio vyrams ir jų vaidmeniui kuriant harmoningesnę visuomenę.

Lyčių lygių galimybių integravimas numato: politinės programos kūrimą, sprendimų priėmimą, prieigą prie išteklių, □procedūras ir praktinę veiklą, metodologiją, □įgyvendinimo priemonės, □priežiūrą ir vertinimą.

Penkiolikoje valstybių ES narių darbo rinkoje dar devintajame dešimtmetyje ir net anksčiau labai padidėjo moterų skaičius, tačiau dėl to įvairiems sektoriams, profesijoms ir darbams būdinga lyčių segregacija niekur nedingo. Dauguma moterų tebedirba tik tam tikruose sektoriuose ir renkasi tik tam tikras profesijas, užima dominuojančią ne visą darbo dieną dirbančių darbuotojų dalį, joms sunkiai prieinamos aukštesnės pareigos, jų darbas apmokamas prasčiau negu vyrų, jos patiria didesnę nedarbingumo ir skurdo grėsmę negu vyrai. Aktyvus moterų dalyvavimas darbo rinkoje ir lyčių atotrūkio mažėjimas visose gyvenimo srityse labai svarbus siekiant ES konkurencingumo, ekonominio augimo ir socialinės sanglaudos. *Moterų integracija į darbo rinką yra svarbi kiekvienos šalies ekonomikai, nes didesnis aktyvių darbo rinkos narių pajungimas lemia spartesnę ekonominę augimą ir stabilumą, kurį gali garantuoti tik patenkinti šalies piliečiai.* Didesnės šeimų pajamos, didesnis pasitenkinimas darbu lems didesnes vartojimo išlaidas, tai naudinga šalies ekonomikai. Todėl svarbu visomis šalies politikos priemonėmis stengtis didesnės moterų lygybės ir integracijos į darbo rinką, suteikiant įvairias paslaugas ir nuolaidas auginančioms vaikų mamoms. Europos Socialinio fondo ir Equal iniciatyvos projektai taip pat susiduria su reikalavimu laikytis lyčių lygių galimybių principo. Lisabonos strategijoje numatytas tikslas iki 2010 m. pasiekti 60 proc. moterų užimtumo nebus įgyvendintas nededant tolesnių pastangų lyčių lygybės srityje. Kad šis tikslas būtų įgyvendintas, iki 2010 m. į darbo rinką turi įžengti bent 6 milijonai moterų.⁴⁴

Lyčių aspekto strategijos įgyvendinimą skirtingose šalyse lemia įvairūs ideologiniai, instituciniai, politiniai ir teisiniai veiksniai. Istorinis lyčių darbo pasidalijimas, seksistiniai lyčių santykiai bei juos lemiantys normatyviniai vyriškumo ir moteriškumo modeliai yra pagrindinės beveik visose šalyse minimos lyčių aspekto integravimo politikos kliūtys. Pvz., dominuojanti androcentriška ideologija net ir tokiose šalyse kaip Švedija ar Norvegija, kurios pastaraisiais metais sėkmingai kovoja su tradicinio darbo pasidalijimo istorine patirtimi, vertikalioji segregacija darbo rinkoje išlieka viena iš galingiausių moterų diskriminacijos sistemų šiose šalyse.⁴⁵

2004 m. Lietuvoje buvo žengta keletas svarbių žingsnių, prisidedančių prie lygių galimybių principo įgyvendinimo užtikrinimo nacionaliniu lygmeniu. 2004 m. į Lietuvos teisę baigtas perkelti Europos

⁴⁴ Ten pat

⁴⁵ J. Reingardienė, Lyčių lygybės strategija ir užimtumo politika ES, Kaunas: VDU, 2004

Sajungos *acquis* moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, įgyvendinta Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2003–2004 m. programa.⁴⁶ Taip pat buvo ratifikuotas Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo fakultatyvinis protokolas, bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintas trečiasis pranešimas dėl 1979 m. Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo įgyvendinimo Lietuvoje 2000–2004 metais.

2004 m. įgyvendinant BPD buvo siekiama užtikrinti ne tik moterų ir vyrų lygias galimybes, bet ir garantuoti lygias galimybes visiems žmonėms, visų pirma socialiai atskirtoms grupėms, pasinaudoti struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis.⁴⁷ Atrenkant projektus Lietuvoje, finansuojamus ESF lėšomis, buvo skiriamas dėmesys lygių galimybių principui užtikrinti, visų pareiškėjų prašant paaiškinti, kaip jų žadamas vykdyti projektas atitiks lygių galimybių principą. Prioritetas buvo skiriamas tiems projektams, kurie turi didelį teigiamą poveikį šio principo užtikrinimui bei lygių galimybių pasinaudoti ES struktūrinių fondų lėšomis skatinimui. Apie 30 proc. 2004 m. atrinktų projektų turi teigiamą poveikį lygių galimybių principo užtikrinimui Lietuvoje. Be to, tam kad tinkamai išmatuoti šį poveikį, BPD priežiūros sistemoje yra numatytas reikalavimas teikiant informaciją apie kai kuriuos esminius BPD rezultatų ir poveikio rodiklius (pvz., sukurtų darbo vietų skaičių) atskirai išskirti stebimą naudą moterims ir vyrams.

2005 m. įgyvendinant BPD buvo siekiama užtikrinti ne tik moterų ir vyrų lygias galimybes, bet ir garantuoti lygias galimybes visiems žmonėms, visų pirma socialiai atskirtoms grupėms, pasinaudoti struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis. Atrenkant projektus skiriamas dėmesys lygių galimybių principui užtikrinti, visų pareiškėjų prašant paaiškinti, kaip jų žadamas vykdyti projektas atitiks lygių galimybių principą. Prioritetas buvo skiriamas tiems projektams, kurie turi didelį teigiamą poveikį šio principo užtikrinimui bei lygių galimybių pasinaudoti ES struktūrinių fondų lėšomis skatinimui. Tose priemonėse, kurios įtakoja lygių galimybių principo įgyvendinimą apie 70 proc. 2005 m. atrinktų projektų turės teigiamą poveikį lygių galimybių principo užtikrinimui Lietuvoje.⁴⁸

Lietuvoje pasiekta pažanga įtvirtinant moterų ir vyrų lygias galimybes. Tačiau daugelis darbo rinkos rodiklių (nedarbo, skurdo lygis, vertikalioji ir horizontalioji darbo rinkos segregacija, alga) rodo, kad praktikoje vyrų ir moterų padėtis vis dar skiriasi. Nelygybė gali dar sustiprėti turint omenyje gilėjančią ekonominę integraciją pasaulyje, kuri savo ruožtu yra palankesnė lankstesnei ir mobilesnei darbo jėgai. Tai sukelia nemažai sunkumų moterims, kurios dažnai verčiamos rinktis tarp vaikų ir karjeros. Dar gilesnė ir sunkiai sprendžiama problema yra visuomenėje vis dar labai stiprūs *lyčių vaidmenų*

⁴⁶ LR užimtumo didinimo 2001 – 2004 m. programos vykdymo ataskaita, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Vilnius, 2005 m.

⁴⁷ BPD įgyvendinimo 2004 m. ataskaita, Lietuva: 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/Metine_ataskaita_2004.doc, prisijungimo laikas: 2007.10.01

⁴⁸ Ten pat

stereotipai, kurie išsivysto šeimoje, yra formuojami žiniasklaidos priemonėse bei nepakankamai sprendžiami švietimo sistemoje.

Su lygių galimybių principu susijusių bei moterų integracijai į darbo rinką ypač susieta Bendrijų iniciatyva Equal. Equal yra šiuo metu tik viena iniciatyva, finansuojama iš Europos socialinio fondo. Equal - skatina naujas priemones kovojant su darbo rinkoje egzistuojančia visų formų diskriminacija ir nelygybe, kurią patiria tiek dirbantys, tiek ir ieškantys darbo asmenys. Pagrindinis jos tikslas – teikti ES valstybėms narėms paramą, ieškant naujų kovos su socialine atskirtimi ir diskriminacija darbo rinkoje priemonių.⁴⁹ EQUAL programa teikia paramą darbams, kurių tikslas – plėtoti ir išbandyti šeimyninio ir profesinio gyvenimo suderinimą gerinančias priemones, suteikti galimybes padaryti profesinės karjeros pertrauką ir padėti sugrįžti į darbo rinką. EQUAL programa papildė šio plano priemones, diegdama novatoriškus būdus ir metodus, kuriais sprendžiami diskriminacijos ir socialinės atskirties klausimai, įtraukdama daugiau dalyvaujančių partnerių, užtikrindama tarptautinį bendradarbiavimą ir keitimąsi patirtimi.⁵⁰

EQUAL programa sprendžiant labiausiai pažeidžiamų darbo rinkos grupių problemas, viena iš šių grupių yra pagyvenusios moterys, moterys tapusios prekybos žmonėmis aukomis, moterys auginančios vaikus. Equal iniciatyva Lietuvoje įgyvendina tikslinius projektus moterų padėčiai darbo rinkoje pagerinti, susijusios su ikimokyklinio ugdymo įstaigų vaikams darbo laiko pritaikymu, vyresnio amžiaus moterų integravimu į darbo rinką, stereotipų, susijusių su moterų ir vyrų veikla griovimu ir kt.

Lygių galimybių užtikrinimo principas buvo BPD horizontalusis prioritetas, kuris užtikrinamas įgyvendinant visas priemones. ESF priemonėmis siekiama užtikrinti lygias galimybes visiems žmonėms, visų pirma socialiai atskirtoms grupėms. Lyčių lygybės įsigalėjimas naudojamas kaip priemonė įgyvendinti moterų ir vyrų bei kitų tradiciškai diskriminuojamų socialinių grupių lygias galimybes visose remiamose srityse. To pasiekti padės ne tik lygių galimybių principo laikymasis investuojant pagal visas prioritetines kryptis, bet ir aktyvios visų jų remiamos pastangos gerinti esamą situaciją, pavyzdžiui, plėtojant lanksčias darbo formas, skatinant moterų verslumą, tobulinant lygių galimybių principo įgyvendinimo ir laikymosi reglamentavimą. Svarbu, kad šis principas būtų įgyvendinamas ne tik projektų veiklose, bet ir pvz.: taikant vienodus atlyginimus vyrams ir moterims, dirbantiems projektuose. Projektuose dirbančių asmenų atlyginimų tyrimas ir jo rezultatai bus aptariami trečiame skyriuje.

⁴⁹ Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. A1-103, patvirtinta iniciatyva Equal gairės pareiškėjams, Valstybės žinios, 2007-06-12, Nr. 65-2537

⁵⁰ LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtintas Bendrasis Programavimo dokumentas, http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

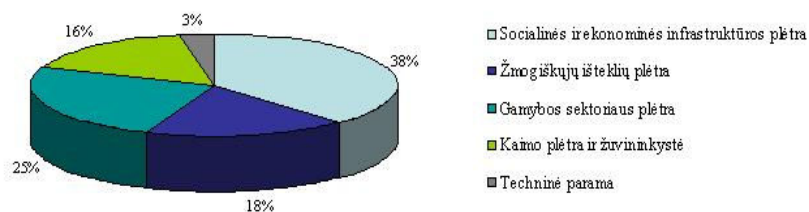
2. Europos Socialinio fondo paramos įsisavinimo analizė Lietuvoje

2.1. ESF paramos įsisavinimas

2.1.1. ES paramos įsisavinimo lygis Lietuvoje: bendrieji rodikliai

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004-2006 m. buvo teikiama pagal Lietuvos 2004-2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą. 2004-2006 metais skiriama apie 3,09 mlrd. litų ES ir 1,07 mlrd. litų Lietuvos Respublikos lėšų. Nepaisant to, kad vienas iš svarbiausių Lietuvos konkurencingumo veiksnių – žmogiškieji ištekliai, pagrindinė problema – persikvalifikavimo būtinybė ir mažas skaičius tam tikros vienos krypties specialistų., pateiktame 1 paveiksle matome, kad lėšų suma skiriama žmogiškųjų išteklių plėtrai perpus mažesnės nei socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai t.y. 18 ir 36 procentai nuo bendros skiriamos paramos sumos.

1 pav. 2004-2006 metų ES paramos pasiskirstymas pagal BPD prioritetus

Duomenų šaltinis: BPD, Europos Struktūrinė parama, http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD

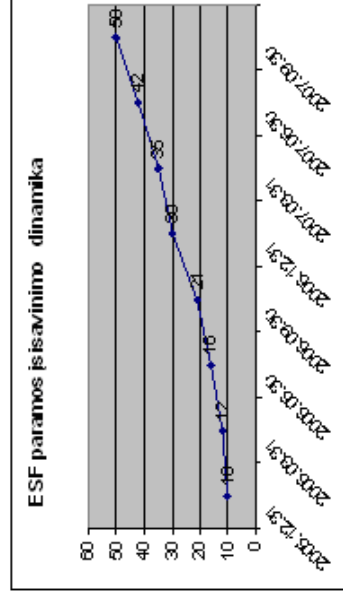
Palyginus visų BPD prioritetų įsisavinimo procentus nuo bendros sumos (2 Lentelė), matome, kad Europos Socialinio fondo remiamos srities projektai įsisavinami blogiausiai – 39 proc. nuo bendros sumos (tik reikėtų atsižvelgti į tai, kad ESF mažiausias baigtų projektų skaičius). Tuo tarpu kaimo plėtra ir žuvininkystė – net 67 procentus. Vidutinis įsisavinimo procentas 2007 metų spalio 3 dienai – 50 proc., tuo tarpu ES vidurkis – 69,3 proc. ES lėšų dalis nuo įsipareigojimų ES dalies visuose prioritetuose viršija 100 proc. ESF, pagal šį procentą užima žemiausią vietą. Vidutinis visų prioritetų įsisavinimo procentas nuo įsipareigojimų dalies – 103 procentai. Tuo tarpu ES baigtų įgyvendinti projektų lėšų dalis nuo ES įsipareigojimų žmogiškųjų išteklių plėtros prioritete – tik 5 proc., kai kaimo plėtros ir žuvininkystės prioritetas – net 62 procentai. Vidutinis įsipareigojimų vykdymo procentas – 30 procentų. Analizuojant įsisavinimo dinamiką (2 paveikslas, 4 priedas), matome, kad įsisavinimo sparta ypač pradėjo didėti nuo 2006 metų trečio ketvirčio ir toliau. Tai sąlygojo ne tik, tai, kad projektų veiklos išibėgėjo, buvo perkama daugiau paslaugų, kurios įvertinamos didesne suma, bet ir administravimo taisyklių pokyčiai.

2 lentelė. BPD PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO BŪKLĖ NUO BPD ĮGYVENDINIMO PRADŽIOS IKI 2007 09 30 d. pagal duomenų būklę SFMIS

BPD prioriteto ir priemonės kodas	BPD 2004-2006 m. įsipareigojimai (mln.Lt) ³				Pagal BPD finansuojama projektų iš viso ¹			Pagal BPD baigta įgyvendinti projektų			Išsivairinti lėšų (mln. Lt) ¹				
	iš viso:	iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų	iš nacionalinių viešųjų lėšų	iš privačių lėšų	vnt.	Finansuojamiems projektams pagal pasirašytas sutartis paskirstyta BPD lėšų (mln. Lt) ²		Pagal galutinius mokėjimo prašymus projektų vykdymams ir rangovams apmokėtos sumos (mln. Lt)		ES lėšų dalis nuo ES išpareigojimų (%)	Deklaruotinos lėšos (mln. Lt) ⁴				
						ES lėšų dalis išpareigojimų dalies (%) ³	iš jų ES lėšos	iš viso:	iš jų ES lėšos		viso: ¹	iš jų ES lėšos ¹			
	1=2+3+4	2	3	4	5	6	7	8=7/2	9	10	11	12=11/2*100	13	14	15=14/2*100
Viso BPD:	4167.2	3090.9	1068.5	7.8	3514	4540.4	3174.9	103%	1874	1295.5	912.6	30%	2205.6	1560.4	50%
1 Prioritetas Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1585.2	1198.3	386.9		664	1726.3	1228.3	102%	289	561.4	407.6	34%	926.7	669.4	56%
2 Prioritetas <u>Žmogiskųjų išteklių plėtra</u>	<u>749.4</u>	<u>565.6</u>	<u>183.8</u>	-	<u>636</u>	<u>767.6</u>	<u>572.3</u>	101%	<u>34</u>	<u>36.9</u>	<u>27.5</u>	5%	<u>294.7</u>	<u>219.8</u>	39%
3 Prioritetas Gamybos sektoriaus plėtra	1038.1	768.0	270.1		251	1223.3	802.9	105%	71	244.7	166.5	22%	464.1	312.7	41%
4 Prioritetas Kaimo plėtra ir žuvininkystė	670.8	466.2	196.8	7.8	1832	696.2	476.1	102%	1442	420.5	286.9	62%	460.8	314.3	67%
5 Prioritetas Techninė pagalba	123.6	92.7	30.9		131	127.069	95.253	103%	38	32.111	24.084	26%	59.226	44.373	48%

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos ES paramos lėšų įsisavinimo ataskaita, prisijungimo data – 2007.10.03

2 pav. ESF paramos įsisavinimo dinamika

Sudaryta, remiantis Finansų Ministerijos mėnesinėmis ataskaitomis

3 lentelė. ES struktūrinės paramos įsisavinimas

ES struktūrinės paramos įsisavinimas, mln. Lt	
nuo 2004-05-01 iki 2006-12-31	30,46 % (936,6)
nuo 2007-01-01 iki 2007-10-03	20,54 % (632,0)
nuo 2004-05-01 iki 2007-10-03	51 % (1 568,6)
Vidutiniai ES struktūrinės paramos įsisavinimo tempai pagal BPD, mln. Lt/mėn.	
2004 m.	5,5
2005 m.	21,0
2006 m.	53,4
2007 m. sausio-rugsėjo mėn. vidurkis	69,3
Kad BPD lėšos pagal N+2 taisyklę nebūtų prarastos 2007 m., iki š. m. pabaigos liko įsisavinti (-) /perviršis(+), mln. Lt	
Europos regioninės plėtros fondas	+134,1
Europos socialinis fondas	+28,6
Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas	+108,0
Žuvininkystės orientavimo finansinė priemonė	+5,3

Sudaryta, remiantis Finansų Ministerijos duomenimis, prisijungimo data – 2007.10.03

Iš 3 lentelės duomenų matome, kad įsisavinimo suma per š.m. dešimt mėnesių sudaro apie du trečdalius pastarųjų dviejų metų įsisavinimo sumos, įsisavinimo tempai greitėja, perviršis yra visuose fonduose. Vidutinis lėšų įsisavinimo tempas per mėn. Nuo 2004 m. iki 2007 m. padidėjo nuo 5,5 mln. Lt/mėn iki 69,3 mln. Lt/mėn. Matome, kad BPD lėšos pagal N+2 taisyklę nebus prarastos 2007 m., nes iki š. m. pabaigos – jau yra visų fondų lėšų įsisavinimo perviršis, didžiausias - Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fonde, beveik trigubai mažesnis – ESF įsisavinimas. Daugumos projektų parengiamieji, ilgai trunkantys darbai (planavimas, dokumentų derinimas, konkursai ir t.t.) jau baigti, rangovai atlieka darbus, ir jiems pervedami pinigai, todėl, manoma, jog lėšų panaudojimas dar paspartės. Pastebimos lėšų įsisavinimo augimo tendencijos pagal visą Bendrąjį Programavimo Dokumentą (BPD): per 2006 m. I ketvirčio vieną mėnesį buvo įsisavinama vidutiniškai po 30 mln. Lt ES lėšų, o per 2007 m. I ketvirčio vieną mėnesį – vidutiniškai po 54 mln. Lt. (1.8 karto daugiau nei 2006 m.). (Žr. 3 lentelė, 5 priedas).

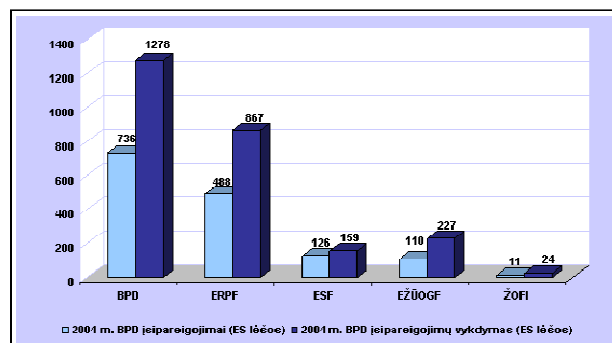
Vyriausybės nuomone, tikėtina, kad lėšų įsisavinimas dar paspartės, nes skirtingai nei praėjusiais metais, 2007 m. jau beveik baigti projektų vertinimo ir atrankos etapai, pasirašytos beveik visos paramos sutartys ir visos pastangos dabar telkiamos atrinktų projektų tinkamam įgyvendinimui, taip pat pastebima, kad pagerėjo institucijų, administruojančių ES struktūrinius fondus, darbuotojų bei projektų vykdytojų gebėjimai įgyvendinant ir prižiūrinti BPD projektus. Patvirtinti BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklių pakeitimai, susiję su projektų įgyvendinimo priežiūros procedūrų supaprastinamu, o tai leidžia realiai taupyti darbo ir laiko sąnaudas, palengvinti projektų vykdytojų ir BPD priemones administruojančių institucijų darbą (Paramos fondo Europos Socialinio fondo agentūros (ESFA) skaičiavimais šie pakeitimai turėtų sutaupyti nuo 7 iki 10 proc. jos darbo sąnaudų).⁵¹

Tačiau ESF įsisavinimo procentas yra mažiausias, perviršis smarkiai atsilieka nuo Europos

⁵¹ „ES lėšų įsisavinimas spartėja, teigia Vyriausybė“, 2007.06.06, <http://www.balsas.lt/naujiena/116267>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

regioninės plėtros ir Europos žemės ūkio ir garantijų fondo. Iš viso pagal ESF finansuojamas Bendrojo programavimo dokumento priemonės 2004–2006 m. buvo numatyta paskirstyti 806,5 mln. Lt lėšų (ES lėšų - 608,4 mln. Lt). Sutarčių pasirašyta dėl 826 mln. litų (ES lėšos 616,1 mln. Lt) - tai sudaro 101 proc. numatytų lėšų.⁵² (Žr. 6 Priedas) ESF lėšos įsisavinamos lėčiausiai. Tai sąlygoja keletas veiksnių – daugiausia smulkių projektų, dideli dokumentų srantai, 100 proc. dokumentų tikrinimas ir pan. Tikimasi, kad įdiegus minėtą projektų, finansuojamų iš ESF, mokėjimo prašymų tikrinimo tvarką lėšos bus įsisavinamos sparčiau. Per 2007 m. balandžio ir gegužės mėn. pastebimos ir lėšų įsisavinimo augimo tendencijos pagal BPD priemones, finansuojamas ESF lėšomis. Parengtas ir suderintas BPD projektų, finansuojamų iš Europos Socialinio Fondo (ESF), mokėjimo prašymų supaprastintos tikrinimo tvarkos projektas leistų supaprastinti įgyvendinančiosios agentūros, administruojančios ESF⁵³ finansuojamas BPD priemones, darbą ir projektų vykdytojams būtų greičiau išmokamos lėšos. Lėšų administravimo sistemą siekiama tobulinti ir toliau. 2007 m. gegužės 5 d. įvyko Darbo grupės klausimams, susijusiems su ES struktūrinės paramos administravimo sistemos kūrimu ir tobulinimu posėdis, kuriame aptartas tolesnės administracinio tobulinimo galimybės.⁵⁴

3 pav. Europos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimo atitikties N+2 taisyklei vertinimas

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos N+2 taisyklės įgyvendinimo duomenimis

Pateiktame 3 paveiksle skaičiuojama suma, už kurią yra įgyvendinta projektų, įtraukiamos ES struktūrinių fondų, bendrojo nacionalinio finansavimo, pareiškėjo ir partnerių lėšos pagal projektų vykdytojų pateiktus mokėjimo prašymus. Pagal ES reglamentų nuostatas, skirtos lėšos turi būti įsisavinamos tam tikra sparta, užtikrinant atitiktį N+2 taisyklei, t. y. konkreitiems metams pagal BPD skirtos konkretaus ES struktūrinio fondo lėšos turi būti įsisavintos ir deklaruotos Europos Komisijai per einamuosius bei ateinančius dvejus metus. Pirmasis N+2 taisyklės patikrinimo terminas – 2006

⁵² “Spartėja Europos socialinio fondo lėšų įsisavinimas”, *Finansų ministerijos informacija*, 2007.07.04, http://www.nisc.lt/lt/news.php?monthno=8&year=2007&news_id=194&start1=12, prisijungimo laikas: 2007.08.20

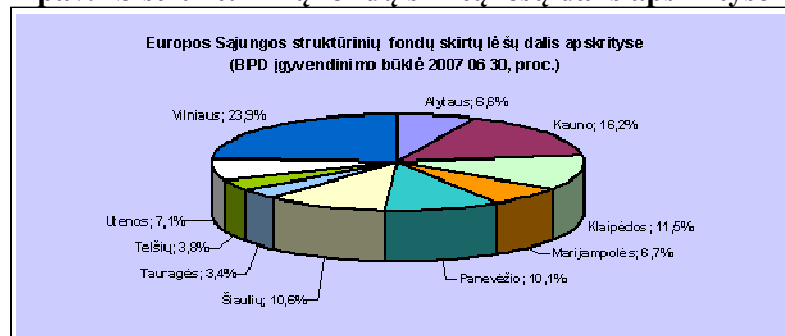
⁵³ “ES lėšų įsisavinimas spartėja, teigia Vyriausybė”, 2007.06.06, <http://www.balsas.lt/naujienos/kronika/straipsnis116307>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁵⁴ “Spartėja ES struktūrinės paramos įsisavinimas”, *Finansų ministerija*, 2007-06-06, <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/769/>, prisijungimo laikas: 2007.06.2

m. gruodžio 31 d. Iki šios datos turėjo būti įsisavintos ir deklaruotos Europos Komisijai visos Lietuvai 2004 metams pagal BPD skirtos paramos lėšos. Analizuojant turimus duomenis, matyti, kad rizikos neužtikrinti atitikties N+2 taisyklei ir grėsmės 2006 m. prarasti Lietuvai skirtas ES struktūrinių fondų lėšas nėra.⁵⁵ Paskutiniais mėnesiais paspartėjo ES 2004-2006 m. struktūrinės paramos lėšų įsisavinimas. Jau įsisavinta apie 50% visos struktūrinės šio laikotarpio paramos. Visą šio laikotarpio struktūrinių fondų paramą Lietuva turi įsisavinti iki 2008 metų pabaigos, o Sanglaudos fondo paramą – iki 2010 m. pabaigos. Struktūrinės paramos įsisavinimas vyksta pagal Vyriausybės patvirtintą planą, kuriame taip pat buvo numatyta, kad lėšų įsisavinimas šiais metais spartės. Pagal Vyriausybės nustatytą planą kiekvieną šių metų mėnesį numatyta įsisavinti vidutiniškai po 16,7 mln. Lt ESF lėšų. Tačiau planas buvo viršytas: balandį įsisavinta 17,1 mln. Lt, gegužę - 24,9 mln. Lt, birželį - 20 mln. Lt.⁵⁶

Analizuojant ES lėšų pasiskirstymą regioniniu aspektu, matome, kad didžiausią procentinį svorį žmoniškųjų išteklių plėtros prioritetą turi Kauno ir Vilnius rajonuose, kur didžiausias universitetų ir kitų ugdymo įstaigų skaičius, bei didžiausia darbo pasiūla ir investicijos. (Žr. 6 priedas, 4 pav.). Geriausiai įsisavinamos lėšos didžiuosiuose miestuose (Vilnius – 23,9 proc., 16, 2 proc.). Blogiausiai įsisavinamos lėšos mažesniuose – Telšių, Tauragės rajonuose (3,8 ir 3,4 proc.).

4 pav. ES struktūrinių fondų skirtų lėšų dalis apskrityse

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerija. Europos Struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymas

Pastaruoju metu, daugelis politikų, tarp jų - Europos komisarė Dalia Grybauskaitė, kritikavo lėšų panaudojimo tempus ir minėjo, jog Lietuva gali turėti dėl to rimtų praradimų.⁵⁷ Taigi, ar pakankamas yra Europos struktūrinių fondų paramos įsisavinimo procentas? Pasak, Europos Sąjungos komisarės Dalios Grybauskaitės Lietuvai 2008 metų pavasarį gali tekti grąžinti dalį nepanaudotų Europos Sąjungos lėšų, jeigu ir šiais metais šalis vangiai jas įsisavins. Jeigu 2004 metais Lietuva pirmavo, 2005 metais buvo per vidurį, tai 2006 metais atsiduria jau beveik gale. Pasak jos, būtina papildomai skirti dėmesį gamtos apsaugos, verslo užimtumo skatinimo, žinių ekonomikos ir kitoms sritims,

⁵⁵ LR ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2007 metų I pusmečio apžvalga, LR Ūkio ministerija, Vilnius, 2007

⁵⁶ "Spartėja Europos socialinio fondo lėšų įsisavinimas", *Finansų ministerijos informacija*, 2007.07.04, http://www.nisc.lt/lt/news.php?monthno=8&year=2007&news_id=194&start1=12, prisijungimo laikas: 2007.08.20

⁵⁷ ES lėšų įsisavinimas spartėja, teigia Vyriausybė", 2007.06.06, <http://www.balsas.lt/naujiena/116267>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

kurios ypač liečia investicijas į žmogų, švietimą ir mokslą. Dėl lėtesnio lėšų įsisavinimo kaltos sudėtingos biurokratinės procedūros. Pasak G.Kirkilo "kai kurios mūsų žinybos per daug apsidraudžia, dėl to, kad viskas būtų pasisavinama skaidriai. Tačiau tikimasi, kad šis procesas bus kontroliuojamas". Anot jo, daugiausiai problemų įsisavinant ES lėšas yra srityse, už kurias atsako Aplinkos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ministerijos.⁵⁸ Premjeras Gediminas Kirkilas teigia esąs įsitikinęs, kad visa Lietuvai 2004-2006 metais skirta Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama iki 2008 metų bus įsisavinta.⁵⁹ Anot jo, Vyriausybė jau kiek supaprastino tvarką, kad ES paramos įsisavinimas būtų greitesnis - žinybos šiuo metu gali avansu finansuoti projektus, o po to pinigai bus gražinami iš ES fondų. Siekiama dar labiau supaprastinti procedūras, tam paskirtas specialus koordinatorius. Makroekonominiai skaičiavimai rodo, kad daugiausia dėmesio turi būti skiriama į žmogiškąjį veiksnių – švietimo ir mokslo būklės gerinimą. Svarbu atsižvelgti ir į vykdomų projektų ekonominį efektyvumą. Projektams skiriami pinigai turi virsti apčiuopiamu rezultatu.⁶⁰ Skiriamų pinigų įsisavinimo stebėsenai reikėtų arba steigti konsultacinius punktus, kurios galėtų patarti projektų vykdytojams, pristatyti iš struktūrinių lėšų finansuojamus projektus arba įdarbinti žmones tai atliekančius vykdančiose institucijose. Taigi, galima pasakyti, kad norint tikro kokybinio lūžio, reikia investuoti pirmiausia į žmogiškuosius išteklius. Bendra Lietuvos pažanga iš žmogiškųjų išteklių yra didesnė, lyginant su nauda, kuri gaunama iš investicijų į infrastruktūrą. Svarbu, kad žmoniškuosius išteklius būtų galima išsaugoti Lietuvoje, padėčiai valdyti būtina imtis ryžtingų valstybinės politikos priemonių, todėl vykdomiems projektams reikėtų teikti daugiau reikšmės. Lietuva, pradėdama įsisavinti šiuos fondus, dar neturėjo reikiamos patirties. Jei dabartinė įsisavinimo sparta ir įgautas pagreitis nesikeis, galima tikėtis visų ES lėšų įsisavinimo laiku. Tačiau daugelis projektų baigiasi 2008 m. antrajame ketvirtyje, prasidės naujo kvietimo projektai. Būtent nuo jų veiklų pradžios reikėtų pradėti naujų procedūrų ir taisyklių taikymą, nes dažnas jų keitimas taip pat reikalauja daug darbo sąnaudų. Kol kas ne visi skelbiami procedūrų pakeitimai realiai veikia. Jei nauji projektai pradžioje taip pat sunkiai įsisavins lėšas, gali kilti grėsmė įsisavinimui.

2.1.2. Europos Socialinio fondo agentūrai 2004 - 2006 metais pateiktų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

2005 metais socialinės integracijos ir darbo kompetencijos ugdymo projektams iš viso buvo prašoma 405,5 mln. Lt ES paramos, kai šių projektų įgyvendinimui skirta 245 mln. Lt. Per 2005

⁵⁸ D.Grybauskaitė: „Lietuvai gali tekti grąžinti dalį ES paramos“, BNS, <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/180/>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

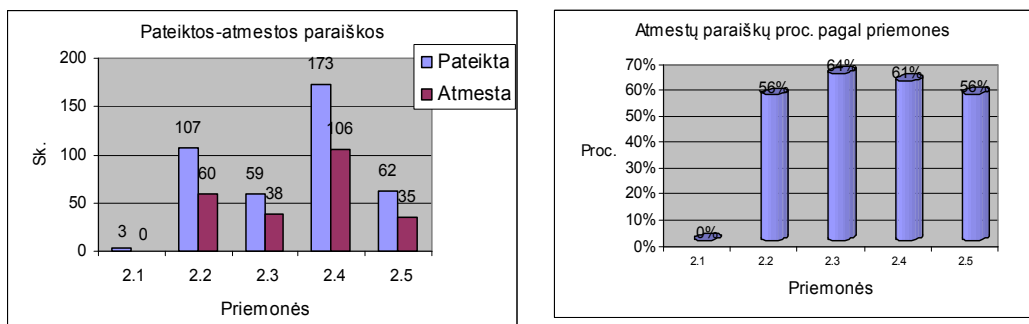
⁵⁹ Ten pat

⁶⁰ M. Daumantas, Struktūriniai fondai: naujos galimybės ir problemos, Mokslo Lietuva, <http://mokslasplius.lt/mokslu-lietuva/comment/reply/352?page=0%2C1>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

metų kvietimų etapą (I kvietimas) Socialinės apsaugos ir darbo ministerija pasirašė 106 sutartis, pagal kurias buvo skirta 138 mln. Lt ES paramos. Iš viso 2004-2006 m. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kompetencijai tenkančių priemonių įgyvendinimui skirta daugiau nei 548 mln. Lt. 2005 metais, kaip ir praėjusio kvietimo metu, aktyviausi buvo Vilniaus apskrities pareiškėjai. Preliminariais duomenimis Vilniaus regiono pareiškėjai įgyvendinančioms institucijoms pateikė apie 70 proc. paraiškų.(žr. Priedas Nr. 7).

Pagal Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kuruojamas priemones ES struktūrinių fondų finansinei paramai gauti 2006 m. rugsėjo – spalio mėn. sulaukta beveik 3 kartus daugiau paraiškų nei 2005 metais.⁶¹ Prašoma paramos suma daugiau nei dvigubai viršijo šiems projektams finansuoti numatytas lėšas. Tai rodo pareiškėjų aktyvumo padidėjimą, patirties įgijimą, projektų veiklų proceso įsibėgėjimą.

5 pav. 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų statistika pagal priemones

Duomenų šaltinis: ESFagentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemones

Projektų atrankos komitetams buvo pateikta iš viso 353 paraiškos, iš jų 238 paraiškas ESFA rekomendavo finansuoti ir 119 paraiškų nerekomendavo finansuoti. Tarpinės institucijos, Projektų atrankos komitetams rekomendavus, patvirtino 165 paraiškas arba 71 proc. ir 69 paraiškų arba 29 proc. nepatvirtino, ESFA rekomenduotų finansuoti paraiškų.⁶² Matome, kad atmestų paraiškų dalis pirmaisiais projektų teikimo metais visose priemonėse buvo beveik vienodas, didžiausias atmestų paraiškų skaičius – 2.3. priemonėje. Daugiausiai paraiškų sulaukta pagal 2.4. priemonės vykdomas veiklas, mažiausia dalis paraiškų – 2.3. priemonėje, socialiniai atskirčiai skirtuose projektuose.

Daugiau kaip 50 proc. pagal 2.2 priemonę pateiktų paraiškų, paramos skirta pagal 1-ąją veiklų sritį „Parama pramonės ir verslo įmonių dirbančiųjų mokymui“ pateiktiems projektams (123 verslo ir pramonės įmonių pateiktiems projektams). Paremti 16 pagal IV-ąją veiklų sritį „Gyventojų kompiuterinio raštingumo ugdymas“ pateikti projektai (dėl prastos paraiškų kokybės I-ojo kvietimo

⁶¹ „Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai“, Informacinis leidinys Nr. 6, 2005 m. lapkritis, http://www.phare.lt/docs/ESF/naujienos/Elektroninis_laikrastis_6/ESF_leidiny_nr.6.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁶² ESFA, Paramos fondo Europos Socialinio fondo agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemones, http://www.esf.lt/bylos/vertinimas/tyrimai/pateiktu_atmestu_paraisku%20analize_2004.doc

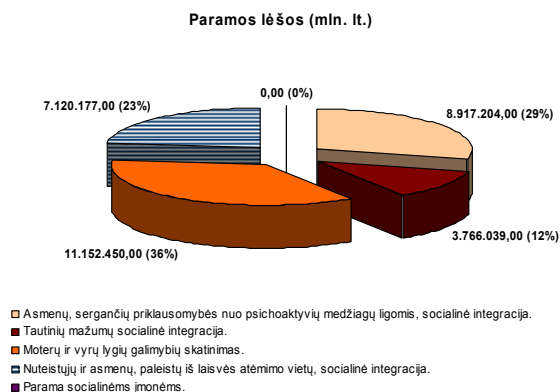
metu neparemtas nei vienas pagal šią veiklų sritį pateiktas projektas). 2.2. priemonės projektai daugiausiai vykdomi privačių įmonių. Iš visų pagal 2.3 priemonę pateiktų paraiškų, daugiausia – 36 proc. paramos skirta pagal 3-ąją veiklų sritį „Moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimas“ pateiktiems projektams.). Nemaža paramos dalis atiteko ir 1 veiklos sritčiai – asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis, socialinei integracijai. I-ojo kvietimo metu buvo pasirašyta paramos sutarčių už 17,44 mln. Lt., II-ojo kvietimo metu pasirašyta paramos sutarčių beveik dvigubai daugiau sutarčių - už beveik 31 mln. Lt.

4 lentelė. 2.2. Priemonės remiamos veiklų sritys

Remiamos veiklų sritys	Paremtų projektų skaičius	Bendra vertė (Lt)	Vertė procentais
1 veikla - parama pramonės, verslo įmonių dirbančiųjų mokymui	123	172.89 mln	68,07
2 veikla - parama valstybės institucijų dirbančiųjų mokymui	54	56.78 mln.	22,35
3 veikla - socialinės partnerystės plėtojimas	4	3.87 mln.	1,52
4 veikla - gyventojų kompiuterinio raštingumo mokymas	16	20.48 mln.	8,06
VISO:	197	254 mln.	

Duomenų šaltinis: ESF agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

6 pav. 2.3. Priemonės remiamos veiklų sritys

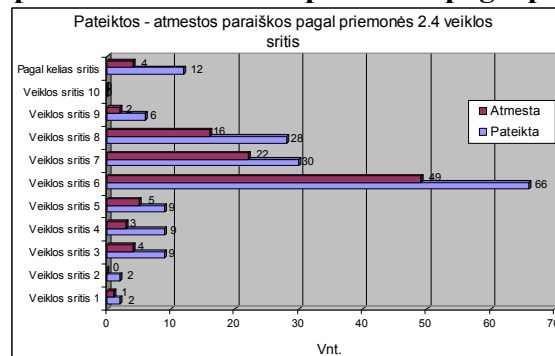

Duomenų šaltinis: ESF agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

Paramos fondui Europos Socialinio fondo agentūrai 2004 metais pagal priemonę 2.4 „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtra“ iš viso buvo pateikta 173 paraiškos paramai gauti, iš jų 106 paraiškos buvo atmestos. Šiai priemonei 2004 metams buvo numatyta 105.58 mln. Lt paramos suma, pareiškėjų prašoma parama siekė 220,33 mln. Lt, skirta parama pareiškėjams sudarė 105,32 mln. Lt. Remiantis galutiniais administracinės atitikties vertinimo rezultatais, į paraiškų tinkamumo vertinimo etapą perduota 176 paraiškos, į paraiškų naudos ir kokybės vertinimo etapą perduotos 139 paraiškos. 2005 m. priemonėje buvo pateiktos 179 paraiškos dėl dvigubai didesnės sumos - 209 mln. 569 litų paramos, t.y. 97 proc. visos priemonei numatytos lėšų sumos. 2005 m. buvo atrinkti 58 projektai dėl 76 mln. litų finansavimui, pasirašytos 67 paramos teikimo sutartys dėl 107 mln. 591 tūkst. litų, t.y. 51 proc. priemonės įgyvendinimui numatytų lėšų, įsivanta **884 tūkst. litų, t.y. 1,44**

proc. priemonės lėšų.⁶³ Paraiškų skaičius išliko beveik nepakitęs, bet projektų vertė išaugo. Kaip ir kituose projektuose pirmavo didieji miestai. Daugiausiai projektų vykdoma pagal 6-8 veiklų sritis, šiems projektams ypač svarbu veiklų tęstinumas.

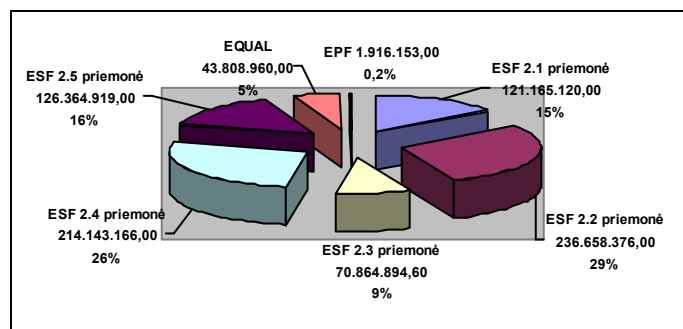
7 pav. 2.4. priemonės pateiktos ir atmestos paraiškos pagal priemonės veiklos sritis⁶⁴

Duomenų šaltinis: ESF agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

Agentūra 2006 m. administravo ESF lėšomis finansuojamas Lietuvos 2004-2006 m. BPD II prioriteto priemonės, EQUAL iniciatyvą bei Europos pabėgėlių fondo programą, baigė administruoti PHARE 2002 m. subsidijų programą. 10 pav. pateiktas bendras Agentūrai deleguotų administruoti programų biudžetas, jis 2006 m. pabaigoje sudarė 814,921 mln. Lt., iš jų pagal BPD priemonės (ESF) 769,196 mln. Lt.

8 pav. ESF biudžetas pagal BPD priemones (tūkst. Lt)

Duomenų šaltinis: ESF agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

Didžiausia ESF lėšų suma, skirta 2.2, 2.4 priemonėms, mažiausia – 2.3. priemonei. Investicijos nukreipiamos į privatų sektorių, darbuotojų mokymus ir inovatyvius mokymosi metodus, mažiausia lėšų suma – socialinę integraciją ir lygias galimybes remiantiems projektams. Per 2006 m. įsisavintų lėšų procentas smarkiai skyrėsi nuo planuotų. Tačiau įvertinus tuo metu vėluojančius mokėjimo

⁶³ BPD įgyvendinimo 2005 m. ataskaita, Lietuva: Bendrasis programavimo dokumentas 2004 – 2006 metai, 2005

⁶⁴ *Veiklos sritis 1.* - Nacionalinės kvalifikacijų sistemos plėtra. *Veiklos sritis 2.* - Žinių ir kompetencijos vertinimo sistemos plėtra.

Veiklos sritis 3. - Kokybės užtikrinimo sistemos plėtra. *Veiklos sritis 4.* - Mechanizmų, mažinančių "iškritimą" iš bendrojo švietimo sistemos, kūrimas.

Veiklos sritis 5. - "Antros galimybės" sąlygų plėtojimas. *Veiklos sritis 6.* - Inovatyvių mokymo(si) metodų ir formų kūrimas ir diegimas.

Veiklos sritis 7. - Mokymo(si) medžiagos sukūrimas ir publikavimas. *Veiklos sritis 8.* - Mokytojų rengimo sistemos tobulinimas.

Veiklos sritis 9. - Profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos plėtra. *Veiklos sritis 10.* - Techninė pagalba rengiant projektą. 11 - Pagal kelias veiklos sritis.

prašymus – nuokrypis būtų neigiamas, (Žr. 9, 10 Priedai) t.y. supaprastinus taisykles, padidinus žmoniškųjų išteklių skaičių agentūroje numatytas įsisavinimo procentas galėjo būti pasiektas.

5 lentelė. 2006 m. lėšų įsisavinimo plano, pateikto 2005-11-04, įvykdymas ir deklaruotų EK sumų palyginimas 2006-12-31

<i>Priemonė</i>	<i>Įsipareigojimai BPD 2004-2006</i>	<i>Įsisavinta (pripažinta deklaruotomis EK) iki 2006.12.31</i>	<i>Įsisavinimo proc. (nuo priemonės skirtos sumos)</i>	<i>Pagal TI planus turi būti deklaruota iki 2006.12.31</i>	<i>Įsisavinimo proc. pagal planą (nuo priemonei skirtos sumos)</i>	<i>Nuokrypis nuo TI planų</i>
	(tūkst. LTL)	(tūkst. LTL)	(%)	(tūkst. LTL)	(%)	(%)
2.1. priemonė "Užimtumo gebėjimų ugdymas"	121.164	29.558	24,40	43.180	35,64	11,24
2.2. priemonė "Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas"	225.748	18.177	8,05	48.412	21,45	13,39
2.3. priemonė "Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija"	70.702	9.182	12,99	14.968	21,17	8,18
SADM	417.614	56.916	13,63	106.560	25,52	11,89
2.4. priemonė "Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas"	211.164	26.895	12,74	69.556	32,94	20,20
2.5. priemonė "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje"	120.665	10.823	8,97	31.332	25,97	17,00
ŠMM	331.829	37.718	11,37	100.888	30,40	19,04
ESF	749.443	94.635	12,63	207.448	27,68	15,05

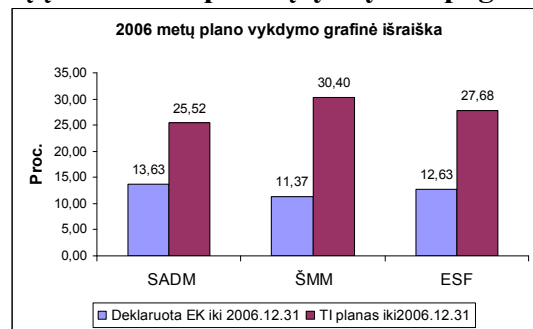
Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos ESF lėšų įsisavinimo planai

Blogiausiai įsisavinamos lėšos (nuo bendros priemonei skirtos sumos) – 2.2. priemonėje (8,05 proc.), tačiau atsižvelgiant į TI planus, didžiausias nuokrypis – 2.4. priemonėje (21,45 proc.). Iš viso iki 2006-12-31 ESF įsisavinta 12,63 proc. nuo bendros pasirašytų sutarčių sumos ir 27,68 proc. nuo planuojamų įsisavinti lėšų sumos. Bendras įsisavinimo procentas yra mažesnis ŠMM – 11,37 procento, SADM – 13,63 proc. Įsisavinimas nuo priemonei skirtos sumos – mažesnis SADM – 25,52 proc., ŠMM – 30,40 proc. Tačiau nuokrypis nuo numatytų planų mažesnis SADM – 11,89 proc., ŠMM – 19,04 proc. Planus buvo leista tikslinti tik 2006 m. pabaigoje ir jų įgyvendinimui pritarta 2007 m. 1 ketvirtyje. Pagal naujus planus tik 2007 m. pabaigoje numatyta įsisavinti 44,11 % nuo Europos socialinio fondo pagal BPD priemones skirtų sumų.

Analizuojant skirtingą priemonių lėšų įsisavinimą lyginama pirmojo kvietimo metu pasirašytų sutarčių sumos bei mokėjimo prašymuose deklaruojamos sumos. 2.2 priemonės pirmojo kvietimo metu buvo pasirašyta sutarčių už 45,214 tūkst. Lt, t.y. 20,03 proc. nuo priemonei skirtos sumos. 2.3 priemonės pirmojo kvietimo metu buvo pasirašyta sutarčių už 18,962 tūkst. Lt, t.y. 26,82 proc. nuo priemonei skirtos sumos. Skirtingos pasirašytų sutarčių sumos (skirtumas 26,252 tūkst. Lt, t.y. 6,79

proc.) turėjo įtakos deklaruojamų mokėjimo prašymuose sumų dydžiui. 2.2. priemonės pateiktuose mokėjimo prašymuose 2006 metais buvo deklaruota 25,136 tūkst. Lt ir tai sudaro 11,13 proc. nuo priemonei skirtos sumos, 2.3. priemonės pateiktuose mokėjimo prašymuose deklaruota 11,070 tūkst. Lt ir tai sudaro 15,66 proc. nuo priemonei skirtos sumos. Susidaręs skirtumas 4,53 proc. praktiškai atitinka pasirašytų sutarčių situaciją 6,79 proc. 2.4. priemonės pirmojo kvietimo metu buvo pasirašyta sutarčių už 107,591 tūkst. Lt, t.y. 50,95 proc. nuo priemonei skirtos sumos. 2.5 priemonės pirmojo kvietimo metu buvo pasirašyta sutarčių už 42,428 tūkst. Lt, t.y. 35,16 proc. nuo priemonei skirtos sumos. Skirtingos pasirašytų sutarčių sumos (skirtumas 65,163 tūkst. Lt, t.y. 15,79 proc.) turėjo įtakos deklaruojamų mokėjimo prašymuose sumų dydžiui.

9 pav. ESF lėšų įsisavinimo plano įvykdymas pagal tarpines institucijas

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos ESF lėšų įsisavinimo planai

2.4. priemonės pateiktuose mokėjimo prašymuose 2006 metais buvo deklaruota 36,145 tūkst. Lt ir tai sudaro 17,12 proc. nuo priemonei skirtos sumos, 2.5. priemonės pateiktuose mokėjimo prašymuose deklaruota 17,503 tūkst. Lt ir tai sudaro 14,51 proc. nuo priemonei skirtos sumos. Įsisavinimo procento skirtumas tarp 2.4 ir 2.5 priemonių yra 2,61 proc. ir nors 2.4 priemonės sutarčių buvo pasirašyta didesnei sumos, tačiau veiklos buvo vykdomos lėčiau, kai kurių 2.4 priemonės valstybės svarbos projektų veiklų vykdymas buvo sustabdytas, todėl mokėjimo prašymuose buvo deklaruojamos santykinai mažesnes sumos. Projektų vykdytojai taip pat susidūrė su apyvartinių lėšų trūkumu. 2.4 ir 2.5 priemonės lėšų įsisavinimo procentas skiriasi ir dėl vykdomų veiklų specifiškumo.

Išanalizavus pagrindinius ESF lėšų įsisavinimo rodiklius, galime išskirti **pagrindines priežastis, turėjusias įtakos BPD priemonių įgyvendinimui buvo šios:**

- ilgai trunkantis viešųjų pirkimų procedūrų bei dokumentacijos rengimas, derinimas ir tvirtinimas,
- projektų veiklų vėlavimas,
- nepakankami projektų vykdytojų administraciniai gebėjimai, patirties stoka (dažnai projekto paraišką rengia konsultacinės įmonės, o projekto administracinė grupė nėra pasirengusi projekto įgyvendinimui),

- nepakankami Agentūros žmonių ištekliai,
- šimtaprocentinis kartu su mokėjimo prašymais teikiamų išlaidas pateisinančių dokumentų tikrinimas,
- užsitęsęs mokėjimo prašymų tikrinimo tvarkos supaprastinimo procesas.

2.1.3. Equal 2004-2006 metų rodiklių įsisavinimo analizė

Kadangi šiame darbe ESF lėšų įsisavinimas, bei lyčių aspekto integravimas šio fondo projektuose, svarbu aptarti Equal iniciatyva vykdomų projektų lėšų įsisavinimą, nes šiuose projektuose ypač pabrėžiamas lyčių lygių galimybių aspektas. Lietuvoje remiami šie teminiai Equal prioritetai:

- **Tema A.** *Atviros visiems darbo rinkos skatinimas, sudarant sąlygas lengviau patekti ar grįžti į darbo rinką asmenims, kurie susiduria su integracijos ar reintegracijos į darbo rinką sunkumais.*
- **Tema G.** *Šeimoms ir profesinio gyvenimo suderinimo skatinimas bei parama darbo rinką palikusių vyrų ir moterų reintegracijai vystant lankstesnes ir efektyvesnes darbo organizavimo formas bei paramos priemonės.*
- **Tema I.** *Parama prieglobsčio prašytojų integracijai.*⁶⁵

Didžiausia lėšų skiriama Temai A. 2004 metams Equal iniciatyvai buvo patvirtinta **3.827,48** tūkst. eurų, kurie, taikant N+2 taisyklę, turėjo būti deklaruoti iki 2006 m. gruodžio 31 d. (Žr. 10 priedas). Iki 2006 m. gruodžio 31 d. buvo išmokėta ir pripažinta deklaruotina EK suma – **3.654,84** tūkst. eurų, t. y. **95,49** procentai patvirtintos EQUAL BPD 2004 metų sumos. (Žr. 11 priedas). Pasiiekti 100 procentų lėšų įsisavinimą nepavyko, tačiau lėšų nurašymas nebuvo vykdomas, nes buvo užskaitytas avansas.⁶⁶ Geriausiai įsisavinamos lėšos pagal Temą G – beveik 100 proc. Pagal N+2 taisyklę, mažiausias išmokėjimo procentas – A temoje.

Siekiant įsisavinti patvirtintas lėšas buvo susidurta su šiais sunkumais:

- *pirmajam etapui buvo skirta sąlyginai nedidelė paramos suma, o tai vėliau lėmė mažą paramos įsisavinimo dalį pirmojo etapo metu;*
- *2005 metais prasidėjus antrajam etapui buvo išmokėti dideli avansai. Tai nepadidino deklaruotų lėšų EK, nes avansas nėra įskaitomas į deklaruotinas sumas;*
- *žema vystymo bendrijų pateiktų mokėjimo prašymų kokybė lėmė ilgesnį mokėjimo prašymų tikrinimo ir tvirtinimo laikotarpį;*

⁶⁵ Paramos antrajam Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL projektų vykdymo etapui skyrimas, 2005 06 07, <http://www.equal.lt/lt/news/view/?id=23>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁶⁶ “Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL įgyvendinimas Lietuvoje 2004–2006 m.”, Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita, Vilnius. 2007

- darbuotojų kaita vystymo bendrijose (finansininkų, buhalterijų) sukėlė sunkumų užtikrinant įgyvendinančiajai institucijai teikiamų mokėjimo prašymų kokybę. Į projektą atėję dirbti nauji darbuotojai neturi pakankamai įgūdžių arba informacijos tinkamai parengti projekto procedūrinius dokumentus;
- projektų vykdytojai stokoja patirties administruojant ES projektus. Vykdamas projekto veiklą 2006 m. dažnai buvo deklaruojamos išlaidos, netinkamos finansuoti iš paramos lėšų;
- įgyvendinančiojoje institucijoje trūko darbuotojų bei buvo didelė darbuotojų kaita, o tai sąlygojo mokėjimo prašymo tikrinimo terminų nesilaikymą ir laikiną lėšų užšaldymą, dėl ko vėliau projektų vykdytojai negalėjo vykdyti veiklos pagal patvirtintą planą.⁶⁷

6 lentelė. EB iniciatyvos EQUAL Lietuvoje 2004–2006 m. išmokėtos pagal temas ir pripažintos deklaruotinomis EK paramos lėšos (tūkst. eurų)

Tema	BPD patvirtinta suma 2004–2006 metams	BPD patvirtinta 2004 metams	Deklaruota EK paramos lėšų suma	Įsisavinimo procentas nuo BPD patvirtintos 2004–2006 m. sumos	Įsisavinimo procentas pagal N+2 taisyklę	Išmokėjimo procentas nuo BPD patvirtintos 2004–2006 m. sumos
A	10.917,08	2.511,10	2.354,45	21,57	93,76	42,11%
G	3.164,37	759,45	756,85	23,92	99,66	44,71%
I	474,66	113,92	88,33	18,61	77,54	44,53%
Techninė pagalba	1.265,75	443,01	455,21	35,96	102,75	53,57%
Iš viso	15.821,86	3.827,48	3.654,84	23,10%	95,49%	43,62%
Įsipareigojimų įvykdymas			-172,64	-4,51%		

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Pirmojo etapo lėšų iki 2005 m. gruodžio 31 d. EK buvo deklaruota 608,03 tūkst. eurų; antrojo etapo lėšų iki 2005 m. gruodžio 31 d. - 97,14 tūkst. eurų, 2006 m. iki gruodžio 31 d. - 2.494,46 tūkst. eurų. Iš viso neužkontraktuotų lėšų yra 0,55 tūkst. eurų, t.y. 0,0034 procento nuo bendros sumos, skirtos programai įgyvendinti. (Žr. 12 priedas).

7 lentelė. Planuojama tinkamų deklaruoti EK išlaidų suma per 2004–2008 metus (N+2) (tūkst. eurų)

Temos pavadinimas	Deklaruotų ir planuojama tinkamų deklaruoti EK išlaidų, skirtų Europos Bendrijų iniciatyvai EQUAL įgyvendinti, suma			
	2005* m.	2006* m.	2007 m.	2008 m.
A	525,07	1.829,38	2.660,83	5.901,80
G	163,16	593,69	739,23	1668,3
I	16,95	71,39	132,41	253,9
Iš viso	919,70	2735,14	3.810,39	8.356,63
Įsisavinimas kaupiamuoju principu	919,70	3.654,84	7.465,23	15.821,86
Įsisavinimo procentas	6%	23%	47%	100%

Sudaryta ,remiantis EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

⁶⁷ Ten pat.

2004–2006 metais buvo išmokėta 6.901,4 tūkst. eurų, įskaitant nepripažintas deklaruotomis EK sumas, t. y. 180 proc. nuo 2004 metams patvirtintos BPD sumos. Per minimą laikotarpį buvo deklaruota tinkamomis išlaidomis 3.654,84 tūkst. eurų, t. y. 95,49 proc. nuo patvirtintos 2004 metams BPD sumos.⁶⁸ Vertinant 2004–2006 metų įsipareigojimus, BPD priede numatytas finansinis įsipareigojimas bus įgyvendintas, todėl, įgyvendinant 2007 metais N+2 taisyklę, didesnių sunkumų nenumatoma. (Žr. 13 priedas).

Apžvelgus tiek bendrąsias ES struktūrinių fondų įsisavinimo tendencijas, tiek ESF priemonių įsisavinimą, bei aptarus nuomones apie lėšų įsisavinimo spratą bei perspektyvas, pastebima, kad pagrindinės kliūtys lėšų įsisavinimui –biurokratinis aparatas, sudėtingos taisyklės ir procedūros. Svarbu, kad supaprastinus taisykles ir procedūras švengtume klaidų ir neatitikimų, pagrindinės ESF valdymo problemos bei 2007-2013 programavimo etapo laukiama įtaka naujame projektų įgyvendinimo etape bus analizuojama kitame skyriuje.

2.2. ESF paramos valdymo problemų įtaka paramos įsisavinimui

2.2.1. Projektų administravimo problemos ir jų įtaka projektų veiklų įgyvendinimui

2004-iesiems metams Lietuvai skirtos paramos įsisavinimas buvo sėkmingas ir viršijo 100 procentų. Tačiau, ar vykusiai buvo įsisavintą 2004-2006 m. laikotarpio paramą, sužinosime tik 2009 m. pradžioje. Apie viso periodo lėšų panaudojimo sėkmę spręsti dar anksti. Didžiausią pavojų sėkmingam ES lėšų įsisavinimui kelia riboti administraciniai atsakingų institucijų gebėjimai.

Vadovaudamosi Vyriausybės nutarimo bei Finansų ministro įsakymu patvirtintų taisyklių nuostatomis, institucija dalyvaujanti Europos Socialinio fondo lėšų administravime, parengė ir patvirtino savo vidaus darbo vadovus bei procedūras, kuriomis siekiama užtikrinti sklandų ir efektyvų institucijoms skirtų funkcijų vykdymą, susijusį su priemonių įgyvendinimo priežiūra, finansine kontrole, vertinimo priemonėmis.⁶⁹ Tačiau šios sudėtingos taisyklės ir procedūros dažnai, remiantis pareiškėjų apklausa ir bendrais nusiskundimais, yra veiksnys trukdantis lėšų įsisavinimui.

Pagrindinės BPD įgyvendinimo problemos – nepakankama 2004 – 2006 m. paramos sutarčių sudarymo ir lėšų įsisavinimo sparta. BPD įgyvendinimo problemos iš dalies paaiškinamos tuo, kad Lietuva tik pradeda įsisavinti ES struktūrinę paramą ir neturėjo tokios patirties. Nepakankamą paramos sutarčių sudarymo spartą sąlygojo ilgai trunkantys BPD administravimo etapai:

- 1) *kvietimo teikti paraiškas dokumentacijos parengimas ir patvirtinimas;*
- 2) *paraiškų vertinimas ir atranka.*

⁶⁸ Ten pat

⁶⁹ BPD įgyvendinimo 2005 m. ataskaita, Lietuva: Bendrasis programavimo dokumentas 2004 – 2006 metai, 2005

Pagrindinės priežastys, dėl kurių ilgai truko minėti BPD administravimo etapai – nepakankami žmogiškieji išteklių BPD administruojančiuose (įgyvendinančiosiose, tarpinėse ir vadovaujančiojoje) institucijose, patirties stoka, nepakankamai gera pateiktų paraiškų kokybė.

Nepakankamą lėšų įsisavinimo spartą sąlygojo:

- *objektyvios projektų įgyvendinimo priežastys* –projektų įgyvendinimo patirties neturėjimas, apyvartinių lėšų trūkumas, ilgai trunkantys viešieji pirkimai, sezoniškumas ir kt.;
- *nacionalinės teisinės bazės trūkumai* – dėl valstybės tarnybos įstatyme nustatytų apribojimų nesudaryta galimybė projektuose dirbančių darbuotojų darbą apmokėti iš ES struktūrinių fondų lėšų, buhalterinės apskaitos klausimai, biudžeto klasifikacijos taikymas atliekant mokėjimus kai taikomas kompensavimo su avansu mokėjimo būdas;
- *ilgai trunkantis lėšų deklaravimas* – dėl patirties nebuvimo, nepakankamų žmogiškųjų išteklių BPD administruojančiuose institucijose, mokėjimo prašymų 100 proc. tikrinimas BPD priemonėse, kurios finansuojamos iš Europos socialinio fondo lėšų ir kt.⁷⁰

BPD vadovaujančioji institucija (LR Finansų ministerija), ėmėsi veiksmų, kurių dėka minėtos BPD įgyvendinimo problemos pamažu buvo sprendžiamos – sudaryta galimybė panaudojant techninės paramos lėšas BPD administruojančioms institucijoms samdyti darbuotojus ir ekspertus, organizuoti mokymus tiek darbuotojams, tiek pareiškėjams ir projektų vykdytojams, atlikti BPD administravimo ir finansavimo taisyklių pakeitimai, organizuojami BPD priežiūros komiteto posėdžiai, kurių metu priimami sprendimai dėl lėšų persikirstymo tarp BPD priemonių, atliekami kiti BPD ir BPD priedo pakeitimai, įtakojantys lėšų įsisavinimo efektyvumą ir spartą, inicijuojami LRV nutarimo dėl asignavimų valdytojų galimų prisiimti maksimalių įsipareigojimų sudarant paramos sutartis, teikiami atsakymai į BPD administruojančių institucijų paklausimus, tačiau šie veiksmai kol kas yra nepakankami, projektų vykdytojai skundžiasi mokymų ir seminarų stoka, arba netikslingumu, darbuotojams trūksta kvalifikacijos.

Pagrindinė projektų administravimo problema, kuria dažnai skundžiasi projektų vykdytojai – ilgai trunkančios procedūros. Neretai vykdytojams išlaidų reikia laukti tris mėnesiu ir ilgiau, dėl apyvartinių lėšų trūkumo, ypač mažo biudžeto projektams, dėl šių priežasčių gali sustoti veiklos.⁷¹ Projekto vykdytojams pastaruoju metu dažnai susiduria su apyvartinių lėšų trūkumu. Negali atsiskaityti už suteiktas paslaugas ir teikti Agentūrai kompensuoti. Prašymai dėl papildomo avanso ne visada patenkinami, tuomet išlaidų apmokėjimai vėluoja dėl apyvartinių lėšų stokos. Jei projekte

⁷⁰ Ten pat

⁷¹ Gairių pareiškėjams pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento 2.3 priemonę „Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“, 8 priedas, (Pavyzdinės paramos skyrimo sutarties forma), http://www.phare.lt/docs/ESF/naujienos/neigaliuju%20skelbimas%202.3/Priedai/2.3%20Gaires_8priedas_sutartis.doc, prisijungimo laikas: 2007.06.25

numatytos veiklos, kurioms įgyvendinti projekto vykdytojas sudaro darbų, paslaugų arba prekių teikimo sutartis su rangovais, paslaugų teikėjais arba prekių tiekėjais, kyla grėsmė projekto veikloms likti neįgyvendintoms. O vykdančiosios institucijos ne visada nori ar gali paskolinti lėšų projekto veikloms įgyvendinti, nes visada iškyla rizika, kad lėšos bus nepatvirtintos.

Kita svarbus aspektas projektų administravimo procese yra pačių darbuotojų kompetencija ir motyvacija. Darbo apimtis yra per didelė, siekiant produktyviai ir kokybiškai atlikti visas užduotis. Dėl nepakankamo darbuotojų skaičiaus, kenčia projektų įgyvendinimo kokybė, pareiškėjų konsultavimas, įsigilinimas į problemas yra per siauras, dėl spartaus darbo tempo dažnai neprašoma papildomų dokumentų. Kiekvienas projekto mokėjimo prašymas turėtų būti tikrinamas lanksčiai bendraujant su projekto vykdytojais. Dėl ilgo mokėjimo prašymų tikrinimo laiko projektų veiklos vėluoja bei mažėja bendras įsisavintų lėšų procentas ir projektų nauda.

Į kiekvieno projekto veiklas turėtų būti gilinamasi atskirai, projekto vadovai turėtų turėti mažesnę projektų skaičių. Dėl smulkių neatitikimų ar kai kurių dokumentų trūkumo turėtų būti daromos išimtis, žinant bendrą projekto vystymosi eigą. Administravimo procesui tobulinti reikia kvalifikuotų, lanksčių darbuotojų, tinkamos personalo politikos, palengvintos taisyklių ir procedūrų tvarkos, bendradarbiavimo ir konsultavimosi su kitomis šalimis. Griežtai reglamentuota vertinimo sistema neskatina lankstumo, projektų vertintojų bendradarbiavimo su projektų vykdytojais, pareiškėjais. Patys projektų vykdytojai teigia, kad yra neaiški vadovaujančios institucijos ir tarpinių institucijų įvairiai traktuojama vertinimo metodika, vertinimo politika, vertinimo principai bei skirtingai suvokiami etapai. Sunkiai derinami dokumentai, keičiami reikalavimai. Projektų vykdytojai dažnai nepatenkinti nesuprantamai formuluojamais prašymais siekiant patikslinti informaciją vertinimo metu. Taip pat turėtų būti atkreiptinas dėmesys į bendradarbiavimą su projektais, vertinimo metu. Pareiškėjai taip pat skundžiasi vertinimo proceso sparta, terminų užlaikymu. Vertinimo metu, remiantis pareiškėjų nuomone, atliekami projektų biudžetų įvertinimai taip pat nepagrįsti, nes, projektų biudžetai prašomi pakeisti, nemotyvuojant ir neargumentuojant. Jei pareiškėjams atrodo, kad trūksta paaiškinimų ir atmestų projektų pagrindimo, tuomet reikėtų lankstesnių procedūrų, aiškesnių vertintojų pastabų, bendradarbiavimo su projektų vykdytojais. Kai kurie sistemos vertinimo kriterijai yra subjektyvūs, didesniems projektams teikiama daugiau reikšmės, nėra aiškios vertinimo sistemos taisyklių, trūksta kompetentingų vertintojų.

Tarpinės institucijos t.y. įgyvendinančioji ir vadovaujančioji skirtingai žiūri į strateginius dokumentus ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius ES struktūrinių fondų paramą. Vangiai ir lėtai vadovaujančioji institucija žiūri į kylančias problemas, kurioms spręsti ji turi įgaliojimus ir kurių nesprendimas ar problemų ir nevienareikšmiškų klausimų nesiaiškinimas įtakoja projekto vertinimo

kokybę. Institucijos nepakankamai bendradarbiauja ir dalijasi savo patirtimi su kitų šalių ESF paramą administruojančiomis institucijomis. Agentūroje dideli darbo organizavimo trūkumai: trūksta techninių darbuotojų, nesisteminis ir neintegruvus projektų priskyrimas atskiruose vertinimo etapuose. Projektų vertinimais vyksta keliais etapais, ir deleguojamas skirtingiems projektų vertintojams, tai sudaro problemas projekto vykdytojų bendravime su projekto vertintojais. Nėra rašytinių darbo instrukcijų. Paraiška ir projektas įvertinami ir sprendimas dėl paramos skyrimo arba paraiškos atmetimo priimamas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo nustatytos galutinės paraiškų pateikimo datos, tačiau ne visada terminų yra laikomasi.

Pačioje organizacijoje taip pat kyla nesusikalbėjimo sunkumų. Dažnai viena problema sprendžiama skirtingai atskiruose ESFA struktūriniuose padaliniuose, projektą administruojantys žmonės priima sprendimus dėl lėšų nekompensavimo, o vėliau jie pasirodo klaidingi arba atvirkščiai. Pernelyg ilgai sprendžiamos kai kurios problemos, padaliniai nepasidalina atsakomybe. Taip pat kai kurie sprendimai pernelyg priklauso nuo vadovaujančiosios institucijos, taip tik apsunkinamas projektų administravimo laikas. Sudėtinga dokumentacija, sudėtingos paraiškos formos, tarpinių ir vadovaujančios institucijos delsimas ištaisyti neatitikimus, dviprasmiškumus, spragas ar kolizijas jų priimtose teisės normose sudaro sunkumų projektų valdyme. Taip pat dėl darbuotojų kaitos dažnai keičiasi projektų vadovai, todėl projekto veikla užsitęsia, nėra atsakingų asmenų, kurie apmoko darbuotojus. Patikros vietoje atliekamos atrankos tvarka, todėl iškyla grėsmė, kad projektų finansų vadovai gali būti subjektyvūs. Šiai procedūrai turėtų būti tam tikra tvarka, taisyklės arba metodika.

Galima išskirti pagrindines problemas: Vadovaujančios, TI, įgyvendinančios agentūros bendradarbiavimas:

1. Nepakankamas vadovaujančiosios, TI ir Įgyvendinančiosios institucijų bendradarbiavimas aiškinant strateginius dokumentus, kitus teisės aktus, sprendžiant vertinimo metu kylančias problemas ;

2. Nepakankamas Agentūros bei kitų šalių ESF įgyvendinančiųjų institucijų bendradarbiavimas ir dalijimasis patirtimi;

3. Vertinimo metu sunkiai panaudojama SFMIS sistema, tuo tarpu didelės laiko sąnaudos skiriamos suvesti informacijai.

Vertinimo procesas:

1. Dažnai Agentūros, VI ir TI skirtinga i traktuojama vertinimo metodika, sunkiai derinami dokumentai, keičiami reikalavimai ir pan.;

2. Kompetentingų išorinių vertintojų trūkumas;

3. Kai kurių vertinimo kriterijų subjektyvumas.

Pagrindinės kliūtys įsisavinimo proceso greitėjimui:

- **Pareiškėjų kompetencijos trūkumas;**
- **Sudėtinga dokumentacija (neatitikimai dokumentuose, sudėtingos paraiškos formos ir t.t.);**
- **Trumpi terminai ir didelė darbo apimtis;**
- **Darbo organizavimo trūkumai;**
- **Mokėjimo prašymų tikrinimo tvarkos supaprastinimo proceso lėtumas;**
- **Struktūrinių ir sanglaudos fondų valdymo ir priežiūros informacinė sistema (SFMIS) neveikia kaip projekto priežiūros sistema.**

• **Nėra nustatyti tikslūs kriterijai ir procedūros, kuriais vadovaujantis būtų galima įvertinti projektų metu sukurtų produktų kokybę.**

Siekiant paspartinti mokėjimo prašymų tikrinimą ir „n+2“ taisyklės įgyvendinimą, Agentūra teikė pasiūlymus leisti paprastinti mokėjimo prašymų tikrinimo procedūrą, numatytą Finansų ministerijos taisyklėse ir taikyti tam tikrą dokumentų atranką tikrinimo etape, tačiau tik 2006 m. IV ketvirtyje LR finansų ministerijoje buvo sudaryta darbo grupė mokėjimo prašymų atrankinei tikrinimo tvarkai rengti ir finansų ministerijos taisyklėms paprastinti, nors didelė dalis procedūrų iki šiol liko nepakitę.

2.2.2. Projektų vykdytojų klaidų įtaka projektų veiklų įgyvendinimui

Kalbant apie projektų administravimo problemas, svarbu aptarti ne tik projektų vykdytojų klaidas paraiškų teikimo procese, bet ir jų pasekmes projekto eigoje. Dažnai daug klaidų daro ir patys projektų vykdytojai: projektų vykdytojai neturi patirties, pakankamos kvalifikacijos, laiko, nes dažnai darbas projekte yra papildoma veikla, projekto vykdytojai blogai administruoja projektą, mokėjimo prašymai nepateikiami laiku, pateikiami be reikalingų priedų, vėluojama pateikti dokumentus, pateikiama nepilna ir klaidinga informacija apie veiklų įgyvendinimą. Kol negaunami reikalingi techniniai ir finansiniai priedai, užtrunka mokėjimo prašymų nagrinėjimas. Dažnai vėluoja viešieji pirkimai. Dėl neteisingai užpildytų finansinių ir personalo apskaitos dokumentų negrįžtamai nekompensuojamos lėšos. Tačiau, jei projekto administravimas vykdomas blogai, galima prašyti leisti pirkti projekto administravimo paslaugas.

Pradiniuose etapuose projektų veiklų vėlavimą lemia veiklų grafikuose nenumatytos parengiamosios veiklos, kurioms įvykdyti dėl jų turinio ir apimties prireikia nemažai laiko, ypač tai pasakytina apie viešųjų pirkimų procedūrų vykdymą. Projektų vykdytojai, planuodami projektus, nenumato arba neįvertino daugelio praktinių aspektų, t.y veiklų bei biudžeto planavimas neatitinka realios situacijos, su kuria susiduriama pradėjus įgyvendinti projektą. Dėl projektų vykdytojų patirties ir laiko stokos ilgai užtrunka įvairių dokumentų – keitimų prašymų, viešųjų pirkimų

dokumentacijos, ataskaitų – derinimas ar taisymas. Daugumoje projektų nenumatytas laikas avansui gauti, projektų viešųjų pirkimų planui ir dokumentacijai parengti ir suderinti su ESFA, vešiesiems pirkimams organizuoti. Projektų vykdytojai, planuodami pirkimus, nenumato arba neįvertina daugelio praktinių aspektų, lėšų gavimas neatitiko realios situacijos, su kuria susiduriama įgyvendinant projektus. Pagrindinės klaidos projektų vykdytojų kuriamuose biudžetuose daromos dėl nenumatytų pakankamų išlaidų. Projektų vykdytojams, sunku numatyti darbo užmokestį į priekį, todėl vėliau projektas susiduria su sunkumais ir neįgyvendintomis veiklomis, nes kylant gyvenimui lygiui ir atlyginimams, kvalifikuoti darbuotojai atsisako dirbti už per mažą atlygį, o siekiant juos pakeisti ne mažiau kvalifikuotais, susiduriama su sunkumais. Pirmą kartą rengiant paraiškas, projekto vykdytojams sunku numatyti kiek laiko užtruks administravimas, paraiškų teikimas ir kt. Todėl dažnai numatoma per mažai darbo valandų projekte. Projekto veiklų vėluoja dėl veiklai imlių parengiamųjų darbų. Projektų biudžetuose taip pat dažnai numatytas per mažas lėšų kiekis mokymo, mokymo medžiagos parengimo, užsienio ekspertų ir kitoms teikiamoms paslaugoms, dėl ko neįvyko viešieji pirkimai, tokiu būdu prasitęsia pirkimo procedūros ir veiklų vykdymas.

Administravimo eigoje sunku nustatyti projektų vykdytojų perkamų paslaugų (mokymų) kokybę, ESFA neturi visų sričių specialistų, ekspertų, todėl sunku nustatyti ar paslauga yra kokybiška. Dėl didelės nacionalinių struktūrinių fondų taisyklių kaitos, rengiant projektų pirkimo planus projektų vykdytojams nėra detaliai išaiškintos visos projektų pirkimų planų funkcijos. Taip pat kyla grėsmė, kad tiek įgyvendinančios, tiek projektų vykdytojai nespėja pakankamai greitai sureaguoti į besikeičiančius reikalavimus, tad bus nustatyta netinkamų išlaidų dėl nepakankamo žinojimo. Todėl reikėtų vengti tokio dažno taisyklių ir reglamentų keitimo, ir keisti reikalavimus tik nustatant labai aiškius, apibrėžtus, tikslus, konkrečiai įvardijant keitimo tikslą ir reikalavimų pobūdį. Nuolat keičiamos pirkimo planų, mokėjimo prašymų, ataskaitų formos.

Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra, rengdamasi naujam 2007 – 2013 m. struktūrinių fondų paramos įsisavinimo laikotarpiui ir siekdama tobulinti savo veiklą, atliko pareiškėjų, teikusių paraiškas Europos socialinio fondo paramai gauti 2005-2006 metais, apklausą apie projektų atrankos proceso kokybę.⁷² Kaip vieną pagrindinių projektų atrankos proceso trūkumų pareiškėjai įvardino neaiškius vertintojų sprendimus dėl perkamų prekių ar paslaugų įkainių dydžių projektuose. 2005-2006 metais vertintuose projektuose apie 17 proc. visų suplanuotų išlaidų pripažintos nepagrįstomis. Tai rodo, kad daugeliu atvejų projektų rengėjai numatė nerealius, rinkos kainų neatitinkančius įkainius arba jų nepagrindė (pvz. nepateikė kainų apklausos duomenų, trijų komercinių pasiūlymų, neįvertino alternatyvų ar pan.). Vertintojai, negavę tokios informacijos, taikė

⁷² Europos socialinio fondo agentūra, tyrimas "Dažniausiai ESF projektuose numatomų prekių ir paslaugų kainų rinkos analizė", <http://www.esf.lt/index.php/lt/naujienos/?newscatid=2&newsid=193>, prisijungimo laikas: 2007.10.09

vidutinius panašių jau įgyvendinamų projektų metu perkamų prekių ar paslaugų įkainius. Paramos lėšos pagal Lietuvos 2004 – 2006 m. BPD 5 prioriteto „Techninė parama“ 2 priemonę „Programos viešumas ir vertinimas“ suteikė galimybę išspręsti šią problemą ir išsiaiškinti Lietuvos rinkoje vyraujančių, dažniausiai ESF remiamuose projektuose naudojamų prekių ir paslaugų vidutinius rinkos įkainius, kurie tiek projektų rengėjams, tiek vertintojams padėtų tiksliau ir efektyviau parengti projektų biudžetus, bei priimti objektyvia informacija pagrįstus sprendimus vertinant projektų išlaidų tinkamumą. 2007 m. rugpjūčio mėn. pabaigoje Paramos fondo Europos socialinio fondo agentūros užsakymu pradėtas vykdyti tyrimas „Dažniausiai ESF projektuose numatomų prekių ir paslaugų kainų rinkos analizė“. Tikimasi, kad šio tyrimo rezultatas – surinkti, išanalizuoti ir susisteminti duomenys apie vidutinius rinkos įkainius – padės užtikrinti ESF agentūros vertintojų priimamų sprendimų pagrįstumą rekomenduojant pareiškėjams koreguoti numatytus įkainius. Numatoma išsiaiškinti vidutinius darbo užmokesčio, patalpų nuomos, mokymo paslaugų teikimo, konferencijų organizavimo, tyrimų ir kitus įkainius, kad tyrimo metu nustatytais įkainių ribomis bus remiamasi kaip rekomendacinėmis tiek rengiant projektus, tiek ir vertinant išlaidų tinkamumą ir pagrįstumą.⁷³

Nors ESF lėšų įsisavinimo tempai spartėja bei matomos teigiamos tendencijos šių tempų tolimesniam išlaikymui, valdymo sistemos spragos dar ne visai užpildytos. Nėra abejonių, kad įsisavinimo paspartėjimui nemažos įtakos turėjo ir 2007 m. balandžio mėn. supaprastintos projektų administravimo taisyklės, sumažinusios įvairioms procedūroms reikalingas laiko ir darbo sąnaudas. Nuspręsta, kad neesminiai trišalių paramos sutarčių pakeitimai galės būti derinami tik tarp projektų vykdytojų ir įgyvendinančių institucijų, todėl tokie pakeitimai yra įteisinami greičiau ir paprasčiau, nebereikia tvirtinti tarpinių projektų įgyvendinimo ataskaitų – jos yra tik informavimo priemonė.⁷⁴ Siekiant užtikrinti savalaikį lėšų įsisavinimą vykdoma nuolatinė priežiūra.

Patobulinius ESF projektų administravimo taisykles, buvo žadama, kad nuo 2007 m. rugpjūčio mėnesio bus taikoma paprastesnė mokėjimo prašymų tikrinimo tvarka: atsisakyta šimtaprocentinio mokėjimo prašymų tikrinimo ir taikomas tik atrankinis tikrinimas. Be to, ketinama sudaryti galimybę skirti papildomas paramos lėšas sėkmingai įgyvendinamiems projektams, didinant tų projektų apimtis. Tačiau atrankiniai tikrinimo procesai ESF nėra pilnai įgyvendinami dėl projektų vykdytojų teikiamų mokėjimo prašymų klaidų skaičiaus, papildomo avanso išmokėjimas priklauso nuo daugelio veiksnių: projektų dydžio, lėšų pasiskirstymo, projektą vykdančios organizacijos tipo ir kt. Todėl, taisyklių pritaikymo praktikai procesas turėtų apimti ne tik vadovaujančias institucijas, bet ir asmenų grupes, susiduriančias su šiuo procesu tiesiogiai.

⁷³ „Europos socialinio fondo agentūra rengiasi naujam Struktūrinių fondų įsisavinimo laikotarpiui“, <http://old.nisc.lt/3sektor/print.php?content=969>, prisijungimo laikas: 2007.10.08

⁷⁴ „Spartėja Europos socialinio fondo lėšų įsisavinimas“, *Finansų ministerijos informacija*, 2007.07.04, http://www.nisc.lt/lt/news.php?monthno=8&year=2007&news_id=194&start1=12, prisijungimo laikas: 2007.08.20

3. Europos socialinio fondo lėšų panaudojimo tyrimas lyčių lygių galimybių aspektu

3.1. Lyčių lygių galimybių principo integravimas

ESF paramos lėšomis yra vykdoma nemažai projektų, moterų integracijai į darbo rinką, visuomenės požiūrio lyčių atžvilgio keitimui. *2007 m.- Europos lygių galimybių metai.*⁷⁵ Nors moterų padėtis gerėja, 2005 m. gegužės 4 d. pristatomoje naujoje Atviros Visuomenės Instituto (AVI) ataskaitoje buvo teigiama, kad lyčių lygybė Vidurio ir Rytų Europoje yra sunkiai pasiekiamą tikrovė.⁷⁶ Ataskaita atskleidžia moterų įsidarbinimo galimybių, darbo užmokesčio ir politinio atstovavimo netolygumus. Bulgarijoje, Estijoje ir Slovakijoje moterų darbo užmokestis yra 25-30 procentų mažesnis negu vyrų. Tokie lyčių darbo užmokesčio skirtumai - giliai išsisknijęs reiškinys visame regione. Pastebimas dramatiškai mažas moterų atstovavimas valdžios institucijose. Vengrijoje, kaip ir visose kitose šalyse, moterys sudaro virš 50 procentų visų gyventojų, tuo tarpu Vengrijos parlamente - tik 9 procentai moterų.⁷⁷

2007 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento priimta rezoliucija dėl moterų ir vyrų lygybės Europos Sąjungoje. 2006 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba dar kartą pripažino, kad lyčių lygybės politika yra svarbi ekonomikos augimo skatinimo priemonė, susiskaidymas švietimo srityje ir lyčių stereotipai renkantis studijų sritį ir merginų bei jaunų moterų diskriminacija švietimo srityje vis dar paplitę ir lyginamuoju požiūriu neigiamai veikia moterų padėtį tam tikruose darbo rinkos sektoriuose, ypač tuose, kurie susiję su aukštosiomis technologijomis, mokslu, moksliniais tyrimais ir inžinerija, lyčių aspekto integravimas yra vienas iš pagrindinių Lisabonos darbotvarkės reikalavimų ir kadangi jis vis dar nepakankamas ir dažnai neįtraukiamas į nacionalinius užimtumo ir socialinės integracijos veiksmų planus, Komisijos pranešime dėl 2006 m. užimtumo Europoje nurodoma, kad 32,3 proc. ES dirbančių moterų dirba ne visą darbo dieną, o vyrų tokį darbą dirba tik 7,4 proc., palyginti su ankstesne ataskaita, moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumas (ES šis skirtumas vidutiniškai yra 15 proc. ir tam tikrose ES šalyse siekia iki 30 proc.) nepakito, ir tai aiškiai rodo, kad nebuvo tikros pažangos įgyvendinant vienodo atlyginimo už vienodos vertės darbą principą, kuris buvo nustatytas prieš trisdešimt metų, t. y. 1975 m. vasario 10 d. Tarybos direktyva 75/117/EEB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio principo

⁷⁵ Galutinis komisijos pranešimas apie Socialinės politikos darbotvarkę, Briuselis, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0033:LT:HTML>, prisijungimo laikas: 2007.10.07

⁷⁶ Lygios moterų ir vyrų galimybes ES, Lygių galimybių plėtros centras, 2007, <http://www.gap.lt/LMVGES>, prisijungimo laikas: 2007.10.07

⁷⁷ Group of experts on Gender, Social Inclusion and Employment, The national experts and co-authors, The gender pay gap — Origins and policy responses, A comparative review of 30 European countries, http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2006/ke7606200_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01

taikymui, suderinimo ; kadangi vyrų ir moterų gerovė ES taip pat yra pasiskirsčiusi nevienodai,⁷⁸

2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1083/2006, kuriuo nustatomos bendrosios Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo nuostatos , 16 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog valstybės narės ir Komisija užtikrina, kad įvairiais šių fondų paramos įgyvendinimo etapais būtų skatinama moterų ir vyrų lygybė ir atsižvelgiama į lyčių integracijos aspektą. Komisija stengiasi 2002 m. Barselonos Europos Vadovų Tarybos patvirtintų tikslų, šalinti kliūtis, trukdančias moterims ir vyrams dalyvauti darbo rinkoje vienodomis sąlygomis, ir, visų pirma panaudojant struktūrinių fondų priemones, iki 2010 m. užtikrinti, kad 90 proc. vaikų nuo trejų metų iki privalomo mokyklinio amžiaus ir mažiausiai 33 proc. vaikų iki trejų metų amžiaus bus vietų vaikų priežiūros įstaigose; ragina Komisiją 2008 m. paskelbti numatytą komunikatą, kuriame būtų nustatyti tolesni veiksmai, kurių turėtų būti imtasi visais lygmenimis siekiant šių tikslų; mano, kad turėtų būti siekiama tikslo suteikti visiems vaikams teisę į aukštos kokybės priežiūrą, įskaitant švietimo pradmenis; į regioninės plėtros strategijas reikia įtraukti naujus metodus ir naujoviškas priemones, ir pabrėžia, kad reikia sudaryti galimybes, jog vyktų mokymai apie lyčių aspekto integravimo metodiką ir priemones, skirti veikėjams, priimantiems sprendimus regioniniu ir vietos lygmenimis; ragina Komisiją toliau kurti administraciniam sektoriui skirtas gaires, susijusias su lyčių aspekto integravimu į struktūrinių fondų nuostatas .⁷⁹

Lyčių lygių galimybių aspektas įgavo nepaprastai platų užmojį pasaulyje praeito šimtmečio pabaigoje ir ypač stiprėja pastaraisiais metais. Atliekami tyrimai, susiję su vyrų ir moterų padėties visuomenėje tyrimu, rodo, kad nevienoda moterų ir vyrų padėtis užimtumo srityje dažniausiai yra sąlygojama tradicinių stereotipų apie moters ir vyro vaidmenis šeimoje, darbe ir visuomenėje.⁸⁰ Kadangi visuomenėje teigiama, jog vyrų ir moterų socialiniai motyvai ir lūkesčiai skiriasi, todėl egzistuoja vadinamoji genderinė asimetrija, kuri socialiniu-ekonominiu požiūriu dar nėra visapusiškai ir nuodugnai ištirta. Tačiau galima teigti, kad naujusias šiuolaikinis požiūris pasaulyje formuojant valstybės ekonominę politiką remiasi genderinės analizės taikymu. Svarbiausios problemos šioje srityje:

- Moterų diskriminacija darbo rinkoje;
- Nepakankamas moterų darbo indėlio į ekonomiką įvertinimas;
- Ribotos moterų galimybės gaunant ir panaudojant finansinius išteklius.⁸¹

⁷⁸ 2007 m. rugsėjo 27 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl moterų ir vyrų lygybės Europos Sąjungoje, 2007, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?Type=TA&Reference=P6-TA-2007-0423&language=LT>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

⁷⁹ Ten pat

⁸⁰ Projektas „Moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimas užimtumo srityje – priemonės, praktika, pokyčiai“, 2007, <http://www.kretinga.lt/?q=node/433>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

⁸¹ O. G Rakauskienė., Valstybės ekonominė politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2006, p. 612

Moterų, kaip mažiau aktyvių darbo rinkos dalyvių traktavimas turi neigiamą poveikį visos šalies ekonomikai, todėl Europos Socialinio fondo administruojamų projektų analizė šiuo aspektu yra naudinga.

Moterys ir vyrai nevienodai pasiskirstę įvairiuose mokslinio tyrimo sektoriuose bei mokslo srityse. Moterys išstumiamos iš konkurencingų, didelių išlaidų mokslo tiriamosios veiklos sistemų, tačiau įtraukiamos į mažų išlaidų mokslo tiriamosios veiklos sistemas kaip tam tikri antraeiliai žmogiškieji ištekliai. Baltijos valstybėse, Bulgarijoje ir Rumunijoje, t. y. šalyse, kuriose vienam gyventojui tenka mažiausias mokslo darbuotojų skaičius ir mažiausios išlaidos mokslo tiriamajai veiklai, moterų dalis tarp mokslo darbuotojų yra didesnė. Šie duomenys rodo, kad moterų ir vyrų lygybė moksle yra būtina mokslinių tyrimų produktyvumo stiprinimo sąlyga. Moterų ir vyrų lygybė turi būti neatsiejama nuo mokslo tyrimų potencialo stiprinimo. Lietuvoje su moterų profesorių skaičiaus rodikliu gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio – šis rodiklis vos perkopia 10 proc., tuo tarpu pirmaujanti Latvija turi daugiau nei 25 proc. moterų profesorių.⁸²

Remiantis Eurostat duomenimis, Lietuvių moterų ir vyrų užimtumo skirtumas yra palyginti nedidelis – 6,6 proc. Lietuva pagal šį rodiklį užima 4 vietą ES, pirmajame trejetuke yra Švedija, Suomija ir Estija.⁸³ Lietuvoje taip pat yra vienas žemiausių moterų nedarbo lygis ir didelis moterų vadovių skaičius. Įgyvendinant Lisabonos strategiją, 2010 metais moterų užimtumo lygis privalo pasiekti 60 procentų, tačiau Lietuvoje jau pasiektas šiuo metu. (Žr.15 priedas). Lietuva ES taip pat pirmuoja pagal visų lygių moterų vadovių skaičių – iš visų šalies vadovų 43 procentai yra moterų. Suskirsčius vadoves pagal tam tikras sprendimų priėmimo sritis, kai kuriose stebimas atsilikimas nuo vidurkio, pavyzdžiui, moterų politinių sprendimų priėmime nėra nė trečdalis, o moterų, vadovaujančių stambiame versle, vidurkis Lietuvoje vos atitinka ES vidurkį – 10 proc. Lietuvos teisės aktai ir LR Konstitucija neigia be kokią diskriminaciją lyčių, turtinę ar išsilavinimo. Tačiau dar ir šiandien viešai pripažįstama, kad moterų ir vyrų lygios galimybės bei lyčių lygybė nėra pilnai įgyvendintos tiek Lietuvoje, tiek ir daugelyje kitų šalių. Vis dar pastebimas atotrūkis tarp vyrų ir moterų darbo užmokesčio (ypatingai su žemu išsilavinimu arba visai be išsilavinimo), iki šių dienų išlikęs stereotipinis požiūris į moters vaidmenį šeimoje, kuris trukdo moterims integruotis į darbo rinką, pastebimas žemas visuomenės informuotumo lygis lyčių lygybės, lygių galimybių klausimais ir kt. Pagrindinė priežastis - veiksmingų mechanizmų, užtikrinančių efektyvų lyčių lygybės politikos įgyvendinimą, trūkumas ir sklaida. Taip pat - jaunimo ir šeimos politikos nebuvimas.

⁸² Prarasti talentai: mokslininkų padėtis Rytų Europos šalyse, Briuselis, 2004 m., <http://www.gap.lt/pt>, prisijungimo laikas: 2007.06.20

⁸³ Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir Tarybai „Lyčių lygybė ir galių suteikimas moterims vystomojo bendradarbiavimo srityje“, Europos bendrijų komisija, Briuselis, Naujų darbo vietų kūrimo ES varomoji jėga – moterys, deja, vis dar patiriančios nelygybę, Briuselis, 2007

Nemaža dalis įstatyminės bazės ir valstybės paramos yra skiriama visuomeninėms organizacijos, kurios galėtų būti didelė parama ir būdas moterims integruotis į visuomenę. Nevyriausybinų organizacijų veiklą apibrėžia visa eilė teisės aktų bei paramos būdų. Yra daugybė priežasčių, trukdančių moterų integracijai į darbo rinką, todėl svarbu, kad valstybė imtųsi teisingų priemonių padėčiai gerinti. (Žr. 16,17 Priedai). Lygių galimybių skatinimui yra skirta vietos ESF veiklose bei Equal iniciatyvoje. Tai priemonės, kuriomis aktyviai stengiamasi siekti lygių galimybių principo įgyvendinimo.

3.2. 2.2., 2.3., ir 2.4. priemonėse dirbančių moterų ir vyrų atlyginimų lyginamoji analizė

Kadangi vienas iš horizontaliųjų Europos Socialinio fondo prioritetų yra lyčių lygios galimybės, buvo atliktas tyrimas, siekiant išsiaiškinti, kaip atsižvelgiama į vyrų ir moterų lygybę skirstant darbo užmokestį ESF vykdomuose projektuose. Siekiant išsiaiškinti dėsningumus skirtinguose sektoriuose, pagal savo specifiką tyrimui buvo atrinktos trys priemonės:

- 2.2. Priemonė „Darbo jėgos kompetencijos ir prisitaikymo prie pokyčių ugdymas“;
- 2.3. Priemonė „Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“
- 2.4. Priemonė „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“.

2.2. Priemonės buvo tiriami privačiose įstaigose dirbančių darbuotojų ir dalyvių darbo užmokesčiai, **2.4.** Priemonės buvo tiriami valstybinėse, vietos savivaldos ir kitose švietimo įstaigose dirbančių darbuotojų darbo užmokesčiai, **2.3.** Priemonės buvo tiriami asociacijų, viešųjų įstaigų ir kai kurių valstybinių įstaigų darbuotojų darbo užmokesčiai.

Prieš atliekant tyrimą iškelta *hipotezės* : „ESF lėšomis įgyvendinamuose projektuose, skirstant lėšas, nelygus vyrų ir moterų , dirbančių ir dalyvaujančių projektuose, atlyginimų pasiskirstymas“, „Nelygiai pasiskirstęs ESF lėšomis įgyvendinamų projektų vadovavimas: projektams vadovauja daugiau vyrų“, „Didžiausias darbo užmokesčio skirtumas ir naudos dalyvių vyrų skaičius – privačių įmonių projektuose“.

Tyrimo tikslas : iširti kaip įgyvendinamas lyčių lygių galimybių principas paskirstant darbo užmokestį ESF lėšomis administruojamuose projektuose.

Tyrimo uždaviniai:

- Iširti projektuose dirbančio personalo sudėtį : moterų ir vyrų skaičių, kokiais lygiais ir kokiose atsakomybės srityse jie dirba;
- Iširti ar darbuotojams mokamas vienodas darbo užmokestis ir kuriose atsakomybės srityse darbo užmokesčio netolygumai yra didžiausi.
- Palyginti analizuojamų priemonių projektuose dirbančių asmenų vidutinį darbo užmokestį.

Tyrimo metodika: pasirinktų priemonių projektų vyrų ir moterų vidutinio darbo užmokesčio ir procentinio vyrų ir moterų pasiskirstymo projektuose apskaičiavimas.

Tyrimo imtis: analizė apima 296 projektuose dirbančių asmenų. 146 2.2. priemonės projektai, 146 2.4. priemonės projektai ir 45 2.3. priemonės projektai.

Tyrimo atranka: tyrimui buvo atrinkti projektai pagal administruojančias institucijas, regionus, senų ir naujų kvietimų projektus. Siekiant nustatyti darbo užmokesčio pokyčius per metus, buvo analizuojami dviejų kvietimų (2005 ir 2006 m.) projektai. Senų projektų kvietimų skaičius buvo pasirinktas proporcingai nuo visų projektų skaičiaus – senų kvietimų dalyvaujančių tyrime projektų skaičius – 44, (po 22 projektus 2.2. ir 2.4. priemonėse), naujų kvietimų projektų skaičius – 124 (po 62 projektus 2.2. ir 2.4. priemonėse). 2.3. priemonės tiriamų naujų kvietimų projektų skaičius – 45.

Pagrindinis BPD 2.2 priemonės tikslas – didinti ūkio subjektų ir bendrą Lietuvos ūkio konkurencingumą plėtojant žmogiškuosius išteklius. BPD 2.2 priemonės uždaviniai: priderinti specialistų rengimą prie kintančių ūkio poreikių; didinti dirbančiųjų kvalifikacijos ir žinių lygį; stiprinti socialinę partnerystę; diegti modernias darbo ir darbo organizavimo formas įmonėse. BPD 2.2 priemonės įgyvendinimo finansavimo apimtis sudaro 185 748 tūkst. Lt., BPD 2.2 priemonės finansuojamos veiklų sritys:

- **Parama pramonės ir verslo įmonių dirbančiųjų mokymui;**
- Parama valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų mokymui
- Socialinės partnerystės plėtojimas;
- Gyventojų kompiuterinio raštingumo ugdymas.⁸⁴

Tyrimo metu buvo tiriami pirmosios veiklos srities projektų darbuotojų darbo užmokesčiai. 1-os veiklų srities tikslas: kelti pramonės ir verslo įmonių dirbančiųjų kvalifikacijos, žinių ir gebėjimų lygį, didinti dirbančiųjų sugebėjimus prisitaikyti prie rinkos pokyčių, kiek tai yra susiję su įmonių reikiama tenkinimu. 1-os veiklų srities **remiamos veiklos:** pramonės ir verslo įmonių darbuotojų bei vadovų mokymai, kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas; mokymų darbo vietoje organizavimas pramonės ir verslo įmonėse; lanksčių darbo ir darbo laiko organizavimo formų diegimas pramonės ir verslo įmonėse. **Tikslinės grupės:** pramonės ir verslo įmonių dirbantieji ir vadovai. Šios priemonės **pareiškėjai ir partneriai:** pramonės ir verslo įmonės; pramonės ir verslo įmonių ar darbdavių asociacijos.⁸⁵

Šios priemonės **1-mo tikslo veiklos specifika** : Darbuotojų tobulinimas ir mokymai, vykdančiosios organizacijos – privačios verslo įmonės, didžiausias vykdomų projektų skaičius. Šios

⁸⁴ BPD II prioritetas “ Žmoniškųjų išteklių plėtra“, http://www.phare.lt/lt/?p=projects&project_id=6&prjcat_id=21#priemone22, prisijungimo laikas: 2007.06.20

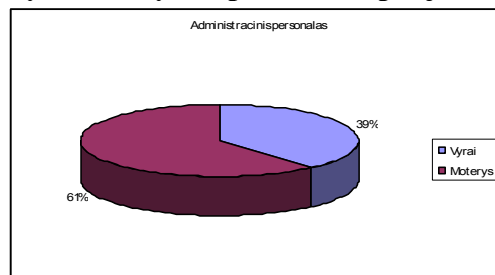
⁸⁵ Ten pat

veiklos skirtos verslo sektoriaus darbuotojams, pagrindiniai projekto naudos gavėjai – projektų dalyviai. Kadangi projektus administruoja įmonių darbuotojai, svarbu išsiaiškinti kokią jo dalį sudaro vyrai ir moterys. 2005 metų kvietimų projektuose tik trečdalį administruojančio personalo sudarė vyrai, ir tik keliais procentiniais punktais jų dalis padidėjo 2006 metais. (Žr. 18 priedas).

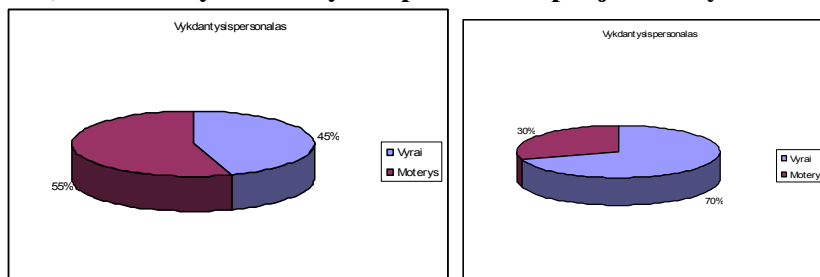
Pagal atsakomybės sritis administracinį personalą sudarė projekto vadovai, projekto finansininkai, projekto koordinatoriai, stebėtojai ir vadybininkai. Kadangi beveik visuose projektuose buvo tik dvi pareigybės – projekto vadovas ir finansininkas, kitų pareigybių tyrimas atsakomybės sritimis būtų netikslingas. *Net 74 procentams projektų vadovavo vyrai, tuo tarpu 85 procentus projektų finansus tvarkė moterys*(Žr. 18 priedas).

Analizuojant vykdančiojo personalo sudėties pokytį per metus, matome, kad šiame sektoriuje dirbančių vyrų skaičius didėjo. 2005 m. projekto vykdyme dalyvaujančių vyrų skaičius sudarė apie pusę visų dirbančiųjų, o 2006 m. - apie 70 proc. Vykdančiųjų personalą 2.2. priemonės projektuose daugiausiai sudaro lektorai ir praktikai organizuojantys mokymus darbuotojams.(Žr. 19 priedas)

10 pav.2005-2006 metų kvietimų 2.2. priemonės projektus administruojančių asmenų sudėtis

11 pav.2005, 2006 metų kvietimų 2.2. priemonės projektus vykdančių asmenų sudėtis

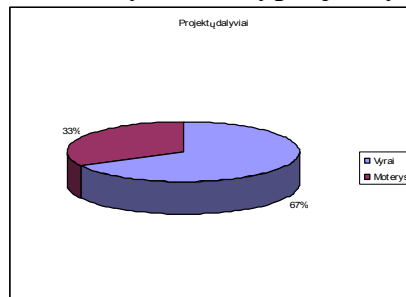
Trečioji projektuose dalyvaujančių asmenų grupė – projektų dalyviai⁸⁶. Jie tampa konkurencinga darbo jėga ir mokymų dėka jiems atsiveria didesnės įsidarbinimo, karjeros galimybės. Tiek 2005 m., tiek 2006 m. kvietimo projektuose daugiau dalyvių vyrų. Jų procentinis skaičiaus santykis apie 67 proc. (Žr. 19 priedas).

Matome, kad tik trečdalį dalyvių sudaro moterys. Galima daryti išvadą, kad pramonės ir verslo įmonės, kuriose sukaupiamas didžiausias kapitalas vis dar palankesnės vyrams. Pasitvirtina

⁸⁶ 2.2. priemonės 1-ame tikslo projektų veiklų naudos gavėjai, kurie įsisavina naujas darbo laiko organizavimo formas, kelia kvalifikaciją arba persikvalifikuoja, dalyvauja mokymuose

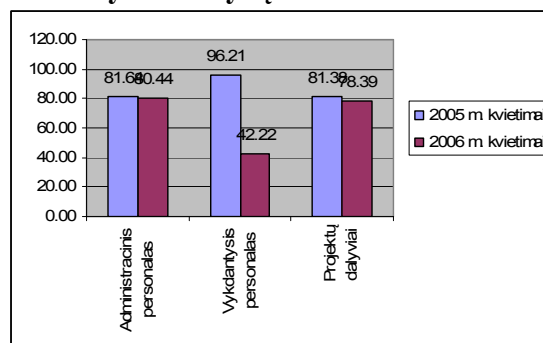
tendencija, kad į moteris žiūrima, kaip į „tiesiog darbuotojas“, o vyrai skatinami kilti karjeros laiptais. Kita priežastis – šiuose mokymuose dalyvauja daug vadovujančias pareigas dirbančių asmenų, kurių dauguma yra vyrai.

12 Pav. 2005-2006 metų kvietimų projektų dalyvių sudėtis

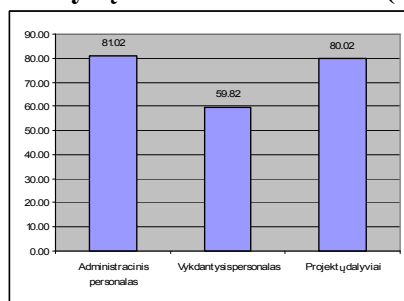
Siekiant išsiaiškinti darbo apmokėjimo išskaidymus, buvo skaičiuojami visų projektuose dirbančių asmenų atlyginimai ir vedamas vidutinis darbo užmokestis. Darbo užmokestis buvo lyginamas senesnių ir naujesnių kvietimų projektuose. *Administracinio personalo vidutinio darbo užmokesčio skirtumas yra didžiausias – moterų darbo užmokestis sudaro 81,02 proc. vyrų vidutinio darbo užmokesčio.* Didžiausi vidutinio darbo užmokesčio skirtumai tarp vykdančiojo personalo – mokymus organizuojančių asmenų. 2006m. kvietimo projektuose moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumai yra didesni, nei 2005 m. 2005 metais moterų vidutinis darbo užmokestis sudarė net 96,21 proc. vyrų darbo užmokesčio, o 2006 metais – tik 42,22 proc. Projektų dalyvių moterų darbo užmokestis – apie 80 proc. vyrų darbo užmokesčio.

13 Pav. 2005, 2006 m. 2.2. Priemonės projektuose dirbančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

Taigi, nors moterų ir vyrų darbo užmokestis skiriasi visose srityse, tačiau **vyrų darbo užmokestis daugiau kaip du kartus viršija moterų darbo užmokestį projektų vykdyme.** Projektų vykdyme, kaip jau buvo minėta, daugiausiai dalyvauja lektoriai ir kiti mokymų vadovai, kartais mokymus veda iš kitų šalių atvykę mokytojai, todėl darbo užmokestis daug didesnis. Galima daryti išvadą, kad *mokymus vedančių asmenų darbo užmokestis per pastaruosius metus ženkliai padidėjo, taip pat padidėjo vyrų dirbančių šioje srityje.* Vyrų darbo užmokestis yra didesnis visose atsakomybės srityse, dauguma projektų naudos gavėjų - vyrai.

14 Pav. 2.4. Priemonės projektuose dirbančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

Įgyvendinant 2.4. Priemonę „Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas“ siekiama padidinti mokymosi visą gyvenimą sistemos pajėgumą, užtikrinanti sėkmingą aukštos kokybės numatytų bei būsimų žmogiškųjų išteklių plėtros priemonių įgyvendinimą. **2.4. Priemonės pagrindiniai uždaviniai:**

- švietimo, mokymo ir studijų paslaugos;
- švietimo, profesinio mokymo, mokslo ir studijų sistemos gerinimas;
- formaliojo ir neformaliojo švietimo, profesinio mokymo ir rengimo, mokslo ir studijų žmogiškojo kapitalo plėtra.⁸⁷

Prioritetas teikiamas veiklai, keliančiai mokytojų, dėstytojų kvalifikaciją bei sudarančiai sąlygas ugdyti jų pagrindinius gebėjimus (tobulinti kompiuterinį raštingumą, mokytis kalbų ir t. t.), skatinti susipažinti su naujomis technologijomis, gerinti darbo su specialiujų poreikių asmenimis („iškritusiais“ iš bendrojo mokymo sistemos mokiniais, neįgaliais mokiniais ir studentais) įgūdžius. Taip pat remiama veikla, padedanti nustatyti, kokius gebėjimus ir kvalifikaciją turi turėti šiuolaikiniai mokytojai, profesijos mokytojai, dėstytojai atsižvelgiant į kintantį jų vaidmenį žinių visuomenėje. Pagalba numatyta rengiant suaugusiųjų mokytojus, ypatingą dėmesį skiriant vietos ir regiono darbo rinkos poreikiams).

Šios priemonės specifika : švietimo sritis, vykdančiosios institucijos – valstybinės arba viešosios įstaigos, projektų veiklų naudos gavėjai – projektų dalyviai, nors daugumos projektų veiklos rezultatai išaiškės tik pasibaigus projektams.

Šios priemonės projektus **įgyvendinančios institucijos** : viešojo administravimo institucijos; valstybės ir savivaldybių įstaigos; švietimo, profesinio mokymo mokyklos, mokslo ir studijų institucijos; mokslo ir studijų ekspertinės institucijos; profesinio informavimo, orientavimo ir konsultavimo institucijos; profesinio mokymo ir studijų kokybės vertinimo centrai; Prekybos, pramonės ir amatų rūmai; Žemės ūkio rūmai; Asociacijos; Viešosios įstaigos.⁸⁸

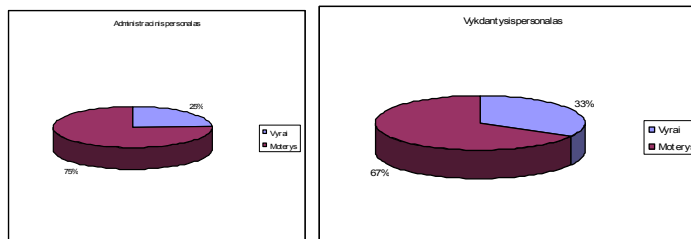
⁸⁷ Ten pat

⁸⁸ Ten pat

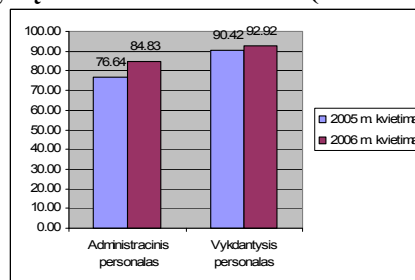
Projektus administruojančio personalo sudėtis pagal lytis pasiskirsto beveik vienodai senų ir naujų kvietimų projektuose. Moterys, dirbančios administracinėje projekto veikloje sudaro apie 75 proc. visų dirbančiųjų skaičiaus. Nors 2006 metais vykdančiajame projektų personale dirbančių vyrų skaičius padidėjo, tačiau vidutinis abiejų metų kvietimų projektų dirbančių vyrų skaičius – 25 procentai (Žr. 20 priedas).

2.4. priemonės didžiojoje dalyje projektų nėra numatyta dalyvių, nes kuriamos švietimo, mokymo paslaugos ir švietimo sistemos gerinimas siejamas su indėliu į šalies švietimo sistemą. Todėl šios priemonės dalyvių darbo užmokesčio analizė nebus pateikiama. **Didžioji dalis projektus administruojančio personalo – moterys, tačiau net 41 proc. projektų vadovauja vyrai, tuo tarpu 82 proc. projektų finansų tvarko moterys .** (Žr. 20 Priedas). Senų kvietimų projektuose darbo užmokestis skiriasi nežymia dalimi. 2006 metų kvietimuose administracinio personalo moterų darbo užmokestis sudaro 80,62 proc. vyrų darbo užmokesčio, priešingai nei 2.2. priemonėje – vykdančiojo personalo darbo užmokestis beveik vienodas (91,46 proc.).

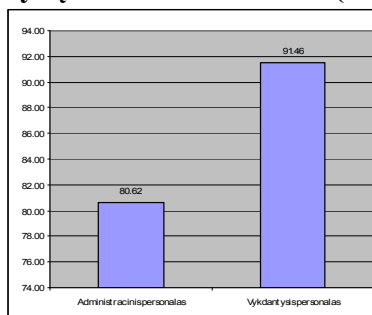
15 pav. 2005-2006 metų kvietimų 2.4. priemonės projektus administruojančių ir vykdančių asmenų sudėtis

16 pav. 2.4. Priemonės projektuose dirbančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

17 Pav. Bendras 2.4. Priemonės projektuose dirbančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

Nors administracinį personalą daugiausiai sudaro moterys, tačiau vyrų projektų vadovų skaičius santykinai yra didesnis. Vykdančiųjų personalą sudaro lektoriai, dėstytojai, profesoriai ir techniniai darbuotojai, kuriems pagal mokslinį laipsnį mokamas atlygis.

2.3. Priemonės “Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“ tikslas - padėti mažinti socialinę atskirtį, vykdyti jos prevenciją ir užtikrinti lygias galimybes darbo rinkoje. 2004-2006 m. BPD 2.3 priemonei įgyvendinti numatytas finansavimas sudaro 70,7 mln. Lt. **Priemonės uždaviniai:** plėsti socialinės rizikos grupių integraciją į darbo rinką; **skatinti lygias vyrų ir moterų galimybes;** sudaryti sąlygas moterų reintegracijai į darbo rinką.

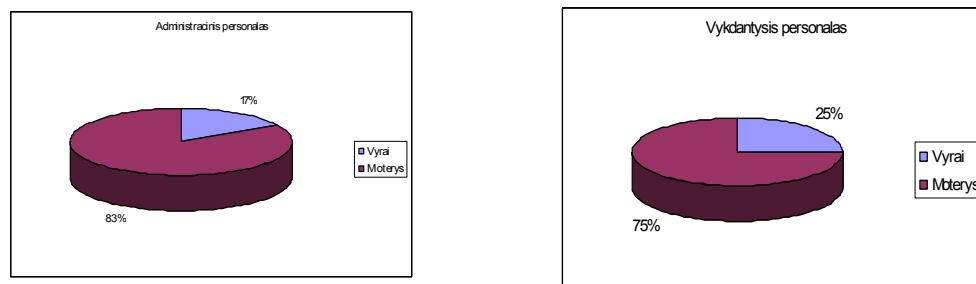
Priemonės finansuojamos veiklų sritys: asmenų, sergančių priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ligomis, socialinė integracija; tautinių mažumų socialinė integracija; **moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimas;** nuteistųjų ir asmenų, paleistų iš laisvės atėmimo vietų, socialinė integracija; parama socialinėms įmonėms.

Tinkami pareiškėjai (partneriai): valstybės ir savivaldybių biudžetinės įstaigos; viešosios įstaigos; asociacijos; labdaros ir paramos fondai. tradicinės Lietuvos religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai; socialinės įmonės, neįgaliųjų socialinės įmonės, socialinių įmonių asociacijos; Lietuvos darbo birža.⁸⁹ Socialinės atskirties mažinimas pirmiausia susijęs su profesinio rengimo prieinamumo ir įdarbinimo galimybių didinimu. Investuojama į tokias veiklas, kaip profesinis mokymas ir užimtumo rėmimas, profesinis orientavimas ir konsultavimas, distancinio mokymo sistemos plėtra.

Viena iš priemonės veiklos sričių– **lygių galimybių moterims ir vyrams užtikrinimas.** Buvo remiamos tokios veiklos, kaip verslo organizavimo pagrindų mokymas bei konsultacinės paslaugos, specialių moterų re-integracijos į darbo rinką po ilgesnės pertraukos mokymų organizavimas. Taip pat buvo remiamos veiklos, skirtos **lyčių lygybės** užtikrinimui darbo rinkos.

Priemonės tikslas – padidinti socialinę integraciją įtraukiant skirtingas socialinės rizikos grupes į darbo rinką bei bendruomenes ir tuo išvengti socialinės atskirties.

18 pav. 2005-2006m. 2.3. priemonės projektus administruojančių ir vykdančių asmenų sudėtis

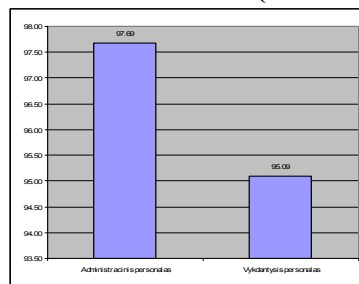
Kadangi šioje priemonėje yra administruojamas nedidelis projektų skaičius, tyrimas buvo atliktas su 45 antrojo ir trečiojo kvietimo projektais. Didžiąją dalį administracinio ir vykdomojo personalo

⁸⁹ Ten pat

sudaro moterys (83 ir 75 proc.) Analizuojant vyrų ir moterų, dirbančių projektų administravime ir vykdyme darbo užmokesčius, matome, kad jų procentinis skirtumas labai mažas – (net apie 97 proc.). Kadangi pagrindinės projektus vykdančios organizacijos yra viešosios įstaigos, bendrijos ir centrai, kurių veiklos susijusios su lygių galimybių skatinimu ir socialinės atskirties mažinimu, darbo užmokesčiai nėra dideli, tačiau lygūs abiem lytims, nepaisant to, kad šioje srityje dirbančių vyrų dalis yra daug mažesnė.

Lyginant visose priemonėse bendrą dirbančių asmenų skaičių, matome, kad *moterų skaičius visose priemonėse yra didesnis, didžiausia jų procentinė dalis – socialinei integracijai skirtuose projektuose, mažiausia – privataus sektoriaus vykdomuose projektuose*. Daugiausiai moterų dirba švietimo ir socialinėje srityse. Projektų vadovų vyrų skaičius privačiose įstaigose (72,46 proc.) yra didesnis, nei švietimo srityje (41,37 proc.). Bendras projektų vadovų vyrų skaičius priemonėse yra didesnis (56,54 proc.). Todėl, galima, sakyti, kad iš esmės turimo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino „*Nelygiai pasiskirstęs ESF lėšomis įgyvendinamų projektų vadovavimas: projektams vadovauja daugiau vyrų*“. Taip pat svarbu paminėti, kad privačiose įstaigose projektams dažniausiai vadovauja vyrai, taip pat 2.2. priemonėje projekto vykdyme dirba didesnis vyrų skaičius.

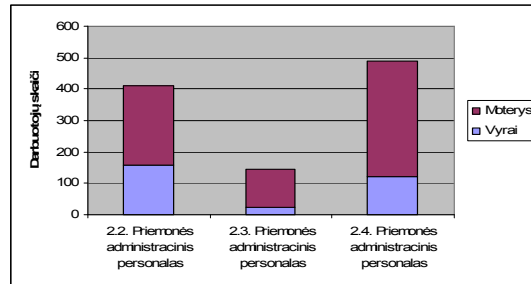
19 pav. 2.3. Priemonės projektuose dirbančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

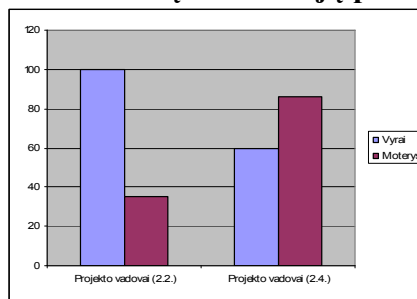
Analizuojant vidutinio darbo užmokesčio pasiskirstymą visų priemonių projektuose, matome, kad kita hipotezė beveik pasitvirtina – „ESF lėšomis įgyvendinamuose projektuose, skirstant lėšas, nelygus vyrų ir moterų, dirbančių ir dalyvaujančių projektuose, atlyginimų pasiskirstymas“. **Didžiausias darbo užmokestis yra privačių įstaigų administruojamuose projektuose**, nedaug atsilieka administracinis personalas dirbantis švietimo srityje, tačiau **žymiai mažesnis darbo užmokestis yra projektuose, administruojamuose bendruomenių, asociacijų, viešųjų įstaigų ir įvairių centrų**. Vyrų ir moterų, administruojančių projektus, vidutinis darbo užmokestis beveik vienodai skiriasi 2.2. ir 2.4. priemonėje (apie 81 proc.), mažiausiai - 2.3. priemonėje (beveik 98 proc.). Vykdančiojo personalo (lektoriai ir kiti mokymų vadovai) darbo užmokestis skiriasi labiausiai – 2.2. priemonėje beveik 60 proc. moterų darbo užmokesčio sudaro vyrų darbo užmokestį, tuo tarpu 2.4. priemonė (docentai, universitetų lektoriai ir profesoriai) – 91, 5 proc, 2.3. priemonė – 95 proc. Pagal tyrimo rezultatus, **aukštesnias pareigas užimančių vyrų privačiose įmonėse ir**

valstybinėse įstaigose yra daugiau, tuo tarpu viešosiose įstaigose, ne pelno organizacijose, kurių veiklos tikslai yra susiję su socialinės atskirties mažinimu, lygių galimybių plėtra, rizikos grupių reintegracija į darbo rinką – darbo užmokesčio skirtumas tarp lyčių yra mažiausias. Būtent šioje srityje yra didžiausias dirbančių moterų skaičius ir mažiausias skirtumas tarp vyrų ir moterims mokamo atlyginimo. Projektų naudos gavėjų dalyvių vyrų net 67 procentai. Taigi, beveik pasitvirtina ir trečioji hipotezė (lyginant vykdančiojo personalo darbo užmokesčių): „Didžiausias darbo užmokesčio skirtumas ir naudos dalyvių vyrų skaičius – privačių įmonių projektuose“.

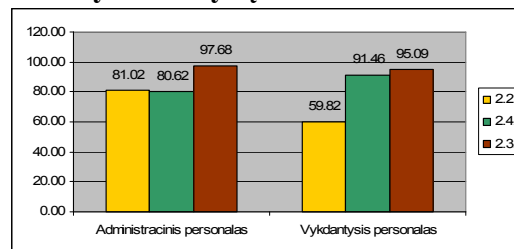
20 pav. Administracijos darbuotojų sudėties pasiskirstymas priemonėse

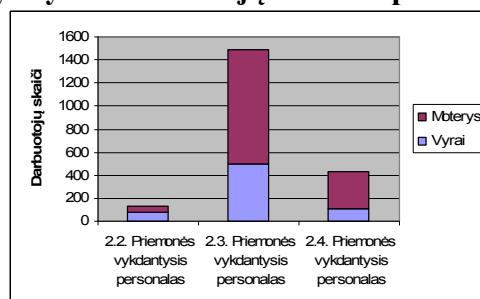
21 pav. 2.2, 2.4 Priemonėse dirbančių darbuotojų pasiskirstymas pagal atsakomybės lygius

22 pav. Visų priemonių projektus administruojančių ir vykdančių moterų vidutinio darbo užmokesčio santykis su vyrų darbo užmokesčiu (išreikšta procentais)

23 pav. Projektų vykdymo darbuotojų sudėties pasiskirstymas priemonėse

2.4. priemonėje, kur dirba daugiau moterų, vykdančiojo personalo darbo užmokesčiai yra beveik dvigubai mažesni nei 2.2. priemonėje. Didesnę visų projektuose dirbančiųjų asmenų dalį sudaro

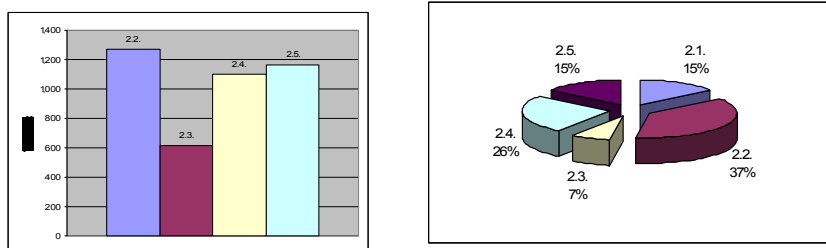
moterys, tačiau projektams daugiausiai vadovauja vyrai. (Žr. 21 priedas). Svarbiausia, kad srityse, kuriose kaupiamas didžiausias kapitalas, ir kuriose mokymai nukreipti į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą dominuoja vyrai, tuo tarpu moterys dominuoja švietimo ir socialinėje sferoje, kur darbo užmokestis yra mažesnis. Maksimali šių projektų nauda, lyčių lygių galimybių principo integravime, būtų pasiekta, jei projektų veiklų principai šioje srityje turėtų išliekamąją vertę juos vykdančiose organizacijose.

3.3. Moterims skirtų pasirinktų priemonių ir projektų veiklų analizė

Remiantis Komisijos reglamentu, būtina, jog Europos socialinis fondas remtų aiškias priemones, kuriomis būtų siekiama palengvinti moterų prieigą prie darbo rinkos ir dalyvavimą joje, taip pat ir skatinti lyčių aspekto integravimą; regioninių fondų biudžetuose turėtų būti eilutė, skirta lyčių aspektui (biudžeto sudarymas, atsižvelgiant į lyčių aspektą), pagal kurią būtų finansuojamos priemonės, skirtos lyčių lygybei ir politikos poveikio moterų padėčiai tyrimams skatinti.

Pirmojo ir atrojo kvietimų projektų laikas baigiasi 2008 m. balandžio mėn., todėl kol kas neįmanoma apibendrinti pasiektų rodiklių rezultatų, galima tik analizuoti 2006 metais pasiektus rodiklius, lyčių atžvilgiu. Matome, kad moterų naudos gavėjų skaičius yra nemažas, tikėtina, kad per 2007 metus, jų skaičius dar padidės. 2.3. priemonėje naudos gavėjų skaičius moterų ir vyrų lygių galimybių skatinimo srityje – daugiau, kaip 50 proc. Mažiausias procentas nuo BPD įsipareigojimų sumos yra 2.1. priemonėje, tarp dalyvių, kurie tęsia mokymus bei 2.5. priemonėje dar mažas naudos gavėjų moterų skaičius. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad dauguma projektų dar neužbaigti, galima tikėtis, kad šis procentas padidės. Planuoti rodikliai pagal BPD priemonę visose priemonėse viršijami lyginant su numatytais rodikliais pagal pasirašytas paramos sutartis ir pasiektus rodiklius šiandien. Todėl, realios grėsmės Lietuvai neįvykdyti šių planų nėra. 2.1. Priemonėje išmokytų naudos gavėjų skaičius (moterų) viršija numatytus rodiklius – 187,6 proc. nuo žadėto skaičiaus – 2.2. priemonės išmokytų naudos gavėjų skaičius net 1070,70 viršija planuotus rodiklius pagal BPD, 2.3. ir 2.4. – 356 proc. ir 1116,25 proc.

24 pav. Projektų vertės pasiskirstymas pagal priemones

8 lentelė. BPD rodiklių pasiekimai per 2006 m. ir nuo įgyvendinimo pradžios pagal priemones

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetai	Planuoti rodikliai pagal BPD priemonę	Nuo BPD patvirtinimo iki ataskaitos pateikimo datos pasiekti rodikliai	Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai****	Rodiklių įvykdymo rezultatas nuo programos įgyvendinimo pradžios 5/3*100 %
1	2	3	5	6	7
2.1 priemonė					
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje	skaičius	10000	13500*	16107*	135 %
moterys	skaičius	5000	8648*	8459*	172,96 %
Dalyviai, įgijusieji profesinę kvalifikaciją	skaičius	6000	4521**	8186	75,35 %
moterys	skaičius	3000	2626**	4395	87,53 %
Dalyviai, kurie tęsia mokymąsi, iš jų:	skaičius	1000	79	455	7,9 %
moterys	skaičius	450	55	204	12,22 %
Bendras įsidarbinimo rodiklis po aktyvinimo, iš jų:	procentai	50	63,27*****	50	126,54 %
moterys	skaičius	2500	4690	3701***	187,6 %
2.2 priemonė					
Išmokytojų naudos gavėjų skaičius veiklos pabaigoje, iš jų:	Naudos gavėjų skaičius	4000	38 909	141 957	972,73%
moterys	Moterų skaičius	2000	21 414	82 312	1070,70%
2.3 priemonė					
Išmokytojų naudos gavėjų skaičius veiklos pabaigoje, iš jų:	Naudos gavėjų skaičius	1500	5334	19377	356 %
Moterų	Moterų skaičius	900	1254	6898	139 %
Skaičius dalyvių, įgijusių profesinę kvalifikaciją, iš jų :	Naudos gavėjų	500	1053	8150	211 %
Moterys	Moterų skaičius	300	113	3899	38 %
Skaičius dalyvių, kurie tęsia mokymąsi, iš jų	Dalyvių skaičius	100	570	5545	570%
Moterys	Moterų skaičius	50	172	1173	344 %
Bendras įsidarbinimo rodiklis po aktyvinimo, iš jų	Proc.	30	2,85	Nėra duomenų	10%
Moterys	Asmenų skaičius	250	0	767	0 %
2.4 priemonė					
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje, iš jų:	skaičius	2000	22 385	284 509	1119,25 proc.
moterys	procentai	50	63, 87 proc.	62,06 proc.	122,7 proc.
2.5 priemonė					
Išmokyti naudos gavėjai veiklos pabaigoje, iš jų:	skaičius	3000	907	32955	30,2
moterys	procentai	50	15	50	15

Sudaryta, remiantis Europos Socialinio fondo paramos įgyvendinimo Lietuvoje duomenimis

Analizuojant lėšų pasiskirstymą pagal temas ir siejant jas su lyčių lygių galimybių principu, 27 pav. matome, kad skirtų lėšų suma 2.3. priemonei yra mažiausia, taip pat didžiausia jos procentinė dalis remiama ESF lėšomis (Žr. 22 priedas). Nors kai kurie pavieniai projektai yra didelės vertės (pvz.: Kauno moters užimtumo informacijos centro projekto „Novatoriškos socialinių partnerių švietimo strategijos, siekiant praktinio lygių galimybių principo įgyvendinimo“ suma viršija 2 mln, tačiau tai veikia išimtis.) Kiti didžiausios vertės projektai 2.3. priemonėje, skirti kitų grupių socialinei integracijai. (pvz.: VšĮ Valakupių reabilitacijos centro projekto „Vieninga profesinės reabilitacijos paslaugų teikimo sistema asmenims su sunkia fizine negalia“ vertė- virš 2 mln, Narkotikų kontrolės departamento prie LR Vyriausybės projekto „Asmenų, vartojančių narkotines ir psichotropines medžiagas, reabilitacija ir socialinė reintegracija, novatoriško socialinių paslaugų modulio kūrimas“ vertė virš 4 mln, Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos projekto „Išrinktieji“ vertė taip pat viršija 2 mln).

9 lentelė. Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL Lietuvoje 2004–2006 m. finansiniai įsipareigojimai pagal temas

Tema	Iš viso	Procentai
A	10.917,08	75,0
G	3.164,37	22,0
I	474,66	3,0

Sudaryta., remiantis EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Equal administruoja projektus, susijusius su moterų integraciją į darbo rinką. Lygių galimybių principas ryškiausiai atsiskleidžia programos G temos projektuose, skirtuose profesinio ir šeimyninio gyvenimo geresnio suderinimo galimybėms bei jų plėtrai, šiai temai skirta 22 proc. visų paramos lėšų sumos. Šioje temoje dalyvavusių moterų skaičius per 2006 metus – net 87,73 procento.⁹⁰ Didžiausia suma skiriama projektams, skirtiems sugrįžimui į darbo rinką (A tema). Tačiau ir šioje priemonėje moterys sudaro keturis penktadalius paramos gavėjų. Moterų, dalyvavusių motyvacijos ir pasitikėjimo savimi skatinimo priemonėse per 2006 metus– net 75 proc. (Žr. 23,24 priedai). G tema įgyvendinami 7 projektai, vykdomi keturiuose didžiausiuose šalies miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Šiauliuose) ir skirti profesinio ir šeimyninio gyvenimo suderinimo galimybėms gerinti bei jų plėtrai. Sukurti ir išbandyti vaikų priežiūros, pagyvenusių ir neįgalių žmonių priežiūros modeliai ir schemos, kaupiama ir platinama informacija apie darbo laiko balansą ir lanksčias darbo organizavimo formas. Aptarsime kelis Equal projektus, siekiant aptarti jų naudą moterų integracijai į darbo rinką ir šalies ekonomikai.

⁹⁰ “Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL įgyvendinimas Lietuvoje 2004–2006 m.”, Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita, Vilnius. 2007

Vystymo bendrijos MĪM (Moterų įdarbinimo modelis) projekto tikslas - patobulinti Lietuvoje taikomas bedarbių integracijos į darbo rinką priemones, praktikoje pritaikius ir į LR socialinę politiką integravus naujus geros patirties modelius, sudarančius galimybes ilgai nedirbusiems ir priešpensinio amžiaus moterims lygiomis teisėmis dalyvauti darbo rinkoje.⁹¹ Projektas įdomus tuo, kad bedarbės moterys aktyvinamos ne tik persikvalifikuoti, tačiau sėkmingai reintegruoti į darbo rinką ir joje konkuruoti su kitais kvalifikuotais darbuotojais. Projekto metu buvo sukurta Viešoji įstaiga „Nuo pradžios“, kurioje įdarbintos 3 mokymus baigusios tikslinės grupės moterys, virtuali auklių-socialinių darbuotojų birža. Tačiau, vienas iš šios mokymo programos trūkumų – per ilga mokymų trukmė. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma mokymus baigusių moterų įsidarbino socialinėje srityje socialinių darbuotojų padėjėjais būtų tikslinga sukurti dar vieną trumpesnę mokymų programą socialinio darbuotojo padėjėjo kvalifikacijai įgyti. *Reikėtų siūlyti keisti Lietuvoje vyraujančią praktiką, kai beveik visas socialines paslaugas teikia savivaldybės ar valstybės įstaigos. Reiktų, kad kuo daugiau paslaugų teiktų nevyriausybinis sektorius, taip skatinant visuomenę spręsti savo problemas.*

Projekto „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ tikslas - Vilniaus apskrities dvejose savivaldybėse sumažinti šeimų, auginančių mažamečius vaikus, socialinę atskirtį taikant praktikoje naujus geros patirties modelius bei jų pagrindu įtakoti politinius sprendimus. Projektas taipogi sieks įgyvendinti poveikio politikai ir praktikai strategiją, kurios tikslas – į egzistuojančią praktiką perkelti projekto II etapo metu išbandytus „Profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimo modelius šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus“. VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ trumpalaikę poveikio politikai ir praktikai strategiją sieja su *užimtumo ir socialinės aprėpties politikos tobulinimu šalyje*. Strategija orientuojama dvejomis viena kitą papildančiomis kryptimis: **1) praktikos keitimas, patirties perkėlimas į kitas ikimokyklines įstaigas; 2) institucijų darančių įtaką viešajai politikai įtakojimas**. Naujoviški sprendimai, sudaro sąlygas tėvams, turintiems ikimokyklinio amžiaus vaikų, dalyvauti darbo rinkoje, kilti karjeros laiptais, tobulinti profesinę kvalifikaciją, spręsti šeimai iškilusias problemas. Projekto veikla vykdoma tik viename regione, tai mažina galimybes šiam naujam modeliui įsitvirtinti po „Equal“ projekto veiklos pabaigos. Valdžios institucijos (savivaldybių administracijos, ikimokyklinės ugdymo įstaigos) taikydamos praktikoje VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ siūlomus inovacinius sprendimus labiau atitiktų piliečių poreikius. Piliečiai pasitikėtų savo renkama vietas bei nacionaline valdžia, kuri jais rūpinasi. Mažėtų socialinė atskirtis ir didėtų pasitikėjimas valstybės politine sistema, būtų skatinamas požiūris į

⁹¹ Vystymo Bendrija "MĪM (MOTERŲ ĮDARBINIMO MODELIS)", Projekto kodas EQ/2004/1130-26), <http://www.equal.lt/pages/view/?id=77>, prisijungimo laikas: 2007.06.25

darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį procesą, sprendžiamos šalies demografinės problemos. Atsiradus galimybei derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus didėtų gimstamumas, gerėtų šeimų socialinė - materialinė padėtis, darbo rinka pasipildytų naujais darbuotojais, kurie neprarastų darbinių įgūdžių, keistųsi darbdavių požiūris į mažamečius vaikus auginančias šeimas. Sumažėtų socialinių išmokų gavėjų, tai teigiamai paveiktų šalies ekonomiką.

Politika, kuria siekiama sumažinti vaiko auginimo išlaidas, didinant vaiko priežiūros įstaigų prieinamumą, kokybę ir priartinant paslaugų kainą prie tėvų galimybių, *tiesiogiai įtakotų gimstamumo ir dalyvavimo darbo rinkoje rodiklius*. Tačiau ši iniciatyva gali likti neįgyvendinta. Pasibaigus finansavimui iš ESF *ikimokyklinių ugdymo paslaugas teikiantis darželiai lieka priklausomi nuo miesto savivaldybės biudžeto*. Jei projektas nesulauks valstybinių įstaigų paramos, Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbo laikas taip ir liks nesuderintas su tėvų darbo laiku, šeimų socialinė - materialinė padėtis blogės, darbo rinka nepasipildys naujais darbuotojais, kurie neprarastų darbinių įgūdžių, moterys bus priverstos likti namie su mažamečiais vaikais, nesumažės socialinių išmokų gavėjų skaičius, o darbdaviai vis dar neigiamai žiūrės į darbuotojus, auginančius mažamečius vaikus. Inovatyvūs problemos sprendimai bus sudarę sąlygas šeimoms laiku ir vienoje vietoje gauti šeimai reikalingas įvairias paslaugas tik projekto įgyvendinimo metu. Politikų dalyvavimas siekiant taikyti naujus modelius ikimokyklinio ugdymo įstaigose, užtikrinančius kompleksinę pagalbą šeimai, dažnai būna tik deklaratyvaus pobūdžio, nepriimami jokie konkretūs sprendimai, nulemiantys papildomų lėšų skyrimą darželiams. Parengtas pasiūlymas tobulinti teisės aktus, reikalingas norint taikyti naują metodiką praktikoje, ir pateiktas suinteresuotoms institucijoms - Seimui, Švietimo ir mokslo ministerijai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai gali būti svarstomas tik formaliai. Numatytos projekto veiklos gali ir neužtikrinti tolimesnių projektų rezultatų pritaikymo praktikoje. Pasibaigus Equal projektui net ir tos šeimos, kurios naudojos projekto siūlomomis paslaugomis, vėl bus priverstos spręsti profesinio gyvenimo ir šeimos pareigų derinimo problemą.

Abu Equal iniciatyva vykdomi projektai yra svarbūs moterų integracijai į darbo rinką, ir sociolinio ekonominio klimato gerinimui šalyje, tačiau jų tęstinumas priklausys nuo valstybinės ir savivaldybės lygmens įstaigų pagalbos. Svarbu, kad ESF paramą administruojančios aukščiausios institucijos imtųsi iniciatyvos ne tik kuriant naujas taisykles, bet ir užmezgant socialinį dialogą su NVO bei savivaldybėmis, pasirūpinant vietinių projektų tęstinumu ir tuo pačiu siekiant ekonominio augimo šalyje. Svarbu, kad šie projektai nesibaigtų ties ES finansavimo pabaiga (Žr. 26 priedas).

4. Europos Socialinio fondo įsisavinimo efektyvumo didinimo kryptys atsižvelgiant į lyčių aspektą

Išanalizavus pagrindines ESF įsisavinimo problemas, šiame skyriuje bus aptariamos šių problemų sprendimo kryptys bei naujas programavimo 2007-2013 metų etapas. Kadangi ESF paramos įsisavinimas buvo analizuojamas skirtingais aspektais, todėl bus pateikiamos šios ESF paramos įsisavinimo kryptys:

- ESF projektų valdymo tobulinimas;
- ESF projektų valdymas atsižvelgiant į lyčių aspektą.

4.1. Europos socialinis fondas 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos kontekste

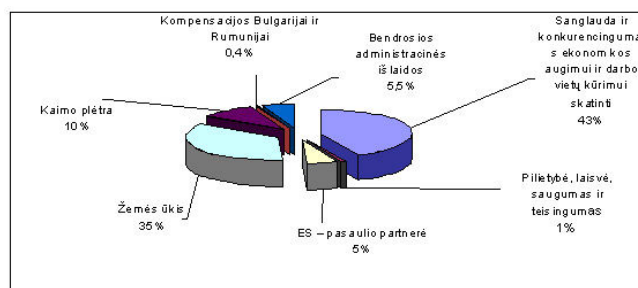
Nuo 2007 m. ES vykdo „naujo įvaizdžio“ ir labiau integruotą regioninę politiką. Ji vykdoma 2007–2013 m. laikotarpiu. Senosios ir naujosios valstybės narės nėra vertinamos atskirai. Stengiamasi supaprastinti tvarką, ir finansavimas yra skiriamas mažiausiai išsivysčiusiems regionams visose valstybėse narėse. Naujuoju laikotarpiu struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo bendras biudžetas siekia apie 308 mlrd. EUR. Ši suma sudaro 36 % visų numatomų ES išlaidų minėtu laikotarpiu.⁹² Naujame programavimo etape daugiau dėmesio skiriama taisyklėms, naujoms programoms, darbuotojų kompetencijai ir sanglaudai, siekiant efektyvesnio lėšų pasiskirstymo.

2007 m. Europos struktūrinių fondų biudžetas sudaro 126,5 mlrd.eurų, jis 5 proc. didesnis nei 2006 m. Tai yra pirmasis biudžetas, sudarytas pagal naująją daugiametę finansinę struktūrą, pagal kurią 2007–2013 m. bus tvarkomi ES finansai. 11,5 % padidintas ES finansavimas su konkurencingumu susijusiems tikslams, o ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo sanglaudos skatinimo tikslams – beveik 15 %. Iš visų įsipareigojimų asignavimams numatytų 126,5 mlrd. eurų. 54,3 mlrd. eurų bus išleista **konkurencingumo** ir ekonomikos augimo bei darbo vietų kūrimo **sanglaudos politikai**. Ši suma **6,8 mlrd. eurų didesnė** už 2006 m. sumą, siekusių 47,5 mlrd. eurų. Šis padidėjimas turi strateginę reikšmę, kadangi į 1 išlaidų kategoriją įtrauktos pagrindinės programos, tarp jų ir Konkurencingumo ir naujovių programa (palyginti su 2006 m., finansavimas išaugo 53 %), Transeuropinių tinklų programa (+ 18 %) bei mokymosi visą gyvenimą programa (+ 30 %), taip pat naujos kartos Sanglaudos politikos programos, kuriose 2007 m. pirmą kartą visateisiškai dalyvaus 2004 m. į ES įstojusios šalys.⁹³ (Žr. 2 priedas).

⁹² Economic change and restructuring in the European Social Fund 2007-13, Information service of DG Employment, Social Affairs & Equal Opportunities, Communication Unit, http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/tp_restructuring_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.25

⁹³ Proposed Budget 2008: Growth and employment at the heart of EU spending, Financial programming and budget, http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.06.25

25 pav. 2007 m. ES struktūrinių fondų biudžetas pagal išlaidų kategorijas

Duomenų šaltinis: The current year, EU Budget in detail

Tuo tarpu Gamtos išteklių apsaugai ir valdymui (2 išlaidų kategorija) siūloma numatyti 57,2 mlrd. eurų išlaidų, t. y. vos 1,2 % daugiau nei 2006 m. Išlaidoms **pilietybei, laisvei, saugumui ir teisingumui** (3 išlaidų kategorija) planuojama iš viso skirti 1 174 mln. eurų. Tai yra 1,2 % didesnė suma, palyginti su 2006 m.. ES investuos 6,7 mlrd. eurų į **išorės santykių veiksmus** (4 išlaidų kategorija), 7 mlrd. eurų (5,5 % biudžeto – tokia pati dalis kaip ir 2006 m.) yra numatyta **administracinėms** išlaidoms (5 išlaidų kategorija).⁹⁴ Taigi iš visų išlaidų grupių didžiausias pokytis yra žmoniškųjų išteklių plėtros srityje. *ESF reformos nuo 2007 metų*:

- Programos bus finansuojamos tik iš fondo lėšų, nebus multifondų programų tarp socialinio ir regioninių fondų; vietoj trijų programinių dokumentų bus tik vienas;
- Equal iniciatyva nebus tęsiama, bet bus tęsiami bendri veiksmai, Equal prioritetai bus perkelti į bendrą ESF veiklą;
- Programų prioritetai daugiau nebus skirstomi į priemones, supaprastint programų vadybą.⁹⁵

2008 metais numatotomų *skiriamų lėšų dalis ekonominiam augimui, įdarbinimui ir socialinei integracijai padidės keliais procentų punktais*. 2008 metais ES struktūriniams fondams skiriamų lėšų suma – 129,2 mlrd. (Žr. 3 priedas). Dažnai minima, kad ES biudžeto išlaidų struktūra neatitinka „modernios“ Europos prioritetų – didžioji dalis ES biudžeto išlaidų (43 proc.) vis dar skiriama žemės ūkiui ir kaimo plėtrai, o didelė struktūrinės paramos dalis tenka turtingesnėms šalims. Todėl esminė ES biudžeto peržiūra, apimanti tiek jo pajamas, tiek išlaidas, yra svarbi siekiant, kad ES biudžetas būtų modernus ir atitiktų dabartiniam laikmečiui keliamus iššūkius. Š. m. paskutinį ketvirtį EK valstybėms narėms turėtų pateikti dokumentą (*issues paper*), kuriame pagrindinis dėmesys bus skiriamas būsimiems ES politikos prioritetams ir ES biudžetui, visų pirma – ES išlaidų kuriamai pridėtinei vertei ir jų veiksmingumui. Šis dokumentas bus pagrindas pradėti konsultacijas su valstybėmis narėmis ir kitais suinteresuotais debatų dalyviais. Konsultacijų laikotarpis turėtų baigtis 2008 m. pavasarį ir tų pačių metų pabaigoje. Komisija turėtų pateikti pasiūlymą dėl ES biudžeto

⁹⁴ Economic change and restructuring in the European Social Fund 2007-13, Restructuring, Information service of DG Employment, Social Affairs & Equal Opportunities, Communication Unit, Communication Unit, http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/tp_restructuring_en.pdf, psisijungimo laikas:2007.10.01

peržiūros, kurio turinys priklausys nuo konsultacijų rezultatų.⁹⁶ 2007–2013 metais ES parama Lietuvai sieks apie 23 mlrd. litų, o kartu su parama kaimui – apie 36 mlrd. Litų. (Žr. 14 priedas).

Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti remiasi ir nuosekliai pratęsia dar Lietuvos 2004–2006 m. Bendrajame programavimo dokumente jau suformuluotą strateginę viziją, jog 2015 m. Lietuva pasieks kai kurių senųjų ES šalių narių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį. Nacionalinėje Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje numatytas bendrasis ekonominės strategijos tikslas – mažinti šalies ekonominio išsivystymo lygio atsilikimą nuo ES šalių vidurkio – atitinka šios vizijos esmę. Visi Lietuvos žmonės turi pajusti apčiuopiamai geresnę gyvenimo kokybę, kuri visų pirma pasireiškis augančiomis pajamomis bei visuotiniu užimtumu.⁹⁷ Gyvenimo kokybę lemiančius aspektus, tokius kaip priėjimas prie kokybiškų viešųjų paslaugų, kokybiškos darbo sąlygos ar priklausymas aktyviai vietos bendruomenei atspindi ir ESF veiklos.

2007–2013 m. Lietuvai skiriama ES struktūrinė parama suteikia galimybę svariai prisidėti prie pirmiau suformuluotos plėtros vizijos pasiekimo. Todėl pagrindinis Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti tikslas- **spartinti ūkio augimą ilgoju laikotarpiu**. Per pastaruosius metus aukštas ūkio augimas daugiau priklausė nuo augančio vidaus vartojimo, ir tai lemia ribotą šalies ilgalaikio augimo potencialą. Todėl Lietuvoje reikia toliau plėtoti tinkamą ilgalaikio ūkio augimo pagrindą, susijusį su ūkio konkurencingumu tarptautinėse rinkose. Lietuvos, kaip mažos ir atviros ekonomikos, neturinčios didelių nuosavų išteklių, plėtra ateityje vis labiau remsis žinioms, o ne kapitalui ar žaliavoms imlia pramonės ir paslaugų sektorių plėtra. **Antrasis plėtros tikslas – kurti daugiau geresnių darbo vietų Trečiasis plėtros tikslas – plėtoti socialinę sanglaudą.** Šie plėtros tikslai yra įgyvendinami ir Europos Socialinio fondo. Šios strategijos plėtros tikslų bus siekiama investuojant į tris esmines šios strategijos įgyvendinimo prioritetines kryptis:

- Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei.
- Konkurencinga ekonomika.
- Gyvenimo kokybė ir sanglauda.⁹⁸

Naujame programavimo etape daugiau dėmesio bus skiriama taisyklėms, naujoms programoms, darbuotojų kompetencijai ir sanglaudai, siekiant efektyvesnio lėšų pasiskirstymo.

ESF lėšos yra skiriamos strateginiams tikslams, ilgalaikėms šalių narių programoms Europos

⁹⁶ Apie ES biudžeto peržiūrą, Viešųjų ryšių skyrius, 2007-07-09, <http://www.ldkonfederacija.lt/index.php?-1366659103>, prisijungimo laikas: 2007.08.20

<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/1069/>

⁹⁷ Nacionalinė Bendroji strategija Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, 2006.11.30. http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/lithuania/factsheets/nsrf_lt2.doc, prisijungimo laikas: 2007.08.20

⁹⁸ Ten pat

Sąjungoje. Septynerių metų programos yra planuojamos Europos Komisijos ir šalių narių, įtraukiant viešojo ir privataus sektoriaus veikėjus.⁹⁹ 2007 metais prasideda naujasis ESF programavimo periodas. Bus taikomos naujos taisyklės, kuriomis siekiama efektyvesnio darbo ir rezultatų - daugiau kokybiškų darbo vietų ir didesnių galimybių žmonėms.¹⁰⁰ *Svarbiausi tikslai 2007-2013 metais :*

- *Sukurti finansinį instrumentą Europos Užimtumo strategijos įgyvendinime, darbo vietų kūrime;*
- *Didinti darbuotojų ir darbdavių prisitaikymo galimybes;*
- *Panaikinti socialinę atskirtį, ir diskriminaciją darbo rinkoje;*
- *Investuoti į žmogiškąjį kapitalą, žinių ekonomiką;*
- *Perleisti didesnę atsakomybę šalims narėms;*
- *Supaprastinti administravimą: plėsti darbuotojų kompetenciją ir viešojo administravimo efektyvumą nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu lygmeniu;*
- *Skatinti partnerystę, integruoti vietinį sektorį;*
- *Suteikti daugiau galios vietiniams sprendimams.¹⁰¹*

Vienas iš naujų tikslų yra administracinio aparato gerinimas, darbuotojų kompetencijų kėlimas, tai ypač aktualu Lietuvai. Vienas iš ES veiksmų, siekiant tobulinti ES struktūrinių fondų administravimą buvo biurokratinio aparato mažinimas. *Žingsniai, kuriais buvo mažinama biurokratija užsienio šalyse:*

- *Sumažinti ES paramos tikslų skaičius nuo šešių iki trijų;*
- *Decentralizuoto valdymo sistemos plėtimas šalyse narėse;*
- *Paramos lėšų sumos paskirstytos pagal atskiras priemones;*
- *Kiekviena šalis atskirai sprendžia, kaip pagerinti projektų administravimą;*
- *Siekiama efektyvios vadybos ir administravimo sistemos, monitoringas ir rezultatų įvertinimo, kurie lemia efektyvų ESF administravimą;*
- *Sprendžiant visus klausimus vietiniu lygmeniu, lengviau išspręsti kylančias problemas bei pastebėti trūkumus. Europos Sąjungos dokumentuose ypač pabrėžiama, vietinių organizacijų įtaka visam procesui. Decentralizuojant sprendimų priėmimą vietiniu lygmeniu, būtų galima paslaugas ir konsultacijas perteikti plačiau, tai galėtų padėti išspręsti specifines regionų problemas.¹⁰²*

Lietuvoje kol kas sprendimų priėmimas ir Europos socialinio fondo programų vykdymas nėra decentralizuotas iki vietinio lygmens. Administracinis valdymas paliktas Lietuvos politinės valdžios rankoms, tačiau pastebint regioninius paramos pasiskirstymo netolygumus šalyje, būtų pravartu apsvarstyti projektų valdymo institucijų decentralizavimo galimybę. Taip pat būtų svarbu atsižvelgti į projektų vykdytojų pasiūlymus dėl paramos administravimo taisyklių keitimo.

Lietuvos 2007–2013 m. struktūrinės paramos strategijos rengimo procesas buvo derinamas su

⁹⁹ The European Social Fund: 2007-2013: Making best use of EU funding for developing the labour market, 21-22/May/2007, <http://209.85.135.104/search?q=cache:zDC3SkJXjpsJ:www.eipa.eu/en/activities/show/%26tid%3D2157+Priorities+2007-2013+STRUCTURAL+FUND&hl=lt&ct=clnk&cd=6&gl=lt>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

¹⁰⁰ New funds, better rules. Overview of new financial rules and funding opportunities 2007-2013, http://ec.europa.eu/budget/other_main/funds_rules_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.01

¹⁰¹ Strategic Reference Framework for the EU Structural Funds from 2007 to 2013, 28-02-06, <http://www.dti.gov.uk/consultations/page28796.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01

¹⁰² ESF FAQs, <http://www.lsc.gov.uk/regions/London/ESF/faqs/>, prisijungimo laikas: 2007.09.15

Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programos prioritetais, tikslais ir uždaviniais bei su konkrečiomis priemonėmis, kurioms įgyvendinti reikia ES struktūrinių fondų paramos. Strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti suderinta ir su Bendrijos strateginių gairių „Ekonomikos augimą ir darbo vietas remianti sanglaudos politika“ (2007–2013 m.) projektu.¹⁰³

Naujuoju programavimo laikotarpiu siekiama dar glaudžiau susieti ESF paramą su Europos užimtumo strategija.¹⁰⁴ 2007-2013 metais Europos Socialinio fondo vykdomiems projektams skiriama mažiausia lėšų dalis.

Nauju programiniu laikotarpiu bus panaikinta EQUAL Bendrijos iniciatyva. Visos novatoriškos veiklos skirtos diskriminuojamų ar socialiai atskirtų grupių integracijai į visuomenę ir darbo rinką, turės būti integruotos į veiksmų programas. Lygiai taip pat turės būti integruojama tarptautinio bendradarbiavimo dimensija. Bus skatinamas apsikeitimas informacija, gera praktika tarp šalių ir regionų bei koordinuota ar bendra veikla sprendžiant panašias problemas.¹⁰⁵ Bendrai kalbant, veiksmų, kurie anksčiau buvo finansuojami iš EQUAL programos, integravimas turi būti vertinamas teigiamai, nes tai gali supaprastinti ESF finansuojamų programų valdymą (neberekės atskirų programų ir jų įgyvendinimo sistemų), daugiau atsakomybės bus perduota į nacionalinį lygmenį, o inovacijos ir tarptautinis bendradarbiavimas gali tapti labiau horizontaliomis ESF temomis.

Turėtų būti sudarytos sąlygos atvirai diskusijai dėl Lietuvos prioritetų, kurios metu būtų sudaryta galimybė norintiems konstruktyviai prisidėti prie prioritetų aptarimo, teikti savo siūlymus atsakingoms institucijoms. Svarbu žinoti kas Lietuvai bus aktualiausia. Net ir kritiškai priimant viešųjų gėrybių sąvoką, galima teigti, jog tose srityse, kuriose paslaugas ir ateityje teiks valstybė, naudinga būtų ES lėšas panaudoti paslaugų kokybės gerinimui. Tiesa, čia ypač svarbūs yra jau minėti ES nustatyti apribojimai, nes tokios sritys valstybėse narėse tradiciškai finansuojamos iš nacionalinių biudžetų.¹⁰⁶ Reformą galima būtų priskirti prie viešųjų gėrybių kategorijos, nes jos ilgalaikis tikslas – sukurti sąlygas efektyviau naudoti išteklius bei geriau atsižvelgti į paslaugų vartotojų poreikius. Šiuo kriterijum remiantis galima teigti, jog ES lėšos turėtų būti koncentruojamos į švietimo bei sveikatos apsaugos, iš dalies viešojo administravimo reformų finansavimą (iš dalies tai įmanoma ir dabar). Čia pagrindiniu klausimu yra tai, kokios konkrečios priemonės turėtų būti finansuojamos ES lėšomis.

Ateityje praėjus pakankamai laiko, kad būtų galima daryti apibendrinimus, *turėtų būt inaudinga atlikti ES lėšų poveikio šalies ekonomikos augimui analizę*. Tačiau dėl daugelio tuo pačiu metu

¹⁰³ Nacionalinė Bendroji strategija Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, 2006.11.30. http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/lithuania/factsheets/nsrf_lt2.doc, prisijungimo laikas: 2007.08.20

¹⁰⁴ H. Brožaičio vadovaujamas VšĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto autorių kolektyvas, 2007-2013 M. ES struktūrinių fondų reglamentų projektų poveikio vertinimas, Galutinė ataskaita, Vilnius. 2004.12.06ES

¹⁰⁵ Ten pat

¹⁰⁶ Lietuvos laisvosios rinkos institutas, Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, 2005

veikiančių veiksnių, tokie kiekybiniai vertinimai bus labai apytiksliai (o ekonominis poveikis išryškės tik po ilgesnio laikotarpio). ES lėšų poveikį įmonių motyvacijai galėtų būti vertinamas ir kitais metodais, pavyzdžiui, įmonių apklausomis. Tačiau tokio pobūdžio vertinimai anksčiausiai galėtų būti atliekami po keleto metų. Vertėtų apsvarstyti tokius klausimus kaip minimalios atskirų priemonių sumos bei lėšų skyrimo sąlygos, kurios šiuo metu neretai apsunkina galimybes pasinaudoti parama nevyriausybinėms organizacijoms arba smulkioms įmonėms, nors būtent joms gali būti sunkiausia gauti paskolas komercinėmis sąlygomis (pavyzdžiui, viešųjų socialinių paslaugų teikėjų atveju). Būtina įvertinti tų lėšų naudą ir šalutinius pasekmes. Europos Komisija turi savas vertinimo procedūras, bet lygiai taip pat svarbus ir išorinių ekspertų vaidmuo.

4.2. ESF paramos valdymo problemų sprendimo kryptys

Įgyvendinant ESF projektus svarbu skatinti bendradarbiavimą ir socialinį dialogą tarp skirtingų organizacijų siekiant spręsti socialines problemas. Kitame programavimo periode (2007–2013) ne tik neriboti galimybių, bet ir skatinti *verslo organizacijas aktyviau dalyvauti ESF projektuose, sprendžiant atskirties socialines problemas*. Naujų projekto vykdytojų pasirodymas nuolat ES programose dalyvaujančias organizacijas verčia pasitemti ir siekti projektų kokybės. Įgyvendinant ESF projektus, būtų naudinga vadovautis EQUAL iniciatyvos principais (skatinti tarptautinį bendradarbiavimą, partnerystę, inovatyvių sprendimų paiešką ir jų nuoseklų diegimą politikoje) ir juos taikyti ne tik socialinėje, bet ir užimtumo srityje. 2007–2013 metų žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos projekte numatyta, kad 1 prioritete „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ socialiniai partneriai (profsąjungos ir darbdaviai) bus skatinami ieškoti sutarimo ir įgyvendinti bendras priemones užtikrinant darbuotojų ir įmonių prisitaikymą prie rinkos pokyčių: didinant darbo rinkos lankstumą, kokybišką ir socialiai saugų užimtumą, stiprinant socialinę aprėptį, gerinant mokymo sistemos teikiamų paslaugų kokybę. 4 prioritete „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ bus siekiama skatinti viešojo ir privataus sektorių partnerystę. Ši partnerystė bus skatinama pasiūlos ir paklausos pusėse. Pasiūlos pusėje būtų tobulinamas konsultavimasis su suinteresuotomis grupėmis ir piliečių, vietos bendruomenių dalyvavimas viešosios politikos ar teisėkūros procese tobulinant esamas ar kuriant naujas priemones. Tai gali apimti įvairius konsultavimo ir dalyvavimo klausimus: visuomenės informavimą, suinteresuotųjų grupių atstovų įtraukimą ir t. t. Paklausos pusėje būtų remiamas partnerių gebėjimų stiprinimas ir bendri partnerių veiksmai, atstovaujant piliečių interesams viešosios politikos ar teisėkūros procese, teikiant viešąsias paslaugas gyventojams.

Taip pat svarbu siekti išvengti partnerių pasirinkimo pagal lėšų turėjimą, todėl reikia, kad ESFA iš kiekvieno projektų vykdytojo reikalautų patvirtinti partnerių atrankos kriterijus, suformuotus atsižvelgiant į projekto sprendžiamų problemų pobūdį ir apimtis bei projekto dalyvių motyvacijos analizę. Kaip alternatyvą dabartiniam avansavimui, Finansų, Socialinės apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministerijos turėtų apsvarstyti galimybę įsteigti Lietuvos biudžeto lėšomis finansuojamą ESF paskolos fondą, iš kurio būtų galima be didelių administracinių kliūčių pasiskolinti lėšų, jei pati įstaiga nesugeba avansuoti savo veiklos. Be to, būtų idealu, kad toks fondas teiktų lėšas materialinėms projekto investicijoms, kurių finansuoti iš ESF fondo neleidžiama, bet kurios labai padidintų kuriamų inovacijų poveikį ir tęstinumą. Turėtų būti atliktas pasirinktų prioritetų išankstinio poveikio įvertinimas. Tokio pobūdžio įvertinimą galėtų atlikti nepriklausomi ekspertai, o jo pagrindu organizuojama diskusija tarp atsakingų institucijų ir visuomenės.

100 proc. išlaidas patvirtinančių dokumentų tikrinimas yra ekonomiškai nenaudingas ir apsunkinantis visus dalyvaujančiuosius įgyvendinant projektus. ESF remiamų projektų atžvilgiu reikėtų nustatyti tvarką, pagal kurią projekto vykdytojas kartu su mokėjimo prašymais teiktų ne visas išlaidas pateisinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijas. Pareiškėjai nuo pat pradžių turi suprasti ne tik tai, kokiais kriterijais remiantis bus atrankami finansuoti projektai, tačiau dar svarbiau yra tai, kaip atrinkti projektai turės atsiskaityti už projekto kokybę. 2007–2013 metų žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos projekte nustatyti šie stebėsenos rodikliai, kurie sudarys prielaidas stebėti ir įvertinti programos įgyvendinimo kokybę ir sėkmę.

Siekiant pagreitinti mokėjimo prašymų tikrinimo procedūrą, reikėtų rengti *mokėjimo prašymų tikrinimo tvarkos supaprastinimą* Europos socialiniam fondui. Siekiant lengvesnio ir greitesnio projektų mokėjimo prašymų tikrinimo, jau seniai siekiama įvesti „atrankinį“ mokėjimo prašymų tikrinimą. Tačiau šiuo metu ši procedūra dar neveikia. Atrankos tikslas yra suformuluoti išvadą apie visumą, iš kurios yra atlikta atranka. Pirmieji mokėjimo prašymai būtų tikrinami 100 procentų, tik sekantiems mokėjimo prašymams bus taikoma atrankos metodika. Kadangi būtent pagal pirmuosius mokėjimo prašymus nustatoma projekto rizikos lygis.

ESF projektus vykdo Europos socialinio fondo agentūra. Projektų valdymas priklauso ne tik nuo taisyklių, bet ir nuo šios agentūros vidaus procedūrų. Aiškiai neatsiribojus nuo tam tikrų kontrolės funkcijų, Agentūros darbo krūviai neišvengiamai didės. Sprendimas dėl Agentūros veiklos prioritetų priklauso nuo bendro Finansų ministerijos ir ESFA steigėjų sutarimo. ESFA turi nusistatyti veiklos efektyvumo vertinimo rodiklius ir sudaryti sąlygas projektų vykdytojams dalyvauti vertinant agentūros darbą. ESFA veiklos vertinimo rodikliai turi būti grindžiami techniniam administravimui skiriamu laiku, jo ekonominiu naudingumu, atliekamos funkcijos kokybės vertinimu. Veiklos

efektyvumo rodikliai turi atspindėti ESFA klientų lūkesčius dėl ESFA darbo kokybės, o ne vien formaliai tenkinti bendrus Struktūrinių fondų administravimo taisyklių reikalavimus.

Projektų finansinės paramos naudojimo administravimą ir priežiūrą, vadovaujantysis partneris teikai kartu su tarpinio mokėjimo prašymu pateikia patvirtintas ataskaitinio laikotarpio išlaidas pateisinančių ir išlaidų apmokėjimą įrodančių dokumentų kopijas bei auditoriaus ataskaitą apie faktinius pastebėjimus. Tačiau, patikrinus pateiktus mokėjimo prašymus, įgyvendinančiosios institucijos išvados dažnai nesutampa su auditoriaus ataskaitoje apie faktinius pastebėjimus fiksuojamais pažeidimais. Norint išvengti procedūrų dubliavimosi, svarbu nustatyti atsakomybės ribas, optimizuoti dokumentų tikrinimo ir derinimo procesą. Patvirtinus ESFA veiklos prioritetus, reikia tęsti darbą grupėse, kurio metu projektų vykdytojai ir ESFA atstovai nusistatytų prioritetus, užtikrinančius ESFA veiklos efektyvumo rodiklius, terminus, per kiek laiko šie rodikliai turi būti pasiekti, bei įvardintų asmenis, atsakingus už atskirų veiklų kokybės priežiūrą ir rodiklių pasiekimą.

Visi projektai turėtų turėti savo internetinius tinklapius, kuriuose atsispindėtų jų projekto pažanga. Dar efektyviau visiems projektams aktualią informaciją valdyti centralizuotai. Dabar trūksta sistemingos visų projektų atliktų tyrimų duomenų bazės, kuri galėtų būti naudinga tiek šio periodo projektų vykdytojams, tiek ir kuriant būsimus projektus. Būtų naudinga, kad tarpinės institucijos skirtų atsakingus asmenis, kurie bendrai koordinuotų ar konsultuotų projektus, kad projektų rezultatai nesidubliuotų, o papildytų vieni kitus siekiant bendro poveikio.

Įgyvendinančioji institucija projekto priežiūrai turėtų naudoti kriterijų sistemą, pagrįstą projektų atrankoje naudotais kriterijais (vienas reikšmingiausių yra efektyvumas). Taip pat reikėtų supaprastinti sutarties keitimo tvarką. ESFA reikia valdyti projekto kokybę apskritai pagal kokybinius pasiekimo rodiklius, o ne kvestionuojant individualias projekto veiklas pagal jų kaštus. Jei planuojamas pakeitimas prisideda prie projekto efektyvumo, pati ESFA turėtų būti suinteresuota tokiu pakeitimu, o ne reikalauti pakartotinių pakeitimo pagrindimų.

Į administravimo sistemą reikia įdėti daugiau darbo, nei planuota, dėl to kenčia projektų kokybė. ESFA turėtų stengtis teikti techninę pagalbą projektų vykdytojams, o ne vykdyti kontroliuojančios institucijos vaidmenį. Įgyvendinančiojoje institucijoje nėra vieningos nuomonės, o priimamų sprendimų operatyvumas ir teikiamų konsultacijų efektyvumas priklauso nuo projektą administruojančio projekto vadovo kompetencijos. Įgyvendinančioji institucija turėtų rūpintis bendros nuomonės formavimu, efektyviu informacijos ir patirties pasidalinimu organizacijoje tarp visų ESF projektų vadovų, finansininkų ir pirkimų specialistų. Priimami sprendimai ir formuojamos nuostatos turi remtis ne tik norminiais aktais, bet ir konkrečiau projekto situacijos analize. Reikia siekti, kad projekto vadovai gebėtų konsultuoti finansiniais ir pirkimų klausimais. Tuo pat metu

ESFA turėtų įvertinti ir teikiamos konsultacijos reikšmę bei prisiimti atsakomybę už teikiamas konsultacijas. ESFA darbuotojų profesinė kompetencija didinama organizuojant vidinius ir išorinius mokymus. Mokymai organizuojami pagal ESFA direktoriaus patvirtintus ketvirčio mokymo planus. Tačiau mokymų skaičius, tikslinė paskirtis ir kokybė nepakankami.

Sprendimai skirstant lėšas turi būti pagrįsti aiškiai išdėstytomis ir teisės aktu įtvirtintomis procedūromis, o ne pavieniais individualiais sprendimais. Turėtų būti padarytos reikiamos išvados iš tęstinės procedūros bei paraiškų atrankos procedūrų taikymo patirties. Pagrindinės valdymo sprendimų kryptys: **Siekiant taisyklių, procedūrų supaprastinamo:**

- Tobulinti projektų įgyvendinimo priežiūros sistemą: sudaryti galimybes avansą gauti ar sąskaitų apmokėjimo mokėjimo prašymus teikti visiems projektų vykdytojams.
- 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos gairėse pareiškėjams paskelbti kokybinę projektų vertinimo sistemą, nustatyti kiekybinius ir kokybinius veiksmų programos rodiklius, skatinti bendradarbiavimą ir socialinį dialogą tarp skirtingų sektorių institucijų, siekiant spręsti socialines problemas, naudoti įvairias priemones, kurios padėtų motyvuoti socialiai atskirtus asmenis dalyvauti projektuose.
- Naudoti tarptautinę partnerystę, paskirti specialias grupes, pasitelkiant užsienio ekspertus.
- Kaip alternatyvą dabartiniam avansavimui, svarstyti galimybę įsteigti Lietuvos biudžeto lėšomis finansuojamą paskolos fondą, iš kurio būtų galima projektams skolintis lėšas.
- Supaprastinti paraiškas ir procedūras; sumažinti pildomų dokumentų kiekį;
- Nustatyti aiškius projektų vertinimo kriterijus;
- Dėl pasikeitusios situacijos rinkoje, turėtų būti suteikiama galimybė perskirstyti biudžetus palengvinta procedūra;

Siekiant efektyvesnio ESFA darbo:

- Peržiūrėti agentūros veiklos prioritetus, atkreipiant dėmesį į galimybes taikyti ciklinį projektų valdymą vykdant įgyvendinančiajai institucijai priskirtas funkcijas.
- Agentūrai nusistatyti savo veiklos efektyvumo vertinimo rodiklius ir sudaryti sąlygas projektų vykdytojams dalyvauti vertinant Agentūros darbą.
- Vadovaujančiajai institucijai aktyviau dalyvauti priimant strateginius sprendimus.
- Patikslinti priežiūros taisykles, Agentūros įstatus ir kitus susijusius įstatymo įgyvendinamuosius aktus, numatant už ESF projektų kokybinį monitoringą ir vertinimą atsakingą instituciją.
- Didinti Agentūros darbuotojų kompetenciją. Siekti, kad projektų vadovai gebėtų konsultuoti finansiniais ir viešųjų pirkimų klausimais.

- Nusamdyti profesionalią viešųjų ryšių kompaniją ir pavesti jai sukurti bendrą visiems projektams viešinimo strategiją ir ją įgyvendinti.
- Užtikrinti efektyvų bendradarbiavimą tarp institucijų;
- Daugiau dėmesio skirti vertintojų mokymams, kompetencijos kėlimui ir jų darbo kontrolei.
- Trumpinti vertinimo ir mokėjimo prašymo tikrinimo trukmę, nes pinigai gaunami pavėluotai.

Bendradarbiavimas su projektų vykdytojais:

- Užtikrinti, kad projektų vykdytojai turėtų pakankamai informacijos apie kitų kitų projektų vykdomas veiklas, inovacijas ir t.t.
- Parengti pareiškėjams mokymo programas projektų rengimui ir suteikti individualias konsultacijas prieš teikiant paraišką ir paraiškos vertinimo laikotarpiu.
- Kartu tobulinti pareiškėjų vertinimo ir konsultavimo įgūdžius;
- Konsultacijos ir bendradarbiavimas projektų vertinimo, tikrinimo metu.

Dabar pakeistosios taisyklės įteisina paprastesnį išankstinį (ex ante) viešųjų pirkimų priežiūros procedūrų reglamentavimą. Iki šiol buvusi itin detali ir griežta projektui įgyvendinti reikalingų pirkimo dokumentų derinimo tvarka keičiama tuo, jog suteikiama teisė įgyvendinančioms institucijoms, įvertinusioms savo administruojamų projektų rizikingumą, pačioms nusistatyti išankstinę viešųjų pirkimų priežiūros tvarką. Pasak Finansų ministerijos specialistų, šis pakeitimas turėtų pagreitinti viešųjų pirkimų, būtinų projektams įgyvendinti, procedūras. Be to, pakeistosios taisyklės numato galimybę tarpinėms institucijoms arba įgyvendinančioms institucijoms pačioms priimti sprendimus ir projektų vykdytojams suteikti didesnę avansą. Tokiu būdu projektų vykdytojams pritrūkus apyvartinių lėšų sutrumpės šios problemos sprendimo procesas.

Svarbu, kad institucijos bendradarbiautų tarpusavyje ir taisyklės būtų supaprastintos atsižvelgiant į projektų vykdytojų klaidas. Būtų svarbu naują projektų įgyvendinimo etapą pradėti pagal pakoreguotas taisykles ir procedūras, nes prisitaikymas prie naujų taisyklių užima papildomų laiko sąnaudų. ESF paramos lėšų įsisavinimas greitėja, taisyklės vis keičiamos, projektų vykdytojai turi daugiau patirties, jei naujų projektų veiklos vyks taip sparčiai, kaip dabar senųjų, grėsmės neįsisavinti ESF lėšas nebus. Sprendimai skirstant lėšas turi būti pagrįsti aiškiai išdėstytomis ir teisės aktu įtvirtintomis procedūromis, o ne pavieniais individualiais sprendimais. Turėtų būti padarytos reikiamos išvados iš tęstinės procedūros bei paraiškų atrankos procedūrų taikymo patirties.

Vyriausybė ir politikai turėtų susirūpinti ne itin geromis Europos socialinio fondo lėšų įsisavinimo procedūromis, apsunkinančioms kelių žmogiškųjų išteklių plėtrai, bet ir ekonominio struktūrinio lėšų poveikio tyrimais, pagal tyrimų ataskaitas būtų galima pamatyti į kurias sritis reikia nukreipti

parengtus žmoniškuosius išteklius, kokio išsilavinimo žmonių trūksta, bei kokiems ES paramos lėšomis vykdomiems projektams atiduoti pirmenybę.

4.3 Lyčių aspekto integravimo gilinimo į ESF paramos projektus kryptys

Nauju struktūrinių fondų lėšų 2007–2013 m. laikotarpiu turėtų būti aktyviai remiama lyčių lygybės politika. Į naują finansavimo programą *PROGRESS* įtrauktas lyčių lygybės skyrius. Svarbu veiksmingai įgyvendinti visus susijusius teisės aktus.

Atlikus darbo užmokesčio pasiskirstymo tyrimą ESF lėšomis įgyvendinamuose projektuose, galima daryti išvadą, kad siekiant įgyvendinti horizontalųjį Europos Socialinio fondo tikslą – lyčių lygias galimybes, reikėtų imtis papildomų priemonių vertinant ir administruojant projektus. Svarbu, kad projektus vykdančias asmenys realiai suprastų šio principo svarbumą, nes didesnis moterų dalyvavimo skaičius pvz.: švietimo projektuose dar nerodo geresnės jų padėties darbo rinkoje ar netgi darbo vertinime. Equal iniciatyva įgyvendinami projektai yra skirti moterų integracijai į darbo rinką ir inovatyviomis ir pažangiomis priemonėmis siekiama suaktyvinti moterų grįžimą ar įėjimą į darbą. Svarbu, kad šie projektai nesibaigtų ties ES finansavimo pabaiga.

Svarbu, kad būtų suteikiamos vienodos finansinės galimybės moterims ir vyrams, priklausantiems skirtingoms grupėms, kurioms skirtas projektas. Svarbu, kad siekdami finansavimo vyrai ir moterys susidurtų su vienodomis kliūtimis. Paprastai moterys verslui pradėti prašo mažesnių sumų. Taip gali būti dėl jų požiūrio į riziką ir polinkio įmonėms steigti skirti mažesnes sumas. Tai galima aiškinti ir jų šeimine padėtimi – nuo jų priklausomų vaikų arba pagyvenusių giminaičių skaičiumi, todėl jų požiūris į riziką yra atsargesnis. Svarbu spręsti **vyresnio amžiaus darbuotojų esamas ir jiems gresiančias problemas** – motyvacijos, mokymo, naujų darbo būdų, arba ieškoti perspektyvesnių žmogiškųjų išteklių strategijų ir amžiaus vadybos būdų. Pagyvenusios moterys ir vyrai labai daug kuo skiriasi – karjeros pabaigoje jie eina skirtingo lygio pareigas, turi skirtingo lygio įgūdžių, gauna mažesnes pensijas ir mažiau pajamų. Svarbu į tai atsižvelgti vykdan projektų darbą. Svarbu nuspręsti kokią paramą būtų galima suteikti moterims ir vyrams ir kaip suteikti jiems daugiau galimybių rinktis.

Jeigu projekte profesiniai veiklai ruošiamos socialiai remtina moteris ir vyras, reikėtų apgalvoti, kaip integravimo programa pritrauks moteris ir vyrus išlaikydama bent jau tokią jų proporciją, kokia įprasta bendrajai adresatų grupei, kaip reklama bus pritaikyta moterims ir vyrams, kaip bus užtikrintas vienodas jų įsitvirtinimas darbo rinkoje po to, kai jie išeis integravimo programą ir ar reikės kartu su darbdaviais imtis kokių nors konkrečių veiksmų, kurie padėtų užtikrinti, kad moterys ir vyrai susiras savo kvalifikaciją atitinkantį darbą. Vykstant šiam procesui moterims ir vyrams reikia

skirtingų paramos priemonių. Jeigu projektu siekiama daryti įtaką statybos ir inžinerijos sektoriams, kurie paprastai moterims būna sunkiai prieinami, reikėtų apgalvoti, kaip šiuose sektoriuose bus rengiamos darbai moterims. Svarbu apgalvoti, kaip reikės keisti šių sektorių darbo kultūrą, kad ji būtų atvira ir moterims, ir vyrams. Reikia apgalvoti apie skirtingą profesinį orientavimą, pagalvoti apie skirtingas paramos priemones moterims ir kaip padaryti šias profesijas patrauklesnes moterims.

Visų projektus vykdančių organizacijų vadovybė turi įsipareigoti laikytis moterų ir vyrų lygybės principo. Tai galima išreikšti deklaracijoje ir įtraukti ją į sutartį. Visi partneriai turi kaip nors prisidėti prie lyčių lygybės principo įgyvendinimo, net jeigu iniciatyvos imsis viena organizacija. Lyčių lygybės klausimai turėtų būti aptariami visuose partnerių posėdžiuose, kad būtų galima stebėti pažangą ir laiku imtis reikiamų pakeičimų. Reikia išsiaiškinti, kaip projektų vykdytojais suvokia lyčių lygybę ir lyčių lygių galimybių integravimą. Visiems projektų vykdytojams būtina suteikti esminių žinių apie lyčių lygių galimybių integravimą ir numatyti, kaip šis principas bus taikomas jų kasdiniame darbe.

Siekiant pilnai integruoti lyčių lygybės principą, reikėtų išsiaiškinti kokia organizacijos darbo grupės sudėtis, kiek joje moterų arba vyrų, koks jų atsakomybės lygis ir kokios sritys. Lygybės aspekto turėtų būti paisyta renkantis projektų darbuotojus ir narius. Svarbu, kad projektuose dirbantiems vyrams ir moterims būtų siūlomos lanksčios darbo sąlygos ir kad jie pasinaudotų tomis galimybėmis.

Svarbu, kad būtų užtikrintas vienodas užmokestis darbuotojams ir nešališkos bei vienodos mokymosi ir karjeros organizacijoje galimybės, taip pat turi būti vienodai vertinami darbuotojų įgūdžiai ir žinios, kad būtų galima nustatyti jų mokymosi poreikius.

Rengiant projektus reikėtų pasidomėti kiek moterų ir vyrų dalyvauja veiklose visais lygiais, svarbu, kad būtų numatytos priemonės, kuriomis būtų pripažįstami skirtingi adresatų grupių poreikiai, jų paisyta ir jie tenkinami, kad būtų išsiaiškinta su kokiomis konkrečiomis problemomis susiduria moterims ir vyrai: konkrečių adresatų grupėje, - geografinėje teritorijoje, sektoriuje. Tai vadinama poveikio lytims analize arba vertinimu. Neužtenka prielaidų, kad, pavyzdžiui, siūloma veiksmų programa "moterims bus naudinga", kad surinkti duomenys ir statistika tiksliai atspindės moterų gyvenimo situaciją arba kad tai, kas tinka vyrams, tiks ir moterims. Svarbu išsiaiškinti realią situaciją: kiek moterų ir vyrų dalyvavo įvairioje veikloje. Jeigu dalyvavo mažiau moterų (vyrų), negu buvo planuota, kokios buvo to priežastys. Svarbu išsiaiškinti ar dalyvavimas vyrams ir moterims buvo vienodai naudingas.

Nors lygybės moterų ir vyrų atlyginimuose pasiekti greit nepavyks, tačiau svarbu, kad ši iniciatyva būtų plėtojama ESF lėšomis vykdomuose projektuose, nes pagrindiniai jų tikslai siejasi su

investicijomis į žmogiškuosius išteklius, nuo toks lyčių paskirstymas bus tarp naudos gavėjų, priklausys ir ateities kartų požiūris bei šalies socialinė ekonomika. Kadangi moterys dažniausiai dirba ir namų sektorias veikloje, svarbu, kad tie projektai, kurie sudaro galimybes joms grįžti į darbo rinką ir prisidėti prie šalies ekonominio augimo ir stabilumo. ES šalyse, skirtingai nei Lietuvoje labai stiprios nevyriausybinės organizacijos. Savivaldybės bei valstybės politika yra nukreipta šių visuomenių organizacijų veiklos skatinimui, rėmimui. Reikėtų siūlyti keisti Lietuvoje vyraujančią praktiką, kai beveik visas socialines paslaugas teikia savivaldybės ar valstybės įstaigos, kad kuo daugiau paslaugų teiktų nevyriausybiniis sektorius, taip skatinant visuomenę spręsti savo problemas.

Pagrindinės bedarbių integravimo į darbo rinką priemonės yra bedarbių perkvalifikavimas, skatinimas kurti naujas darbo vietas. Dažniausiai naujas darbo vietas skatinama kurti verslo sektoriuje, tačiau savivaldybė, pirkdama socialines paslaugas iš nevyriausybinių organizacijų, paskatintų kurti naujas darbo vietas viešosiose nepelno organizacijose. Tokiu atveju būtų sprendžiamos dvi problemos: bedarbystės problema, įdarbinant socialinio darbuotojo padėjėjais ilgalaikes bedarbes ir priešpensinio amžiaus moteris; šeimų, kuriose vienas ar keli šeimos nariai negali grįžti į darbo rinką, nes prižiūri namuose mažamečius vaikus ar neįgalius artimuosius. Šiuo tikslu vykdomi Equal projektai. Darbo vietas skatinama kurti verslo sektoriuje, tačiau savivaldybė ar darbo birža, nesiimdamos pirkti socialines paslaugas iš nevyriausybinių organizacijų, neskatinantų kurti naujas darbo vietas viešosiose nepelno organizacijose. Tokiu atveju liktų ir toliau nesprendžiama bedarbystės problema, įdarbinant socialinio darbuotojo padėjėjais ilgalaikes bedarbes ir priešpensinio amžiaus moteris bei šeimų problema,, kuriose vienas ar keli šeimos nariai negali grįžti į darbo rinką, nes prižiūri namuose mažamečius vaikus ar neįgalius artimuosius.

Atsižvelgiant į užsienio šalių patirtį (Žr.25 priedas) Lietuvoje galėtų būti diegiama jų patirtis. Pvz.:

- Projekto vykdytojams organizuoti mokymus lyčių klausimais, kad jie galėtų integruoti šį aspektą į savo veiklą ir personalo politikos nuostatas.

- Vykdam tyrimą į klausimynus įtraukti su lyčių aspektu susiję klausimai.

- Lyčių lygybę laikyti vienu iš svarbiausių veiksnių, formuojant atitinkamų projektų veiklas, kuriant lygybę užtikrinančias procedūras ir sudarančias dalį mokymo ir paramos, kuri buvo siūloma konsultantams. Be to, įdomių su lytimis susijusių rezultatų gali būti pasiekta subūrus į tinklą šioje srityje dirbančias institucijas, konsultantus, darbdavius ir atitinkamas adresatų grupes.

- Taip pat reikėtų inicijuoti projektus ūkininkams, kurių padėtis yra nepalanki. Analizuodama jų poreikius bendrija išnagrinėti įvairius sunkumus, su kuriais susidūrė ne tik vyrai, bet ir moterys. Moterys aktyviai dalyvauja visose kaimo gyvenimo srityse – profesiniame, šeimos ir kaimo bendruomenės gyvenime, – tačiau joms pritrūksta pasitikėjimo savo profesiniais sugebėjimais. Todėl

reikėtų rengti mokymo kursus atsižvelgiant į pačius įvairiausias vaidmenis, kuriuos ūkyje atlieka moterys ir vyrai.

➤ Svarbu moterims skirti mokymo grupes jų pasitikėjimui savimi formuoti. Svarbu atkreipti dėmesį į inžinerijos, statybos ir technologijų sektorius, kuriuose moterų yra mažuma.

➤ Reikėtų inicijuoti moteris, kurios dirba, studijuoja ir galvoja apie darbą inžinerijos, statybos ir technologijų sektoriuose, inicijuoti tokius projektus. Svarbu ieškoti būdų, kuriais galėtų paskatinti radikalius nuostatų ir kultūros pokyčius tų sektorių profesinio vadovavimo, mokymo, užimtumo ir darbo praktikos srityje.

➤ Reikėtų rengti darbdaviams bei jų darbuotojams organizavo informacinius seminarus. Reikėtų siekti lyčių pusiausvyros IT sektoriuje ir didinti moterų įtaką kuriant informacijos ir žinių visuomenę. Siekti užtikrinti, kad mergaitės turėtų daugiau galimybių mokytis ir išbandyti su IT susijusius įgūdžius, projektų veiklos galėtų prasidėti nuo mokyklų ir pagrindinių mokymo bei karjeros paslaugų teikėjų.

Įgyvendinant projektus svarbu, kad projekto vykdytojas galėtų įrodyti, kad nagrinėjo skirtingas moterų ir vyrų situacijas, poreikius ir siekius, kad konkretūs tikslai atitinka moterų ir vyrų poreikius, kad įgyvendinant tikslus bus įmanoma spręsti identifikuotas nelygybės problemas ir skatinti lygybę. Svarbu išsiaiškinti ar paraiškoje paaiškinta, kaip vykdant veiklą bus paisoma lygių galimybių principo, kad pasirinktas sprendimas bus įgyvendinamas ir numatytos veiklos bus pakankamos tikslams įgyvendinti. Svarbu, kad vykdant projektus pakaktų metodų ir žmonių išteklių. Svarbu nustatyti, kad biudžetas būtų pakankamas ir realus su lygybe susijusiems tikslams įgyvendinti. Reikalinga aiški strategija lyčių klausimų išmanymui ir kompetencijai formuoti ir jos stiprinimas pakankamais ištekliais (darbuotojai, biudžetas, priemonės ir kt.). Svarbu, aiškus projektų vykdytojų įsipareigojimas paisyti lyčių lygybės principo ir įrodymai, kad jie paiso šio principo kaip darbdaviai, t.y. svarbu, kad už tas pačias atsakomybės sritis vyrams ir moterims būtų mokamas toks pats darbo užmokestis. Svarbu, kad projekto vykdytojai ne aklaivai vykdytų sutarties punktus, bet suprastų lyčių lygių galimybių principo taikymo naudą socialiniam ekonominiam šalies klimatui.

Vykdamas ESF parama remiamus projektus, reikėtų siekti įsigalėti lyčių aspekto paisančiai užimtumo praktikai, ESF projektai galėtų padėti moterims integruotis į darbo rinką ir atkreiptų darbdavių dėmesį į lyčių lygių galimybių principą. Svarbu, kad ne tik projektų veiklos, bet ir jų vykdymo principai turėtų tęstinumą. Svarbu, kad lyčių lygybės skirstant projekto pareigas ir darbo užmokestį būtų pasiekta ne tik socialinei integracijai skirtuose projektuose, tai galėtų būti numatyta sutartyse. Taip pat svarbu siekti, moterų ir vyrų vykdomų projektų lygybės pagal vertę. Grįžtame prie ištakų – svarbu keisti visuomenės požiūrį ir nusistovėjusius stereotipus.

Išvados ir rekomendacijos

1. Europos Regioninės politikos tikslas - sumažinti įvairių ES valstybių regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus. Kadangi Lietuva neturi jokių išteklių, kuriais galėtų išsiskirti iš kitų šalių, **vienas iš Lietuvos ekonomikos pranašumų – žmoniškieji ištekliai**. Bendra Lietuvos pažanga iš žmogiškųjų išteklių yra didesnė, lyginant su nauda, kuri gaunama iš investicijų į infrastruktūrą. Todėl ESF tikslai, susiję su žmoniškųjų išteklių plėtra ir darbo rinkos funkcionavimo gerinimu yra svarbūs Lietuvos ekonomikai. Svarbu nepamiršti, kad naudą neša tik galutinis produktas, o ne pats lėšų skyrimas. Reikia siekti ESF lėšų įsisavinimo, projektų įgyvendinimo ir jų veiklų tęstinumo. Svarbu, kad žmoniškuosius išteklius būtų galima išsaugoti Lietuvoje, todėl vykdomiems projektams turėtų būti skiriama daugiau dėmesio.

2. Lietuvoje skubos tvarka 2003 m. pabaigoje buvo priimta ES lėšų įsisavinimo administravimo schema, ir jos pakeisti nebuvo galima, tačiau jos netobulumu jau spėjome įsitikinti. Prieš skirstant ES pinigus svarbu rasti geriausius principus, kuriais vadovausimės. **Per 2006 m. įsisavintų lėšų procentas smarkiai skyrėsi nuo planuotų**. Bendrą **nepakankamą lėšų įsisavinimo spartą sąlygojo**: objektyvios projektų įgyvendinimo priežastys –projektų įgyvendinimo patirties neturėjimas, apyvartinių lėšų trūkumas, ilgai trunkantys viešieji pirkimai; nacionalinės teisinės bazės trūkumai –buhalterinės apskaitos klausimai, biudžeto klasifikacijos taikymas atliekant mokėjimus kai taikomas kompensavimo su avansu mokėjimo būdas; ilgai trunkantis lėšų deklaravimas – dėl patirties nebuvimo, nepakankamų žmogiškųjų išteklių BPD administruojančiuose institucijose, mokėjimo prašymų 100 proc. tikrinimas BPD priemonėse, kurios finansuojamos iš Europos socialinio fondo lėšų ir kt.

3. Tačiau per visą Bendrojo Programavimo Dokumento laikotarpį pastebimos **ESF lėšų įsisavinimo augimo tendencijos**. Įsisavinimo sparta ypač pradėjo didėti nuo 2006 metų trečio ketvirčio ir toliau. **Pagrindinės tokios spartos priežastys**: daugumos projektų parengiamieji, ilgai trunkantys darbai jau baigti, rangovai atlieka darbus, visos pastangos telkiamos atrinktų projektų tinkamam įgyvendinimui, dėl įgytos patirties, pagerėjo institucijų, administruojančių ES struktūrinius fondus, darbuotojų bei projektų vykdytojų gebėjimai įgyvendinant ir prižiūrinti BPD projektus. Vidutinis įsisavinimo procentas 2007 metų spalio 3 dienai – 50 proc., tuo tarpu ES vidurkis – 69,3 proc. **Europos Socialinio fondo parama įsisavinama blogiausiai – 39 proc.** nuo bendros sumos, tuo tarpu kaimo plėtros ir žuvininkystės srityje – net 67 proc. Bendras įsisavinimo

procentas yra mažesnis Švietimo ir mokslo ministerijoje – 11,37 proc., tuo tarpu Socialinės apsaugos ir darbo ministerija – 13,63 proc. ESF įsisavinimo procentas yra mažiausias, tai sąlygoja keletas veiksnių – daugiausia smulkių projektų, dideli dokumentų srautai, 100 proc. dokumentų tikrinimas. Tiek Vyriausybės atstovai, tiek kiti ekspertai dėl lėtesnio ES lėšų įsisavinimo kaltina sudėtingas taisykles ir biurokratinę procedūrą.

4. Jei dabartinė įsisavinimo sparta ir įgautas pagreitis nesikeis, galima tikėtis **visų ES lėšų įsisavinimo laiku**. Tačiau daugelis projektų baigiasi 2008 m. antrajame ketvirtyje, prasidės naujo kvietimo projektai. Būtent nuo jų veiklų pradžios reikėtų pradėti naujų procedūrų ir taisyklių taikymą, nes dažnas jų keitimas taip pat reikalauja daug darbo sąnaudų. Galima tikėtis, kad įdiegus projektų, finansuojamų iš ESF, naują mokėjimo prašymų tikrinimo tvarką lėšos bus įsisavinamos sparčiau. Tačiau kol kas **ne visi skelbiami procedūrų pakeitimai realiai veikia**. Pagrindinės kliūtys dabartiniam įsisavinimo proceso greitėjimui: pareiškėjų kompetencijos trūkumas; sudėtinga dokumentacija; trumpi terminai ir didelė darbo apimtis; darbo organizavimo trūkumai; mokėjimo prašymų tikrinimo tvarkos supaprastinimo proceso lėtumas. Todėl, jei nauji projektai pradžioje taip pat sunkiai įsisavins lėšas, gali sulėtėti įsisavinimo procesas, kas įtakos ekonomikos atskirų sektorių ir bendrąją plėtrą.

5. **ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas priklauso nuo pačios šalies ekonominės politikos**. Europos Socialinio fondo lėšų administravimo problemų sprendimas turės įtakos ne tik Europos Socialinio fondo lėšų įsisavinimui, bet ir bendram ekonominiam šalies augimui, kuris priklauso ne tik nuo investicijų, prekių ir paslaugų rinkos, darbo užmokesčio ir kitų veiksnių, tačiau ir nuo šalies politikų veiklos, jų kuriamų įstatymų, taisyklių ir procedūrų. **Rekomendacijos, siekiant efektyvesnio ESF lėšų panaudojimo:**

- Kaip alternatyvą dabartiniam ESF projektų avansavimui, svarstyti galimybę įsteigti Lietuvos biudžeto lėšomis finansuojamą **paskolos fondą**, iš kurio būtų galima projektams skolintis lėšas.
- 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos gairėse pareiškėjams paskelbti **kokybinę projektų vertinimo sistemą**, nustatyti kiekybinius ir kokybinius veiksmų programos rodiklius, skatinti **bendradarbiavimą ir socialinį dialogą tarp skirtingų sektorių institucijų**, siekiant spręsti socialines problemas, naudoti įvairias priemones, kurios padėtų **motyvuoti socialiai atskirtus asmenis** dalyvauti projektuose.
- Siekiant pagreitinti mokėjimo prašymų tikrinimo procedūrą, reikėtų **rengti taisyklių, mokėjimo prašymų tikrinimo tvarkos ir kitų procedūrų supaprastinimą** Europos socialiniam fondui.

- Užtikrinti, kad projektų vykdytojai turėtų **pakankamai informacijos** apie kitų kitų projektų vykdomas veiklas, inovacijas ir t.t.
- **Tobulinti** projektų įgyvendinimo **priežiūros sistemą**: sudaryti galimybes avansą gauti ar sąskaitų apmokėjimo mokėjimo prašymus teikti visiems projektų vykdytojams.
- Kelti Agentūros **darbuotojų kompetenciją**.
- **Parengti pareiškėjams mokymo programas** projektų rengimui ir suteikti individualias konsultacijas prieš teikiant paraišką ir paraiškos vertinimo laikotarpiu;
- Užtikrinti efektyvų **bendradarbiavimą tarp institucijų**;
- Daugiau dėmesio skirti **vertintojų mokymams**, kompetencijos kėlimui ir jų darbo **kontrolei**.

6. **2007 m. – Europos lygių galimybių metai**, nauja lygių vyrų ir moterų galimybių skatinimo fazė. Nežiūrint pasiektos pažangos Europos Sąjungoje, vis dar lieka daug svarbių problemų, pavyzdžiui, skirtumas tarp moterų ir vyrų atlyginimų, moterų galimybės dalyvauti darbo rinkoje, mokymas, profesinis skatinimas, šeimyninio ir profesinio gyvenimo suderinimas ir dalyvavimas priimančiais sprendimais. ESF taip pat imasi specifinių priemonių skatinti ir plėsti moterų darbo rinką ir skatinti lygias galimybes tarp vyrų ir moterų, vykdo nemažai projektų, moterų integracijai į darbo rinką, visuomenės požiūrio lyčių atžvilgio keitimui. **Planuoti rodikliai** pagal BPD priemonę, kurie numato moterų, kaip projektų naudotojų skaičių projektuose, **visose priemonėse viršijami**, lyginant su numatytais rodikliais pagal pasirašytas paramos sutartis ir pasiektus rodiklius šiandien. Todėl, realios grėsmės Lietuvai neįvykdyti šių planų nėra.

7. Siekiant išsiaiškinti kaip paisoma lyčių lygių galimybių principo, skirstant projektuose dirbančių asmenų darbo užmokesčius, buvo atliktas darbo užmokesčio pasiskirstymo tarp vyrų ir moterų tyrimas 296 ESF lėšomis vykdomų projektų pagal specifines priemones. Tyrimo metu, gautos išvados:

- Didesnę visų projektuose dirbančiųjų asmenų dalį sudaro **moterys**, tačiau projektams daugiausiai **vadovauja vyrai**.
- **Didžiausia moterų skaičiaus dalis** – socialinei integracijai skirtuose projektuose, **mažiausia** – privataus sektoriaus vykdomuose projektuose.
- Projektų **vadovų vyrų** skaičius privačiose įstaigose yra didesnis, nei švietimo srityje dirbančių.
- Vykdančiojo personalo (lektoriai ir kiti mokymų vadovai) vyrų darbo užmokestis privačių organizacijų vykdomuose projektuose yra dvigubai didesnis. Tuo tarpu 2.4. priemonėje, kur dirba

daugiau moterų, vykdančiojo personalo (docentai, lektoriai ir profesoriai) darbo užmokestis yra beveik dvigubai mažesnis.

- **Daugiau moterų dirba mažiau apmokamuose sektoriuose, didesnė atsakomybė vykdant projektus suteikiama vyrams.**
- **Mažiausiai apmokamas projektų, skirtų socialinei integracijai administravimas ir vykdymas, čia dirba daugiausiai moterų.**
- **Bendras visų priemonių vyrų vidutinis darbo užmokestis yra didesnis nei moterų.**
- **Mažiausias skirtumas tarp darbo užmokesčio yra socialinę integraciją remiančioje priemonėje.**
- Svarbiausia, kad srityse, kuriose kaupiamas didžiausias kapitalas, ir kuriose mokymai nukreipti į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, **dominuoja projektų naudos gavėjai - vyrai.**

Tyrimo pradžioje išsikelta hipotezė „*ESF lėšomis įgyvendinamuose projektuose, skirstant lėšas, nelygus vyrų ir moterų, dirbančių ir dalyvaujančių projektuose, atlyginimų pasiskirstymas*“ pasitvirtino.

8. Aktyvus moterų dalyvavimas darbo rinkoje ir lyčių atotrūkio mažėjimas visose gyvenimo srityse yra svarbus siekiant ES konkurencingumo, ekonominio augimo ir socialinės sanglaudos. Moterų integracija į darbo rinką yra svarbi kiekvienos šalies ekonomikai, nes didesnis aktyvių darbo rinkos narių pajungimas lemia spartesnį ekonominį augimą ir stabilumą, kurį gali garantuoti tik patenkinti šalies piliečiai. Didesnės šeimų pajamos, didesnis pasitenkinimas darbu lems didesnes vartojimo išlaidas, tai naudinga šalies ekonomikai. Todėl svarbu visomis šalies politikos priemonėmis stengtis didesnės moterų lygybės ir integracijos į darbo rinką, suteikiant įvairias paslaugas ir nuolaidas auginančioms vaikų mamoms. Europos Socialinio fondo ir Equal iniciatyvos projektai taip pat susiduria su reikalavimu laikytis lyčių lygių galimybių principo. **Rekomendacijos, siekiant integruoti šį principą į projektų veiklas:**

- Svarbu, kad ESF paramos įsisavinimui tarpininkaujančios ir vadovaujančios institucijos ne tik koreguotų programas ir teisės aktus, bet ir bendradarbiautų su NVO bei savivaldybėmis, siekiant pasirūpinti **vietinių projektų tęstinumu** (Pvz.: Equal iniciatyvos projektai : VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“, ” Moterų įdarbinimo modelis“).
- Projekto vykdytojams organizuoti **mokymus lyčių klausimais**, kad jie galėtų integruoti šį aspektą į savo veiklą ir personalo politikos nuostatas.

- Kurti lyčių lygybę užtikrinančias **procedūras** ir sudarančias dalį mokymo ir paramos, kuri buvo siūloma konsultantams. Siekiant geresnių su lytimis susijusių rezultatų šiuos klausimus spręsti tarp šioje srityje dirbančių institucijų, konsultantų, darbdavių ir atitinkamų adresatų grupių.
- Iš projektų lėšų skirti **moterims mokymo grupes jų pasitikėjimui savimi formuoti**.
- Reikėtų inicijuoti projektus moterims, kurios dirba, studijuoja ir galvoja apie darbą **inžinerijos, statybos ir technologijų sektoriuose**. Siekti įvairiais būdais paskatinti radikalius nuostatų ir kultūros pokyčius tų sektorių profesinio vadovavimo, mokymo, užimtumo ir darbo praktikos srityje.
- Rengti darbdaviams bei jų darbuotojams informacinius seminarus. Siekti lyčių pusiausvyros IT sektoriuje ir **didinti moterų įtaką kuriant informacijos ir žinių visuomenę**. Siekti užtikrinti, kad mergaitės turėtų daugiau galimybių mokytis ir išbandyti su IT susijusius įgūdžius, tokius projektus galėtų inicijuoti mokyklos.
- Siekiant pilnai integruoti lyčių lygybės principą, reikėtų išsiaiškinti kokia organizacijos darbo grupės sudėtis, kiek joje moterų arba vyrų, koks jų atsakomybės lygis ir kokios sritys. Lygybės aspekto turėtų būti paisoma renkantis **projektų darbuotojus ir narius**. Svarbu, kad projektuose dirbantiems vyrams ir moterims būtų siūlomos lanksčios darbo sąlygos, kad jie pasinaudotų tomis galimybėmis, kad būtų užtikrintas **vienodas užmokestis darbuotojams ir nešališkos bei vienodos mokymosi ir karjeros organizacijoje galimybės, vienodai vertinami darbuotojų įgūdžiai ir žinios**, kad būtų galima nustatyti jų mokymosi poreikius.
- Reikėtų ištirti kokiam moterų ir vyrų skaičiui prieinamos paslaugos arba kiek moterų ir vyrų dalyvauja projektų veiklose visais lygiais, ar numatytos priemonės, kuriomis būtų pripažįstami **skirtingi adresatų grupių poreikiai**, jų paisoma ir jie tenkinami. Svarbu išsiaiškinti kiek moterų ir vyrų iki tam tikro momento dalyvavo įvairioje veikloje. Jeigu dalyvavo mažiau moterų (vyrų), negu buvo planuota, išsiaiškinti kodėl taip atsitiko, kaupti ir analizuoti informaciją.
- Visų projektus vykdančių organizacijų vadovybė turėtų **įsipareigoti laikytis moterų ir vyrų lygybės principo**. Tai galima įtraukti į projektų sutartis.

Vykdam ESF parama remiamus projektus, reikėtų siekti įsigalėti lyčių aspekto paisančiai užimtumo praktikai, ESF projektai galėtų padėti moterims integruotis į darbo rinką ir atkreiptų darbdavių dėmesį į lyčių lygių galimybių principą. Nors lygybės moterų ir vyrų atlyginimuose pasiekti greit nepavyks, tačiau svarbu, kad ši iniciatyva būtų plėtojama ESF lėšomis vykdomuose projektuose, nes pagrindiniai jų tikslai siejasi su investicijomis į žmogiškuosius išteklius, o nuo to, koks lyčių paskirstymas bus tarp naudos gavėjų, priklausys ir ateities kartų požiūris bei šalies socialinė ekonomika. Kadangi moterys dažniausiai dirba ir namų sektorias veikloje, svarbu sudaryti galimybes joms grįžti į darbo rinką ir taip prisidėti prie šalies ekonominio augimo ir stabilumo.

Naudoti šaltiniai:

Literatūra:

1. Badden S. Trade and Work. Gender Equality Briefing Note. UN Division on the Advancement of Women. 2000. <http://www.un.org/womenwatch/daw>
2. Beckerhoff C., Kraft L., Joint Parliamentary meeting on the Future of Europe, Working group on "globalisation and the European social and economic model", The European social model as a positive answer to globalization./2006, http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/002-7841-128-05-19-901-20060503IPR07840-08-05-2006-2006-false/default_lt.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.01
3. Boldrin, Michele & Canova, Fabio, 2003. "Regional Policies and EU Enlargement", <http://ideas.repec.org/p/cpr/ceprdp/3744.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
4. Budlender D. Review of Gender Budget Initiatives. London: Community Agency for Social Enquiry, 2001
5. Civil society and new social responsibilities based on ethical foundations, November 2003, Council of Europe. Vol 7
6. Conclusions XVI-2 – European Social Charter, European Committee of Social Rights. 2003. Vol 2
7. Conclusions 2003 – European Social Charter, European Committee of Social Rights, 2003. Vol. 1.; 2003. 2.
8. Conference of European Ministers responsible for family affairs. Reconciling working and family life. Portozor, 21-22 June, 2001
9. Conference: towards social development for all: a European strategy based on cooperation and partnership. Irish Presidency/Council of Europe, 17-18 January, 2000.
10. Development in European Social Policy. The Policy Press, 1998.
11. Dijkstra A.G. and Hamner L. Measuring Socio-Economic Gender Inequality: Toward an Alternative to the UNDP Gender-Related Development Index. Feminist Economics. Vol. 6
12. Daukantiė N., Darbo rinkos pokyčiai Lietuvoje: moterų ir vyrų padėties aspektai, FILOSOFIJA. SOCIOLOGIJA. Kaunas: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2006. Nr. 4. P. 46–54
13. Daumantas M., Struktūriniai fondai: naujos galimybės ir problemos, Mokslo Lietuva, <http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/comment/reply/352?page=0%2C1>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
14. Davulis G. Ekonomikos teorija. Vilnius: LTU, 2003
15. The European Social Fund: 2007-2013: Making best use of EU funding for developing the labour market, 21-22/May/2007, <http://209.85.135.104/search?q=cache:zDC3SkJXjpsJ:www.eipa.eu/en/activities/show/%26tid%3D2157+Priorities+2007-2013+STRUCTURAL+FUND&hl=lt&ct=clnk&cd=6&gl=lt>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
16. 2007 m. rugėjo 27 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl moterų ir vyrų lygybės Europos Sąjungoje, 2007, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?Type=TA&Reference=P6-TA-2007-0423&language=LT>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
17. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2005, www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php, prisijungimo laikas: 2007.06.25
18. Europos socialinio fondo agentūra, tyrimas "Dažniausiai ESF projektuose numatomų prekių ir paslaugų kainų rinkos analizė", <http://www.esf.lt/index.php/lt/naujienos/?newscatid=2&newsid=193>, prisijungimo laikas: 2007.10.09
19. „Europos socialinio fondo agentūra rengiasi naujam Struktūrinių fondų įsisavinimo laikotarpiui“, <http://old.nisc.lt/3sektor/print.php?content=969>, prisijungimo laikas: 2007.10.08
20. ESF FAQs, <http://www.lsc.gov.uk/regions/London/ESF/faqs/>, prisijungimo laikas: 2007.09.15
21. Europos socialinis fondas (2000-2006), <http://www.eurodesk.lt/index.php?language=lt&page=10078&id=20048>, prisijungimo laikas: 2007.06.21
22. Europos struktūriniai fondai (2004-2006 m.), Lietuva, http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas/lithuania/factsheets/pdf/fact_lt_lt.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01
23. „ES lėšų įsisavinimas spartėja, teigia Vyriausybė“, 2007.06.06, <http://www.balsas.lt/naujiena/116267>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
24. 2007-2013 M. ES struktūrinių fondų reglamentų projektų poveikio vertinimas, Brožaičio H. vadovaujamas VŠĮ Viešosios politikos ir vadybos instituto autorių kolektyvas, Vilnius. 2004.12.06
25. Economic change and restructuring in the European Social Fund 2007-13, Information service of DG Employment, Social Affairs & Equal Opportunities, Communication Unit, http://ec.europa.eu/employment_social/esf/docs/tp_restructuring_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.25
26. Elson D. Gender Responsive Budget Initiation. University of Essex, 2001.
27. Fisher W. Impact of Globalization on European Economic and Social Institutions//Paper presented at the International conference. Madrid, September, 2000.

28. Funkc B., Pizzati L., European Integration, Regional Policy, and Growth, http://books.google.com/books?hl=lt&lr=&id=V63waCJD0yoC&oi=fnd&pg=PR11&dq=Func,+Pizzati+2003&ots=zK-Cx-nhoF&sig=-N3-NOSFOSolYrYfzVH_tek4MHo#PPR10,M1, prisijungimo laikas: 2007.10.01
29. Gender Mainstreaming, Gender pay gap, http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/equalpay/equal_pay_en.html, prisijungimo laikas: 2007.10.01
30. Group of experts on Gender, Social Inclusion and Employment, The national experts and co-authors, The gender pay gap — Origins and policy responses, A comparative review of 30 European countries, http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2006/ke7606200_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01
31. Grybauskaitė D.: „Lietuvai gali tekti grąžinti dalį ES paramos“, BNS, <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvs-naryste-europos-sajungoje/naujienos/180/>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
32. Hantrais L. Social policy in the European Union. New York, 2000.
33. Kas yra struktūrinė parama, Finansų ministerija, http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama, prisijungimo laikas: 2007.06.20
34. „Kultūra ir Lietuvos Bendrojo programavimo dokumentas“, Struktūriniai fondai ir kultūra, <http://www.durys.org/sf/kultura/prior2.2.htm>, prisijungimo laikas: 2007.08.20
35. Leonardi R. (2006) Cohesion in the European Union, <http://ideas.repec.org/a/taf/regstd/v40y2006i2p155-166.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
36. Lygios moterų ir vyrų galimybės ES, Lygių galimybių plėtros centras, 2007, <http://www.gap.lt/LMVGES>, prisijungimo laikas: 2007.10.07
37. Lietuvos laisvosios rinkos institutas, Europos Sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai, 2005
38. May Hew A. Europos Sąjungos plėtra: derybos su Rytų ir Vidurio Europos šalimis. Vilnius: Eugrimas, 2001
39. Medaiskis T., Biliūnaitė L., Dobravolskas A., Misiūnas P., Poškutė V., Socialinės apsaugos plėtros ir užimtumo ekonominių veiksnių iki 2005 metų strategija, Vilnius, 2002
40. Miller Carol and Shahara Razavi. Gendre Anglysis: Allernalive Paradigms. Gendre and Development Monograph Senes. N.Y. : UNDP. 1999.
41. Miškinis A., Paškevičienė A. Struktūrinių fondų vaidmuo ir jų valdymas Europos Sąjungoje ir Lietuvoje // *Ekonomika*. 2002.
42. New funds, better rules. Overview of new financial rules and funding opportunities 2007-2013, http://ec.europa.eu/budget/other_main/funds_rules_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.01
43. Nugent J. The Government and Politics of the European Union. Macmillian, fifth edition, 2003.
44. Opinion on gender pay gap, Advisory committee on equal opportunities for women and men, http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/docs/2007/opinion_pay_gap_en.pdf, prisijungimo laikas: 2007.10.01
45. Parsons W. Viešoji politika. Vilnius: Eugrimas, 2001
46. Pelkmans J., Casey J. “Can Europe deliver growth?”, <http://www.coleurop.be/content/studyprogrammes/eco/publications/BEEPs/BEEP6.pdf>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
47. Prarasti talentai: mokslininkų padėtis Rytų Europos šalyse, Briuselis, 2004 m., <http://www.gap.lt/pt>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
48. Projektas „Moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimas užimtumo srityje – priemonės, praktika, pokyčiai“, 2007, <http://www.kretinga.lt/?q=node/433>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
49. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the European Social Fund, European Social Fund, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l60016.htm>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
50. Rakauskienė O.G., Valtybės ekonominė politika., Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2006
51. Rakauskienė O. G. Aktyvi socialinė-ekonominė politika Lietuvoje. Vidurinėsios klasės formavimo problema// *Filosofija.Sociologija*. 1997.Nr. 2
52. Rakauskienė O.G., Jonušaitė L. Lietuvos ūkio plėtojimo ilgalaikė strategija iki 2015 m. (konceptsiija) // Organizacijų vadyba, sisteminiai tyrimai. 2001. Nr. 19
53. Rakauskienė O.G., Makroekonominė politika: genderinis požiūris // *Viešoji politika ir administravimas*. 2002. Nr. 3
54. Rakauskienė O.G., Genderinė asimetrija Lietuvos makroekonomikoje. Viešoji politika lyčių lygybės aspektu. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
55. Rakauskienė O.G., Moterų vaidmuo Lietuvos ekonomikoje. Lietuvos moterų pažanga 1990 – 2005 m. Ketvirtasis Lietuvos moterų suvažiavimas. Vilnius: Spindulys, 2005.
56. Reingardienė J., Lyčių lygybės strategija ir užimtumo politika ES, Kaunas: VDU, 2004
57. Rudzkis R. Ir kt. Lietuvos integracijos į ES finansinio, ekonominio ir socialinio poveikio susiteminimas ir analizė. Vilnius: Eugrimas, 2003.
58. Shnepf S.V. Transformation of Gendre Realtions in Central and Eastern Europe // Paper presented at the International Women’s University. Hamburg. Germany. 2000.
59. Segnino S. Gendre Inequality and Economic Growth: A Cross Country Anglysis. World Development, 28(7), 2000.
60. Shirin M. Rai. Gendre and the Political Economy of Development. Cambridge, UK, Blackwell Publishers, 2002

61. Solidarumas ir sanglauda, paskutinį kartą atnaujinta 2006 m. rugsėjo mėn., http://europa.eu/pol/reg/overview_lt.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.06
62. „Struktūriniai fondai žmonių išteklių plėtrai“, Informacinis leidinys Nr. 6, 2005 m. lapkritis, http://www.phare.lt/docs/ESF/naujienos/Elektroninis_laikraštis_6/ESF_leidinys_nr.6.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20
63. „Spartėja ES struktūrinės paramos įsisavinimas“, *Finansų ministerija*, 2007-06-06, <http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvas-naryste-europos-sajungoje/naujienos/769/>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
64. „Spartėja Europos socialinio fondo lėšų įsisavinimas“, *Finansų ministerijos informacija*, 2007.07.04, http://www.nisc.lt/lt/news.php?monthno=8&year=2007&news_id=194&start1=12, prisijungimo laikas: 2007.08.20
65. Šeima ir darbas suderinami, Projekto Nr. EQ/2004/1130-23/499, <http://www.seimairdarbas.lt/apie.php>, prisijungimo laikas: 2007.06.25
66. Vitkus G., ES enciklopedinis žynimas, Vilnius: Eugrimas, 2002
67. Vystymo Bendrija "MĪM (MOTERŲ ĮDARBINIMO MODELIS)", Projekto kodas EQ/2004/1130-26), <http://www.equal.lt/lt/pages/view/?id=77>, prisijungimo laikas: 2007.06.25
68. Taljūnaitė M. Pilietybė ir socialinė Europos integracija. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2005
69. A Taste of Success: Examples of the Budget Work of NGOs. The International Budget Project. Center on Budget and Policy Priorities, September 2000, Washington, DC.
70. Žmogaus socialinė raida. Vilnius: Homo liber, 2001.
71. Williams Miriam. Genre and Trade in Global Economics: A Brief Survey.

Teisiniai aktai, ataskaitos, strategijos ir kiti dokumentai:

72. LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. ISAK-1188 patvirtintos gairės paraiškų teikėjams dalyvauti konkurse „Parama projektų dokumentacijai rengti“, Valstybės Žinios, 2004.08.01, Nr.: 119
73. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. A1-103, patvirtinta *iciatyvaosEqual gairės pareiškėjams*, Valstybės žinios, 2007-06-12, Nr. 65-2537
74. LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 Dėl Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtintas Bendrasis Programavimo dokumentas, http://www.smm.lt/es_parama/docs/2004-preliminarus_BPD_02.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20
75. LR užimtumo didinimo 2001 – 2004 m. programos vykdymo ataskaita, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Vilnius, 2005 m.
76. LR ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2007 metų I pusmečio apžvalga, LR Ūkio ministerija, Vilnius, 2007
77. BPD įgyvendinimo 2004 m. ataskaita, Lietuva: 2004–2006 metų bendrasis programavimo dokumentas, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m_medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/metines_ataskaitos/files/Metine_ataskaita_2004.doc, prisijungimo laikas: 2007.10.01
78. BPD įgyvendinimo 2005 m. ataskaita, Lietuva: Bendrasis programavimo dokumentas 2004 – 2006 metai, 2005
79. BPD II prioritetas „Žmoniškųjų išteklių plėtra“, http://www.phare.lt/lt/?p=projects&project_id=6&prjcat_id=21#priemone22, prisijungimo laikas: 2007.06.20
80. Europos Bendrijų Komisijos ataskaita Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui dėl moterų ir vyrų lygybės 2005 m., Briuselis, 14.2.2005
81. EQUAL lyčių lygių galimybių integravimo vadovas, Europos Komisija, 2004, http://ec.europa.eu/employment_social/equal/data/document/gendermain_lt.pdf, prisijungimo laikas: 2007.06.20
82. ESFA, Paramos fondo Europos Socialinio fondo agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmetusių paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmoniškųjų išteklių plėtra“ priemonės, http://www.esf.lt/bylos/vertinimas/tyrimai/pateiktu_atmestu_paraisku%20analize_2004.doc
83. „Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL įgyvendinimas Lietuvoje 2004–2006 m.“, Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita, Vilnius, 2007
84. Galutinis komisijos pranešimas apie Socialinės politikos darbotvarkę, Briuselis, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0033:LT:HTML>, prisijungimo laikas: 2007.10.07
85. Gairių pareiškėjams pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento 2.3 priemonę „Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija“, 8 priedas, (Pavyzdinės paramos skyrimo sutarties forma), http://www.phare.lt/docs/ESF/naujienos/neigaliju%20skelbimas%202.3/Priedai/2.3%20Gaires_8priedas_sutartis.doc, prisijungimo laikas: 2007.06.25
86. Lisabonos strategija: <http://www.socmin.lt>
87. Nauja socialinės sanglaudos strategija. Europos Taryba, CDCS, 2004 lapkričio 4 d.: <http://www.socmin.lt>
88. Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa

89. Nacionalinė Bendroji strategija Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, 2006.11.30.
http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/lithuania/factsheets/nsrf_lt2.doc, prisijungimo laikas: 2007.08.20
90. Strategic Reference Framework for the EU Structural Funds from 2007 to 2013, 28-02-06,
<http://www.dti.gov.uk/consultations/page28796.html>, prisijungimo laikas: 2007.10.01
91. Vadovas Europos socialinio fondo (ESF) projektų vykdytojams .

Statistiniai duomenys:

92. Apie ES biudžeto peržiūrą, Viešųjų ryšių skyrius, 2007-07-09, <http://www.ldkonfederacija.lt/index.php?-1366659103>, prisijungimo laikas: 2007.08.20
93. The current year, The EU budget in detail, http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/current_year_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.10.01
94. Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir Tarybai „Lyčių lygybė ir galių suteikimas moterims vystomojo bendradarbiavimo srityje“, Europos bendrijų komisija, Briuselis, Naujų darbo vietų kūrimo ES varomoji jėga – moterys, deja, vis dar patiriančios nelygybę, Briuselis, 2007
95. Paramos antrajam Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL projektų vykdymo etapui skyrimas, 2005 06 07, <http://www.equal.lt/lt/news/view/?id=23>, prisijungimo laikas: 2007.06.20
96. Proposed Budget 2008: Growth and employment at the heart of EU spending, Finansial programming and budget, http://ec.europa.eu/budget/index_en.htm, prisijungimo laikas: 2007.06.25
97. N+2 taisyklės stebėseną, http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos/n2, prisijungimo laikas: 2007.06-10 mėn.
98. ES struktūrinės paramos pagal BPD įsisavinimo eiga, http://www.esparama.lt/lt/bpd/igyvendinami_projektai/naujausi_duomenys, prisijungimo laikas: 2007.06-10 mėn.
99. http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2007/BPD_igyvendinimas_2007-09-30.xls, BPD įgyvendinimas 2007-09-30, prisijungimo laikas: 2007.10.03
100. BPD įgyvendinimas 2005-03-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2005/BPD_prioritatai_2005-03-31a.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
101. BPD įgyvendinimas 2005-09-30, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2005/BPD_prioritatai_2005-09-30.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
102. BPD įgyvendinimas 2005-12-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2005/BPD_prioritatai_2005-12-31.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
103. BPD įgyvendinimas 2006-03-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2006/BPD_igyvendinimas_2006-03-31.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
104. BPD įgyvendinimas 2006-06-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2006/BPD_igyvendinimas_2006-06-30.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
105. BPD įgyvendinimas 2006-09-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2006/BPD_igyvendinimas_2006-09-30_1.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
106. BPD įgyvendinimas 2007-03-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2006/BPD_igyvendinimas_2007-03-31_pat.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
107. BPD įgyvendinimas 2007-06-31, http://www.esparama.lt/ES_Paramam/bpd_2004_2006m._medis/naujausi_duomenys_ir_ataskaitos/menesines_ataskaitos/files/BPD_igyvendinimas_2007/BPD_igyvendinimas_2007-06-30_1.xls, prisijungimo laikas: 2007.10.03
108. Regioninis paramos pasiskirstymas 2007 m. birželio 30 d. duomenimis, http://www.esparama.lt/lt/bpd/BPD_ataskaitos/regionai, prisijungimo laikas: 2007.10.03
109. ESF projektų įgyvendinimas Lietuvoje, <http://www.esf.lt/lt/1/igyvendinami-projektai/>

Santrauka
Europos Socialinio Fondo lėšų įsisavinimo problemos Lietuvoje: lyčių lygių
galimybių aspektas
Magistrantas Diana Petraitytė

Pagrindinės sąvokos: regioninė ekonominė politika, žmoniškieji ištekliai, struktūriniai fondai, lėšų įsisavinimas, lyčių lygių galimybių integravimo principas

Europos Regioninės politikos tikslas - sumažinti ES valstybių regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus. Kadangi Lietuva neturi jokių išteklių, kuriais galėtų išsiskirti iš kitų šalių, vienas iš Lietuvos ekonomikos pranašumų – žmoniškieji ištekliai. Bendra Lietuvos pažanga iš žmogiškųjų išteklių yra didesnė, lyginant su nauda, kuri gaunama iš investicijų į infrastruktūrą.

Per visą Bendrojo Programavimo Dokumento laikotarpį pastebimos ESF lėšų įsisavinimo augimo tendencijos. Įsisavinimo sparta ypač pradėjo didėti nuo 2006 metų trečio ketvirčio ir toliau. Pagrindinės tokios spartos priežastys: daugumos projektų parengiamieji, ilgai trunkantys darbai jau baigti, rangovai atlieka darbus, visos pastangos dabar telkiamos atrinktų projektų tinkamam įgyvendinimui, dėl įgytos patirties, pagerėjo institucijų, administruojančių ES struktūrinius fondus, darbuotojų bei projektų vykdytojų gebėjimai įgyvendinant ir prižiūrinti BPD projektus. Tikimasi, kad įdiegus projektų, finansuojamų iš ESF, naują mokėjimo prašymų tikrinimo tvarką lėšos bus įsisavinamos sparčiau.

2007 m. – Europos lygių galimybių metai, nauja lygių vyrų ir moterų galimybių skatinimo fazė. Siekiant išsiaiškinti kaip paisoma lyčių lygių galimybių principo, skirstant projektuose dirbančių asmenų darbo užmokesčius, buvo atliktas darbo užmokesčio pasiskirstymo tarp vyrų ir moterų tyrimas 296 ESF lėšomis vykdomų projektų pagal specifines priemones. Tyrimo metu paaiškėjo, kad didesnę visų projektuose dirbančiųjų asmenų dalį sudaro moterys, tačiau projektams daugiausiai vadovauja vyrai. didžiausia moterų skaičiaus dalis – socialinei integracijai skirtuose projektuose, mažiausia – privataus sektoriaus vykdomuose projektuose. Projektų vadovų vyrų skaičius privačiose įstaigose yra didesnis, nei švietimo srityje dirbančių. Daugiau moterų dirba mažiau apmokamuose sektoriuose, didesnė atsakomybė vykdant projektus suteikiama vyrams. Mažiausiai apmokamas projektų, skirtų socialinei integracijai administravimas ir vykdymas, čia dirba daugiausiai moterų. Bendras visų priemonių vyrų vidutinis darbo užmokestis yra didesnis nei moterų. Mažiausias skirtumas tarp darbo užmokesčio yra socialinę integraciją remiančioje priemonėje. Svarbiausia, kad srityse, kuriose kaupiamas didžiausias kapitalas, ir kuriose mokymai nukreipti į darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, dominuoja projektų naudos gavėjai - vyrai.

Summary

Problems of the use of European Social Fund in Lithuania and the Gender Aspect **Postgraduate Diana Petraitytė**

Concepts: Regional Policy, human recourses, structural funds, reimbursement of expenses, gender aspect.

The objective of the Regional Policy of Europe is to reduce social and economic differences of various regions of EU countries. Human recourses are one of the main advantages of Lithuanian economy as country has no recourses which were exceptional among the other member states of EU. The aims of the European Social Fund relative to the development of human recourses and amelioration of situation in the labour market are extremely important to Lithuanian economy.

One can observe the growing tendency of the reimbursement of expenses which DPs (development partnerships) sustain implementing projects funded by the European Social Fund. The gained experience in implementing and administrating projects, the growing competence of stuff working directly with the implementation of the projects and stuff from the supervising authorities are the main reasons of such tendency.

The 2007 European Year of Equal Opportunities for All is an initiative leading the way to a bolder strategy seeking to give momentum to the fight against discrimination in the EU. During the Year, all discrimination grounds have to be treated in a balanced way and the different ways in which women and men experience discrimination on the grounds of sex, racial or ethnic origin, religion or belief, disability, age or sexual orientation have to be considered as well. 2007 is the first year of the new programming period for cohesion and rural development policies. The policies have been redesigned so as to contribute more fully to the Lisbon objectives and thus promote economic growth, productivity, and job creation. Member States should ensure the promotion of equality between women and men, and integration of the gender aspect at each stage of the use of the Funds, particularly by means of partnerships with bodies responsible for promoting equality between women and men. The programming documents of the Funds should promote and implement the twin-track approach to equality policy by means of specific measures aimed at promoting equality and by taking careful account of how other projects and the management of the Funds may affect men and women. Funds should contribute to improving access to employment, increasing women's participation in employment and career advancement, supporting the attainment of the objectives on childcare and other care structures and facilitating access to them. Funds should also support female entrepreneurship, inter alia by means of services to businesses and access to finance. Actions to disseminate and exchange good practices and public awareness campaigns on gender equality should be promoted, and the dialogue between stakeholders should be strengthened. In conclusion one can state that the Funds' potential as a catalyst for policies on equality between women and men needs to be exploited to the full.

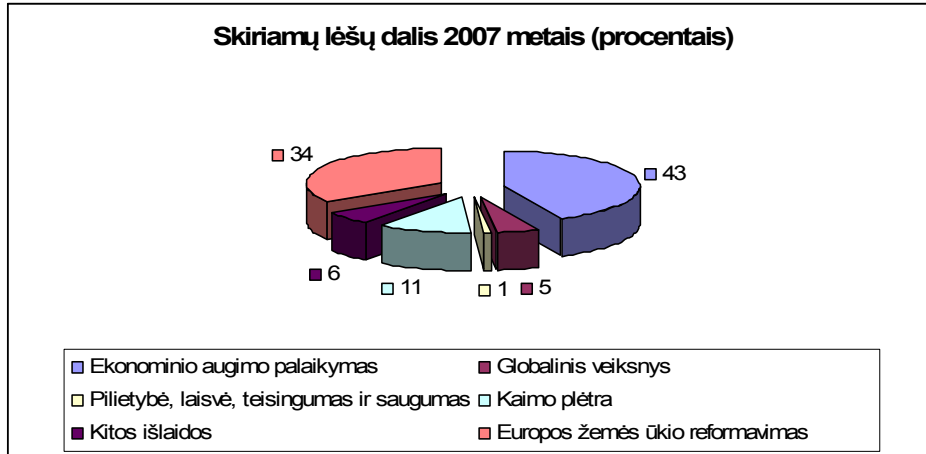
Priedai

1 priedas. Lėšų pasiskirstymas 2000-2006 metais tarp Europos Sąjungos narių

	I Tikslas	II Tikslas	III Tikslas	Žuvininkystės fondas	Sanglaudos fondas	Kitos iniciatyvos	Viso
Austrija	288	740	585	0	0	395	2008
Belgija	690	486	817	33	0	231	2257
Danija	0	199	397	221	0	92	909
Suomija	1008	541	442	33	0	280	2304
Prancūzija	4201	6569	5013	254	0	1155	17192
Vokietija	22035	3776	5057	121	0	1775	32765
Graikija	23143	0	0	0	3388	952	27483
Airija	3409	0	0	0	584	183	4177
Italija	24424	2749	4129	110	0	1294	32707
Liuksemburgas	0	44	44	0	0	14	103
Nyderlandai	136	861	1866	33	0	719	3615
Portugalija	21010	0	0	0	3388	741	25139
Ispanija	42061	2904	2363	221	12357	2162	62067
Švedija	797	431	795	66	0	307	2396
JK	6902	5068	5046	132	0	1061	18209
	I Tikslas	II Tikslas	III Tikslas	Interreg	Equal	Sanglaudos fondas	Viso
Kipras	0	2802	2195	430	181	5394	11344
Čekija	145427	7130	5879	6868	3210	93605	262119
Estija	37136	0	0	1060	407	30903	69506
Vengrija	199572	0	0	6868	3029	111267	320736
Latvija	62557	0	0	1526	803	51543	116429
Lietuva	89517	0	0	2249	1187	60817	153770
Malta	6319	0	0	237	124	2194	8874
Lenkija	827581	0	0	22136	13393	417860	1280970
Slovakija	104104	3717	4494	4147	2227	57050	175739
Slovėnija	23751	0	0	2365	644	18871	45631

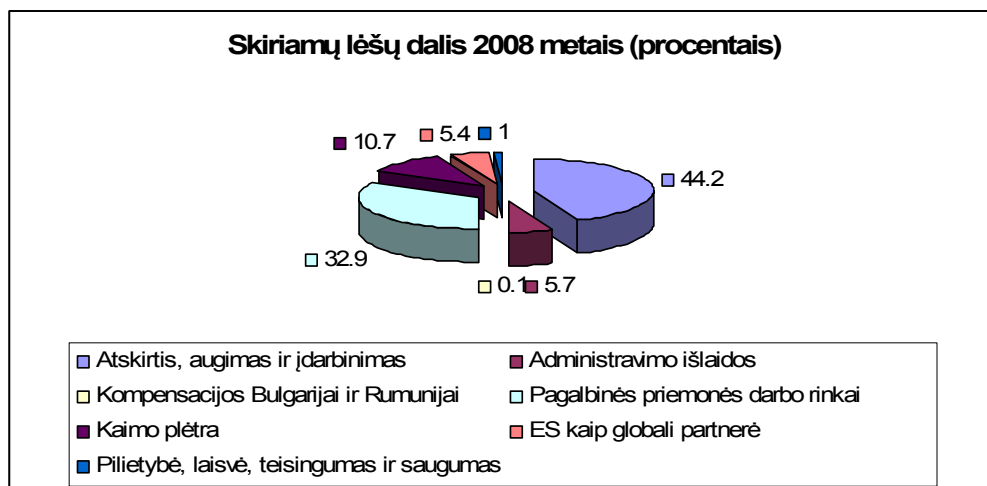
Sudaryta, remiantis dumenų šaltiniu: The European Structural Funds, A solidarity policy

2 priedas. 2007 m. ES struktūrinių fondų biudžetas pagal išlaidų kategorijas

Duomenų šaltinis: The current year, EU Budget in detail

3 priedas. 2007 m. ES struktūrinių fondų biudžetas pagal išlaidų kategorijas

4 priedas. ES struktūrinės paramos įsisavinimo dinamika

Data	Įsisavinimo procent
2005.12.31	10
2006.03.31	12
2006.06.30	16
2006.09.30	21
2006.12.31	30
2007.03.31	35
2007.06.30	42
2007.09.30	50

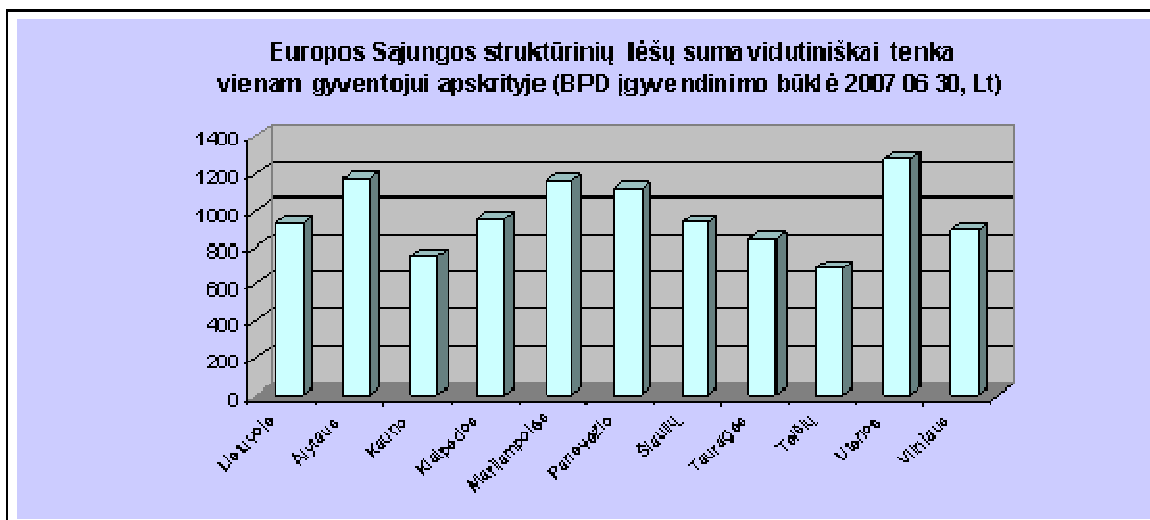
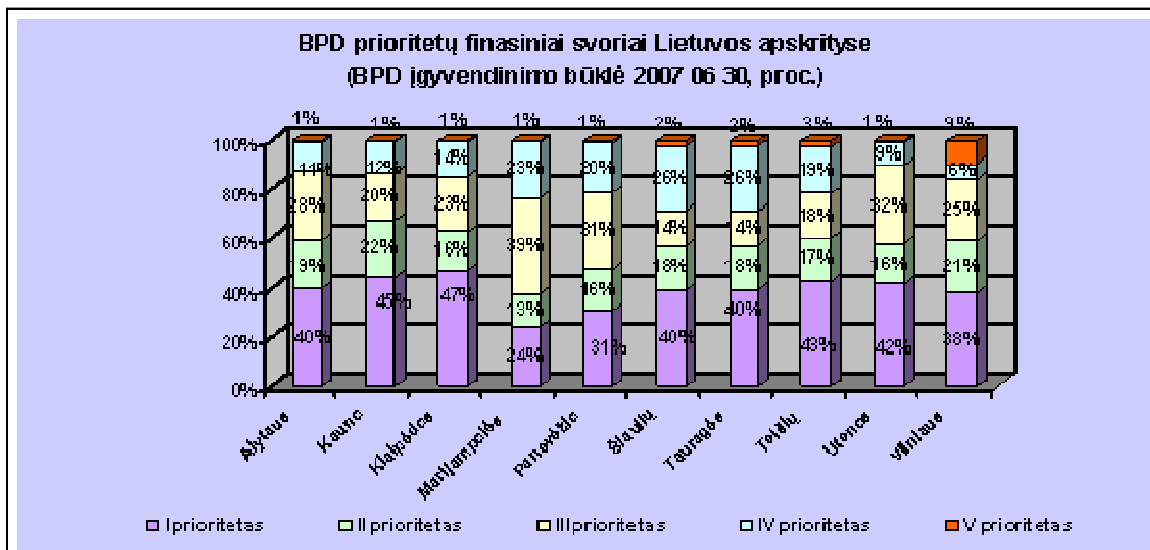
Sudaryta, remiantis Finansų Ministerijos duomenimis

5 priedas. Bendrojo Programavimo dokumento įgyvendinimas

BPD prioritetai	Pagal BPD numatyta paskirstyti suma, mln. Lt*	Pateikta paraiškų		Atrinkta projektų		Pasirašyta sutarčių	
		vnt.	Prašomos paramos bendra suma, mln. Lt*	vnt.	Skiriamos paramos bendra suma, mln. Lt*	vnt.	Skirtos paramos bendra suma, mln. Lt*
Iš viso	4 159,372	4 663	6 995,229	1313	1 892,705	1 171	1 722,95
I. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra	1 585,212	935	2 588,696	308	920,742	302	866,256
II. Žmogiškųjų išteklių plėtra	749,443	960	1 074,670	164	256,505	163	256,232
III. Gamybinio sektoriaus plėtra	1 038,126	604	2 475,196	61	424,225	56	385,108
IV. Kaimo plėtra ir žuvininkystė	662,956	2 075	795,047	737	256,453	621	203,369
V. Techninė parama	123,635	89	61,620	43	34,780	29	11,989

Sudaryta, remiantis Finansų Ministerijos duomenimis

6 priedas. ES struktūrinių lėšų pasiskirstymas pagal regionus

Duomenų šaltinis: ESF agentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemones

7 priedas. Pateiktų - atmetų paraiškų bendra suvestinė pagal pareiškėjo savivaldybę ir BPD priemones 2.1;
2.2; 2.3; 2.4; 2.5

Savivaldybės/priemonės	Pateiktos paraiškos						Atmetos paraiškos						
	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	Iš viso:	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	Iš viso:	Proc.
Alytaus raj.				2		2				1		1	50%
Alytaus		1	1	4		6			1	3		4	67%
Anykščių raj.		2				2		1				1	50%
Druskininkų		2	2	1		5		1	2	1		4	80%
Elektrėnų		2		1		3		2		1		3	100%
Ignalinos raj.			4			4			1			1	25%
Jonavos raj.		2		1		3						0	0%
Joniškio raj.		1				1		1				1	100%
Jurbarko raj.		2	1	1		4		1	1	1		3	75%
Kaišiadorių raj.				1	2	3				1	1	2	67%
Kauno		9	9	51	21	90		6	6	36	10	58	64%
Kauno raj.				4	2	6				1		1	17%
Kėdainių raj.		1		2		3						0	0%
Kelmės raj.		1		2		3		1		2		3	100%
Klaipėdos		8	2	10	6	26		5	2	8	6	21	81%
Kretingos raj.				1		1				1		1	100%
Lazdijų raj.		1		1		2		1		1		2	100%
Marijampolės			1	4		5				3		3	60%
Mažeikių		1	1			2			1			1	50%
Molėtų raj.				1		1				1		1	100%
N. Akmenės raj.			1	1		2			1			1	50%
Panevėžio		3	2	4		9		1	2	3		6	67%
Pasvalio raj.		1				1		1				1	100%
Plungės raj.				1		1				1		1	100%

Prienuj raj.				1		1				1		1	100%
Radviliškio raj.		1	1	2		4		1	1	2		4	100%
Raseinių raj.				1		1						0	0%
Skuodo raj.		1		1		2		1		1		2	100%
Šakių raj.		3		1		4		3		1		4	100%
Šiaulių		2	1	9	4	16		2		6	3	11	69%
Šiaulių raj.				1		1						0	0%
Šilalės raj.		1		1		2		1		1		2	100%
Šilutės raj.				1		1						0	0%
Švenčionių raj.				1		1				1		1	100%
Tauragės raj.		1	1	1		3			1	1		2	67%
Trakų raj.				1		1						0	0%
Ukmergės raj.				1		1						0	0%
Utenos raj.		1		4		5		1		2		3	60%
Vilkaviškio raj.		2				2		1				1	50%
Vilniaus	3	58	31	54	27	173		29	18	25	15	87	50%
Visagino			1			1			1			1	100%
Iš viso:	3	107	59	173	62	404	0	60	38	106	35	239	59%

Duomenų šaltinis: ESFagentūrai 2004 m. pateiktų ir atmestų paraiškų analizė pagal BPD II prioriteto „Žmogiškųjų išteklių plėtra“ priemonės

8 priedas. Bendrojo Programavimo dokumento II prioriteto paramos įsisavinimo rezultatai

Priemonė	ES lėšų dalis BPD, %	Įsipareigojimai BPD 2004-2006		Pasirašyta sutarčių (tinkamos deklaruoti EK lėšos)	Įsisavinta (pripažinta deklaruotinomis EK iki 2006.12.31.)		Įsisavinimo proc. (nuo priemonei skirtos sumos)
		Iš viso: (tūkst. LTL)	Iš jų: ES (tūkst. LTL)		Iš viso: (tūkst. LTL)	Iš jų: ES (tūkst. LTL)	
2.1. priemonė "Užimtumo gebėjimų ugdymas"	75%	121.164	90.873	121.165	29.558	22.165	24,40
2.2. priemonė "Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų pritaikyti prie pokyčių ugdymas"	75%	225.748	169.311	236.658	18.177	12.927	8,05
2.3. priemonė "Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija"	80%	70.702	56.562	70.865	9.182	7.198	12,99
Viso SADM:		417.614	316.746	428.688	56.916	42.290	13,63
2.4. priemonė "Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas"	75%	211.164	158.373	214.143	26.895	20.150	12,74
2.5. priemonė "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje"	75%	120.665	90.499	126.365	10.823	8.117	8,97
Viso ŠMM:		331.829	248.872	340.508	37.718	28.267	11,37
Viso ESF:		749.443	565.618	769.196	94.634	70.557	12,63

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos ESF lėšų įsisavinimo planai

9 priedas. N+2 taisyklės įgyvendinimas iki 2006 12 31

Atsižvelgiant į tai, kad Agentūra vėlavo tikrindama mokėjimo prašymus, buvo analizuojama, koks būtų įsisavinimo proc. pokytis, įvertinus vėluojančius mokėjimus prašymus bei visus iki 2006.12.31 gautus mokėjimo prašymus (su sąlyga, kad jie būtų ir patikrinti ir apmokėti iki 2006.12.31). <i>Priemonė</i>	<i>Įsisavinimo proc. pagal "n+2" 2006.12.31.</i>	<i>Įsisavinimo proc. pagal "n+2" 2006.12.31, įvertinus vėluojančius</i>	<i>Nuokrypis</i>	<i>Įsisavinimo proc. pagal "n+2" 2006.12.31, įvertinus visus iki 2006.12.31 gautus MP</i>	<i>Nuokrypis</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4=2-3</i>	<i>5</i>	<i>6=2-5</i>
	<i>(%)</i>	<i>(%)</i>		<i>(%)</i>	
2.1. priemonė "Užimtumo gebėjimų ugdymas"	24,40	26,33	-1,93	29,24	-4,84
2.2. priemonė "Darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimų prisitaikyti prie pokyčių ugdymas"	8,05	9,32	-1,27	11,25	-3,20
2.3. priemonė "Socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija"	12,99	13,78	-0,79	16,83	-3,84
Viso SADM:	13,63	15,01		17,41	
2.4. priemonė "Mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimas"	12,74	15,20	-2,46	18,83	-6,09
2.5. priemonė "Žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje"	8,97	10,72	-1,75	14,68	-5,71
Viso ŠMM:	11,37	13,57	-2,20	17,32	-5,95
Viso ESF:	12,63	14,37	-1,74	17,37	-4,74

Duomenų šaltinis: Finansų Ministerijos ESF lėšų įsisavinimo planai

10 priedas. 2004 metų įsipareigojimų ir išmokėjimų palyginimas (tūkst. eurų)

Tema	BPD patvirtinta 2004 metams suma	Išmokėta paramos lėšų suma (įskaitant nepripažintas deklaruotomis EK sumas)	Išmokėta pagal projektą ir deklaruota EK paramos lėšų suma
A	2.511,10	4597,32	2354,45
G	759,45	1414,67	756,85
I	113,92	211,37	88,33
Techninė pagalba	443,01	678,04	455,21
Iš viso	3.827,48	6.901,40	3654,84

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Europos Bendrijų iniciatyvos EQUAL Lietuvoje 2004–2006 m. finansiniai įsipareigojimai

Tema	Patvirtinta BPD 2004 metams suma	Patvirtinta BPD 2005 metams suma	Patvirtinta BPD 2006 metams suma	Iš viso
A	2.511,10	3776,08	4629,90	10.917,08
G	759,45	1044,24	1360,68	3.164,37
I	113,92	156,64	204,10	474,66
Tech. pagalba	443,01	278,47	544,27	1.265,75
Iš viso	3.827,48	5.255,43	6.738,95	15.821,86

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Equal iniciatyvos EK deklaruotos lėšos pagal temas (tūkst. eurų)

2004 m.	Temos	EK lėšos	BF lėšos	Iš viso
	Techninė pagalba (TP)	9,28	50,8	60,08
	Iš viso	9,28	50,8	60,08
2005 m.	Tema A	393,8	131,27	525,07
	Tema G	122,37	40,79	163,16
	Tema I	12,71	4,24	16,95
	TP	133,33	21,11	154,44
	Iš viso	662,21	197,41	859,62
2006 m.	Tema A	1.372,04	457,34	1.829,38
	Tema G	445,27	148,42	593,69
	Tema I	53,54	17,85	71,39
	TP	180,51	60,17	240,68
	Iš viso	2051,36	683,78	2735,14
2004-2006 metais iš viso		2722,85	931,99	3654,84

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

11 priedas. Europos bendrijų iniciatyvos EQUAL Lietuvoje 2004–2006 m. išmokėtos paramos lėšos

Tema	BPD patvirtinta suma	Išmokėta paramos lėšų suma (įskaitant nepripažintas deklaruotomis EK sumas)	Išmokėjimo procentas nuo BPD patvirtintos 2004–2006 m. sumos
A	10.917,08	4.597,32	42,11%
G	3.164,37	1.414,67	44,71%
I	474,66	211,37	44,53%
Tech. pagalba	1.265,75	678,04	53,57%
Iš viso	15.821,86	6.901,40	43,62%

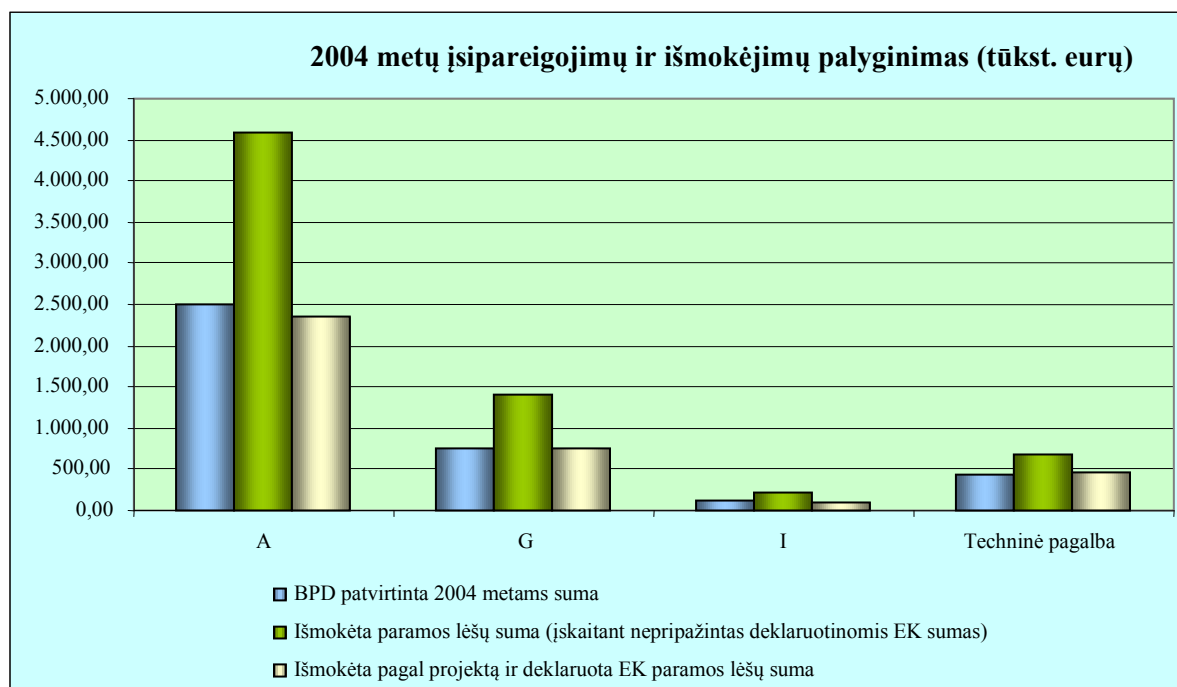
Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

12 priedas. I etapo Equal iniciatyvos finansiniai rezultatai (tūkst. eurų)

Temos	I etapo pagal temą sudarytose sutartyse numatytų tinkamų finansuoti išlaidų vertė	Išmokėti avansai	Deklaruotos lėšos	Gražintos lėšos	Įsisavinta lėšų iš viso (%)
A	518,75	259,38	451,02	-14,39	86,94%
G	175,96	87,98	139,50	-8,04	79,28%
I	26,75	13,37	16,95	-0,04	63,36%
Iš viso	721,46	360,73	607,47	-22,47	84,20%

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

2004 metų įsipareigojimų ir išmokėjimų palyginimas (tūkst. Eurų)

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

13 priedas. Lėšų pasiskirstymas pagal temas ir etapus (tūkst. eurų)

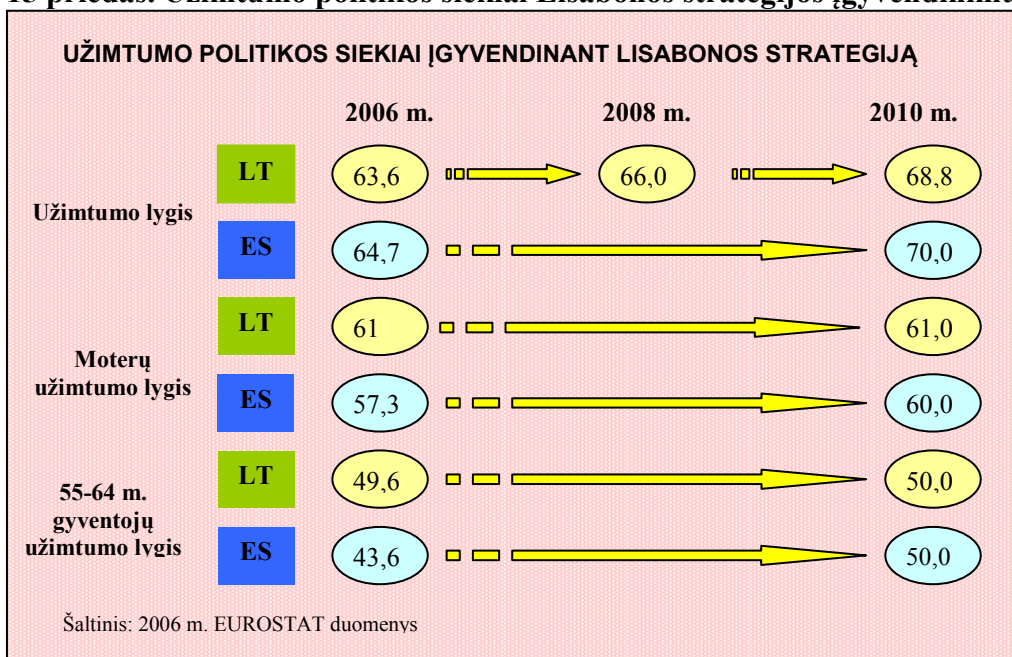
Tema	BPD patvirtinta suma	Lėšų paskirstymas per etapus			Lėšų paskirstymas pagal temas
		Per I etapą deklaruotos lėšos	Per II etapą pasirašytos sutartys	III etapui skirtos lėšos	
A	10.917,08	451,02	8.906,12	1.290,42	+269,52
G	3.164,37	139,50	2.650,26	374,61	0,00
I	474,66	16,95	410,12	47,59	0,00
Techninė pagalba	1.265,75				
Techninės pagalbos didinimas (laukiamas patvirtinimas)	268,97				-268,97
Iš viso pagal temas	<i>14.556,11</i>	<i>607,47</i>	<i>11.966,50</i>	<i>1.712,62</i>	+0,55
Iš viso programai	15.821,86	15.821,31			+0,55

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

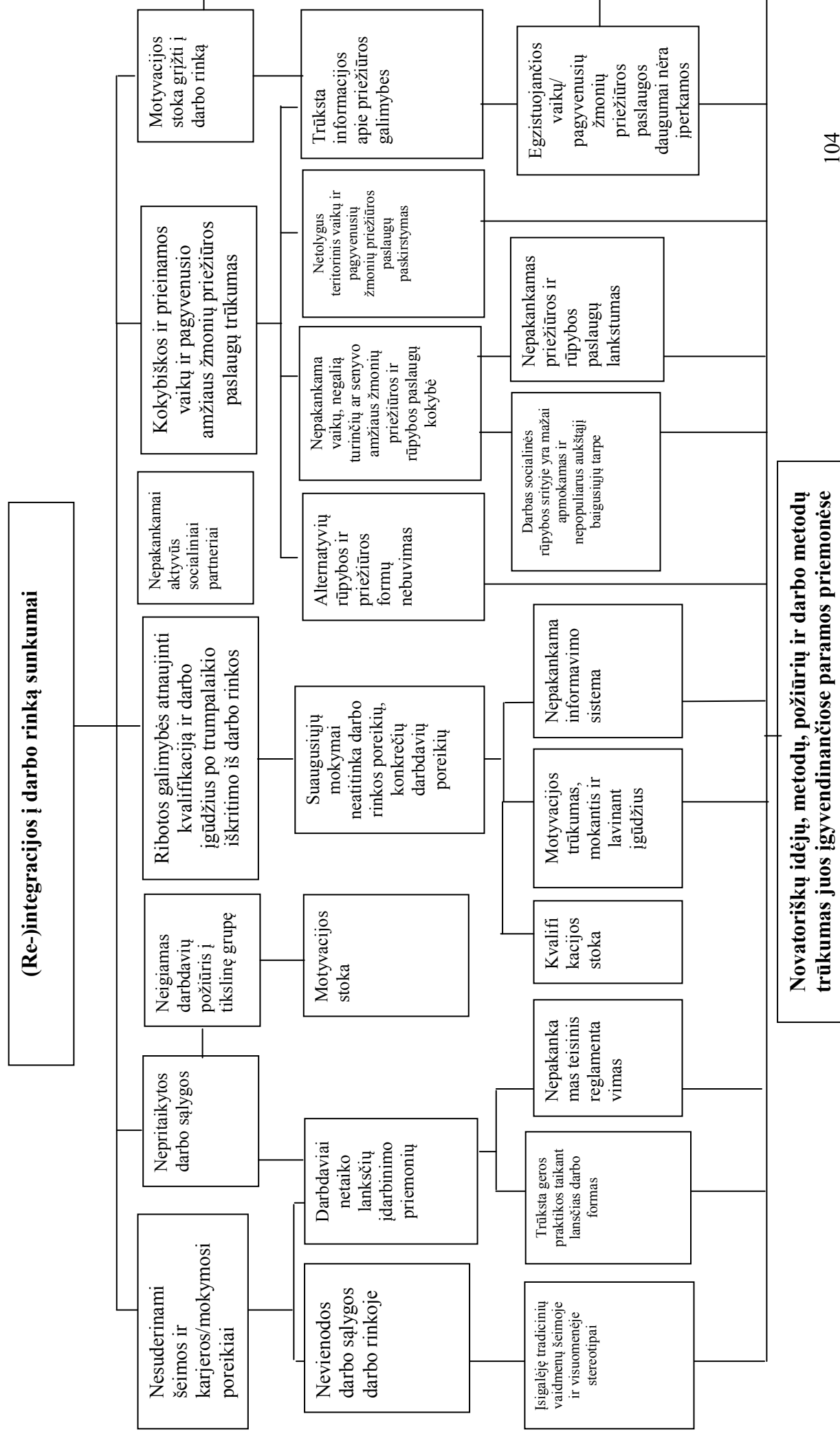
14 priedas. EUROPOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ FINANSINIS PLANAS 2007 – 2013 metams

Veiksmų programa	Fondas	ES struktūrinė parama (eurais)										
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013				
ESF												
Žmogiškųjų išteklių plėtros Techninės paramos	ESF	117.398.982	118.920.478	121.407.777	129.335.299	139.720.757	148.532.819	159.701.897				
	ESF	11.713.144	11.864.947	12.113.110	12.904.055	13.940.234	14.819.432	15.933.795				
ERPF ir Sanglaudos fondas												
Ekonomikos augimo	ERPF + Sanglaudos fondas	341.188.963	372.916.036	406.039.015	439.634.981	474.691.609	513.024.864	551.358.058				
	ERPF	246.917.589	250.117.652	255.349.026	272.022.462	293.865.516	312.399.348	335.890.539				
	Sanglaudos fondas	94.271.373	122.798.384	150.689.989	167.612.519	180.826.093	200.625.516	215.467.519				
Sanglaudos skatinimo	ERPF + Sanglaudos fondas	282.902.803	314.854.833	347.672.609	377.711.747	407.787.205	442.202.263	475.201.110				
	ERPF	185.246.780	187.647.587	191.572.358	204.081.391	220.468.865	234.373.637	251.997.603				
	Sanglaudos fondas	97.656.024	127.207.246	156.100.251	173.630.356	187.318.340	207.828.626	223.203.507				
VISO												
Viso (ESF + ERPF + SF)		753.203.892	818.556.294	887.232.511	959.586.082	1.036.139.806	1.118.579.378	1.202.194.860				
Viso ESF		129.112.126	130.785.425	133.520.887	142.239.354	153.660.991	163.352.251	175.635.692				
Viso ERPF		432.164.369	437.765.239	446.921.384	476.103.853	514.334.382	546.772.985	587.888.142				
Viso SF		191.927.397	250.005.630	306.790.240	341.242.875	368.144.433	408.454.142	438.671.026				
EŽŪFKP ir EŽF												
EŽŪFKP		1.743.360.093	260.974.835	236.928.998	244.741.536	248.002.433	250.278.098	253.598.173				
EŽF		168.000.000	24.000.000	24.000.000	24.000.000	24.000.000	24.000.000	24.000.000				

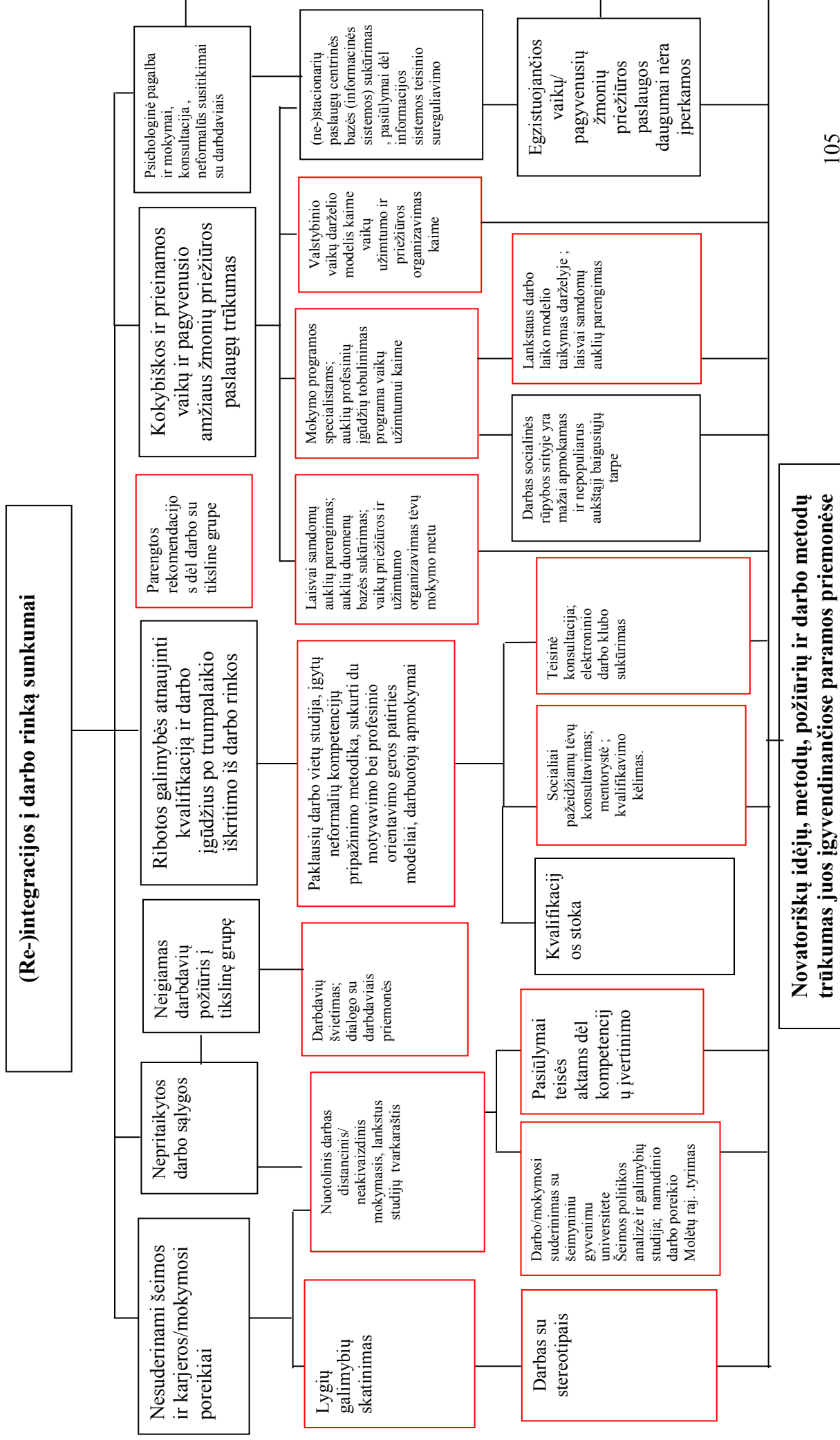
15 priedas. Užimtumo politikos siekiai Lisabonos strategijos įgyvendinimui

16 priedas. Pagrindinės moterų problemos darbo rinkoje ir lyčių lygybės apsauga

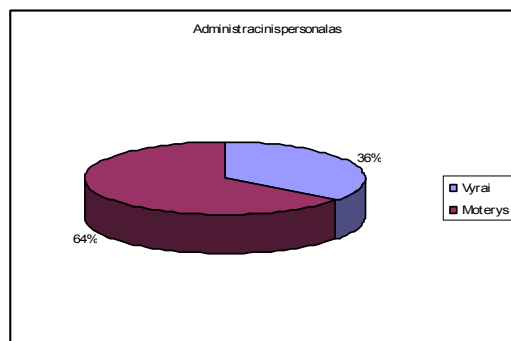

17 priedas. Pagrindinės moterų problemos darbo rinkoje ir lyčių lygybės apsauga
(problemos ir jų sprendimo būdai)

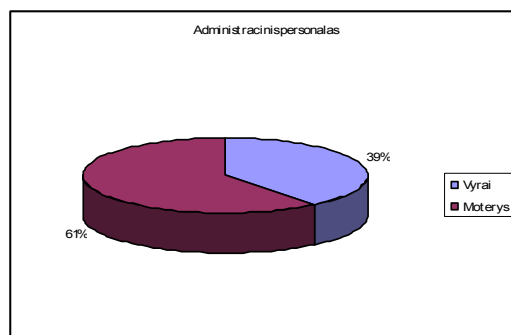

18 priedas. 2004-2005 metų kvietimų 2.2. priemonės projektus administruojančių asmenų sudėtis

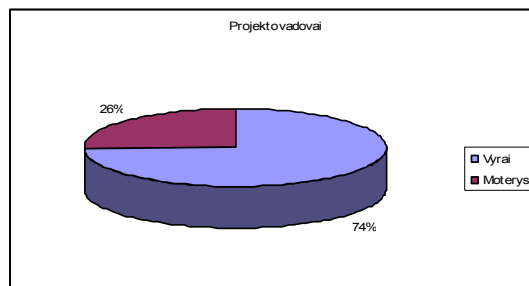
2004 metų kvietimai

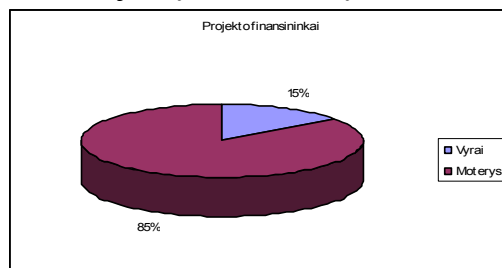
2005 metų kvietimai

Projektų vadovų sudėtis

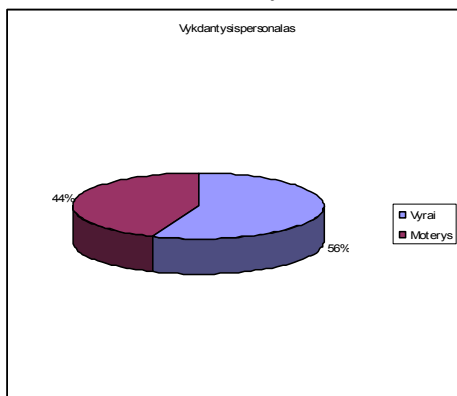

Projektų finansininkų sudėtis

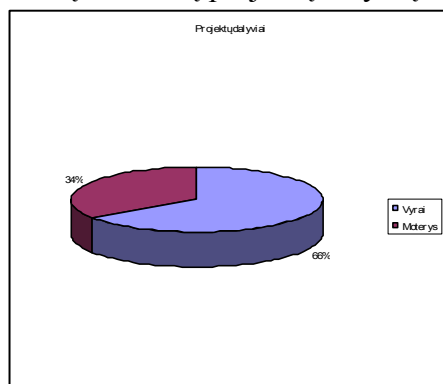

19 priedas. 2004-2005 metų kvietimų 2.2. priemonės projektus vykdančių asmenų bei projektų dalyvių sudėtis

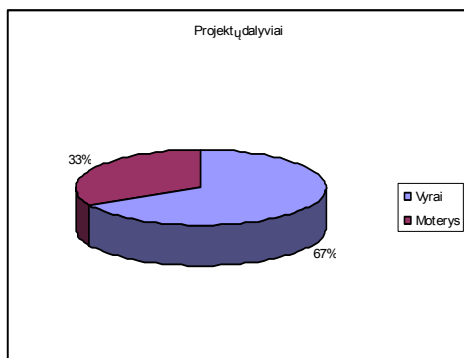
2004-2005 metų kvietimai

2004 metų kvietimų projektų dalyvių sudėtis

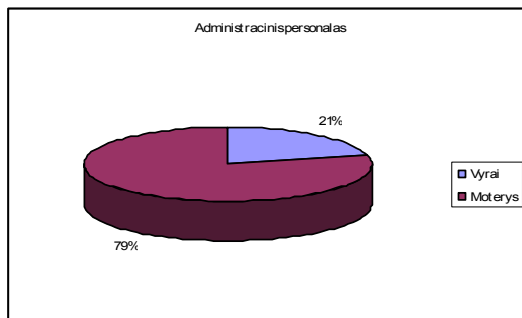

2005 metų kvietimų projektų dalyvių sudėtis

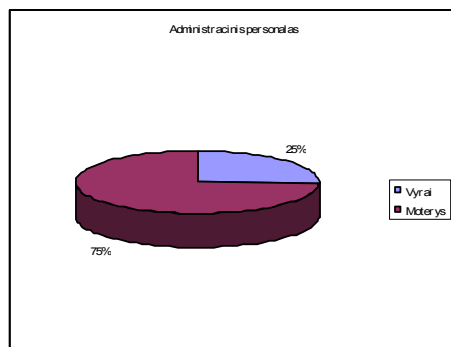

20 priedas. 2004-2005 metų kvietimų 2.4. priemonės projektus administruojančių ir vykdančių asmenų sudėtis

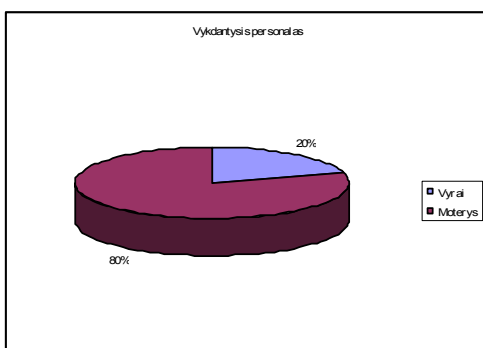
2004 metų kvietimai

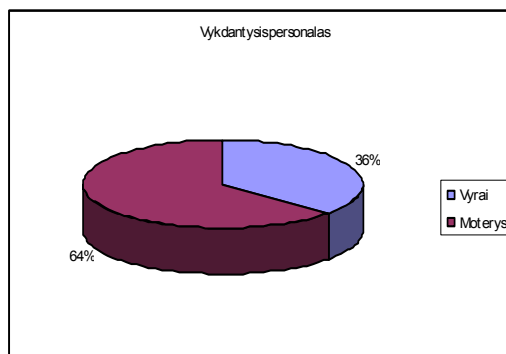
2005 metų kvietimai

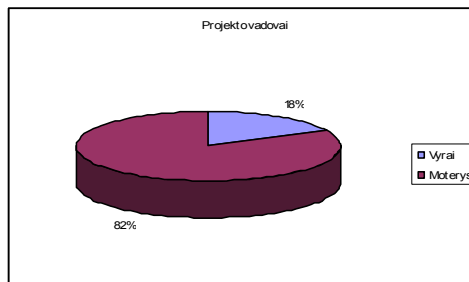
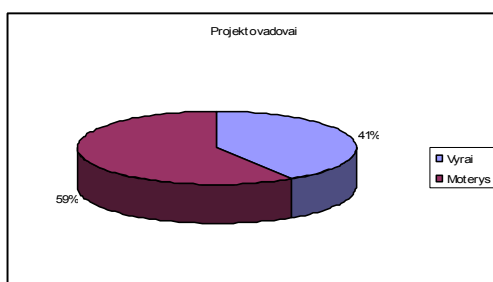
2004 metų kvietimai

2005 metų kvietimai

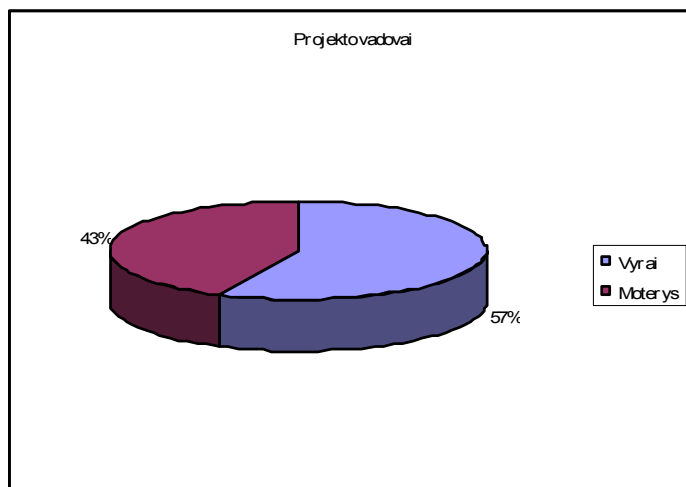

Projektų vadovų ir finansininkų sudėtis

21 priedas. 2004-2005 metų kvietimų 2.2., 2.3., 2.4 priemonių projektus administruojančių asmenų sudėtis

Priemonėse dirbančių projektų vadovų sudėtis

22 priedas. Projektų vertės pasiskirstymas

Kvietimas	Priemonė	Bendra projektų vertė	Paramos suma	ESF	Proc. nuo projekto vertės	Proc. nuo paramos sumos
2004 metų kvietimai	2.2.	60,404,903 Lt	38,844,816 Lt	32,282,890 Lt	53%	83%
	2.3.	19,030,856 Lt	17,444,932 Lt	14,984,136 Lt	79%	86%
	2.4.	107,590,823 Lt	105,355,623 Lt	80,452,164 Lt	75%	76%
	2.5.	42,426,761 Lt	40,643,430 Lt	31,818,581 Lt	75%	78%
2005 metų kvietimai	2.2.	251,568,551 Lt	171,356,953 Lt	136,173,850 Lt	54%	79%
	2.3.	40,749,050 Lt	39,342,778 Lt	32,575,716 Lt	80%	83%
	2.4.	103,572,971 Lt	100,758,657 Lt	77,381,677 Lt	75%	77%
	2.5.	77,824,052 Lt	74,960,951 Lt	58,303,234 Lt	75%	78%
	2.1.	121,165,120 Lt	112,255,601 Lt	98,145,939 Lt	81%	87%
Bendras	2.2.	311,973,454 Lt	210,201,769 Lt	168,456,739 Lt	54%	80%
	2.3.	59,779,906 Lt	56,787,710 Lt	47,559,852 Lt	80%	84%
	2.4.	211,163,794 Lt	206,114,280 Lt	157,833,841 Lt	75%	77%
	2.5.	120,250,813 Lt	115,604,381 Lt	90,121,815 Lt	75%	78%

Sudaryta, remiantis Europos Socialinio fondo paramos lėšų duomenimis

23 priedas. Asmenų, dalyvavusių vystymo bendrijų remiamame profesiniame mokyme ir švietimo priemonėse, skaičius per 2006 metus (pagal socialinės rizikos grupes ir lytį)

Tikslinė grupė	Iš viso (asm.)	Moterys	Vyrai
Neįgalieji	181	117	64
Priešpensinio amžiaus asmenys	282	242	40
Jauni žmonės	164	66	98
Buvę kaliniai	25	3	22
Asmenys, priklausomi nuo narkotikų	71	16	55
Tautinių mažumų atstovai	15	5	10
Netradicinės seksualinės orientacijos asmenys	56	22	34
Moterys	427	427	0
Ilgą laiką nedirbantys asmenys	679	613	66
Prekybos žmonėmis aukos	44	44	0
Iš viso (asm.)	1944	1555	389

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Asmenų, dalyvavusių motyvacijos ir pasitikėjimo savimi skatinimo priemonėse, skaičius per 2006 metus (pagal socialinės rizikos grupes ir lytį)

Tikslinė grupė	Iš viso (asm.)	Moterys	Vyrai
Neįgalieji	190	121	69
Priešpensinio amžiaus asmenys	282	242	40
Jauni žmonės	268	98	170
Buvę kaliniai	49	5	44
Asmenys, priklausomi nuo narkotikų	120	31	89
Tautinių mažumų atstovai	163	106	57
Netradicinės seksualinės orientacijos asmenys	50	15	35
Moterys	422	422	0
Ilgą laiką nedirbantys asmenys	695	628	67
Prekybos žmonėmis aukos	46	46	0
Neįgalius asmenis globojantys asmenys	14	14	0
Nuteistieji asmenys	10	0	10
Iš viso (asm.)	2309	1728	581

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

24 priedas. Asmenų, dalyvavusių Vystymo bendrijų remiamame profesiniame mokyme ir švietimo priemonėse, skaičius per 2006 metus (pagal socialinės rizikos grupes ir lytį)

Tikslinė grupė	Iš viso (asm.)	Moterys	Vyrai
Neįgalieji	0	0	0
Priešpensinio amžiaus asmenys	107	59	48
Jauni žmonės	315	241	74
Buvę kaliniai	0	0	0
Asmenys, priklausomi nuo narkotikų	0	0	0
Tautinių mažumų atstovai	0	0	0
Netradicinės seksualinės orientacijos asmenys	0	0	0
Moterys	540	540	
Ilgą laiką nedirbantys asmenys	30	30	0
Prekybos žmonėmis aukos	3	3	0
Iš viso (asm.)	995	873	122

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

Asmenų, dalyvaujančių Vystymo bendrijų veikloje, skaičius pagal tikslines grupes ir lytį per 2006 metus

Tikslinė grupė	Iš viso (asm.)	Moterys	Vyrai
Prieglobsčio prašytojai	318	129	189
Projekto personalas	18	17	1
Iš viso (asm.)	336	146	190

Duomenų šaltinis: EB iniciatyvos EQUAL 2006 m. įgyvendinimo ataskaita

25 priedas. Užsienio šalių patirtis, įgyvendinant projektus, skirtus moterų integracijai į darbo rinką

Graikijoje (**E-QUALITY, Konsultavimo ir užimtumo paslaugų kokybės sistemos kūrimas** E-QUALITY kuria kokybės sistemas, skirtas organizacijų, teikiančių profesinio orientavimo, pagalbos ir konsultavimo paslaugas socialinėms grupėms, kurios susiduria su įvairiomis ir vis didėjančiomis kliūtimis integruodamosi arba pakartotinai integruodamosi į darbo rinką, struktūrai, paslaugoms ir darbuotojų įgūdžiams tobulinti. Iš pat pradžių vystymo bendrijos partneriams buvo organizuotas mokymas lyčių klausimais, kad jie galėtų integruoti šį aspektą į savo veiklą ir personalo politikos nuostatas. Vykdamas tyrimą į klausimynus buvo įtraukti su lyčių aspektu susiję klausimai. Lyčių lygybė taip pat buvo vienas iš svarbiausių veiksnių, kurių buvo paisoma formuojant bendrijos metodologines priemones, naudojamas kuriant lygybę užtikrinančias procedūras ir sudarančias dalį mokymo ir paramos, kuri buvo siūloma konsultantams. Be to, įdomių su lytimis susijusių rezultatų buvo pasiekta subūrus į tinklą šioje srityje dirbančias institucijas, konsultantus, darbdavius ir atitinkamas adresatų grupes.

„Risques d'exclusion des agriculteurs isolés et construction de nouvelles formations“,

Prancūzija

Ši vystymo bendrija siekė pagelbėti ūkininkams, kurių padėtis yra nepalanki. Analizuodama jų poreikius bendrija išnagrinėjo įvairius sunkumus, su kuriais susidūrė ne tik vyrai, bet ir moterys. Taip išaiškėjo, kad ūkininkaudamos moterys atlieka svarbų vaidmenį, nepaisant profesinio pripažinimo ir statuso trūkumo. Moterys aktyviai dalyvauja visose kaimo gyvenimo srityse – profesiniame, šeimos ir kaimo bendruomenės gyvenime, – tačiau joms pritrūksta pasitikėjimo savo profesiniais sugebėjimais. Todėl planuojant vystymo bendrijos veiklą ir mokymo kursus buvo stengiamasi atsižvelgti į pačius įvairiausius vaidmenis, kuriuos ūkyje atlieka moterys ir vyrai. Be to, buvo įsteigta tik moterims skirta mokymo grupė jų pasitikėjimui savimi formuoti.

JIVE partneriai, Jungtinė Karalystė

JIVE partneriai atkreipė dėmesį į inžinerijos, statybos ir technologijų sektorius, kuriuose moterų yra mažuma: 10 proc. moterų dirba statybos sektoriuje, po 1 ir 4 proc. stažuojasi atitinkamai statybos ir inžinerijos sektoriuose, 7 proc. moterų dirba inžinerinių technologijų srityje. Iš pat pradžių į bendrijos veiklą buvo įtrauktos dvi nacionalinės mokymo organizacijos (viena dirbanti inžinerijos ir statybos

srityje, kita – nekilnojamojo turto paslaugų srityje), kuriuos buvo suinteresuotos atverti savo sektorius moterims. Bendrija siekia padėti moterims, kurios dirba, studijuoja ir galvoja apie darbą inžinerijos, statybos ir technologijų sektoriuose. Ji taip pat ieško būdų, kuriais galėtų paskatinti radikalius nuostatų ir kultūros pokyčius tų sektorių profesinio vadovavimo, mokymo, užimtumo ir darbo praktikos srityje.

„RepaNet - Reparaturennetzwerk Österreich“, Austrija

„Repanet“ skatina socialinių įstaigų remonto sektoriuje steigimą. Pagal šį projektą ilgą laiką darbo neturėję žmonės mokomi taisyti buities prietaisus ir kitus kasdienio gyvenimo reikmenis. Kadangi šiame sektoriuje dominuoja vyrai, „Repanet“ siekė į šią programą įtraukti moterų. Todėl buvo didinamas informuotumas, organizuojami mokymai lyčių klausimais ir taikoma darbo programa, kuri geriau atitinka ilgą laiką nedirbusių moterų ir vyrų poreikius. Be to, buvo įsteigta lyčių lygių galimybių integravimo darbo grupė, kuri rengė reguliarius posėdžius, kad galėtų dalytis patirtimi ir formuluoti rekomendacijas; taip pat buvo paskirtas už lyčių lygių galimybių integravimą atsakingas asmuo, kuriam buvo suteikta vystymo bendrijos sprendimų, neprisisidėjusių prie lygybės skatinimo, veto teisė.

Lyčių lygybės vykdytojai (GED), Švedija

Bendrija „Lyčių lygybės vykdytojai“ (GED) domisi organizacijomis, kurios suinteresuotos įgyvendinti lyčių lygybės planus, kad sukurtų tokią užimtumo terpę, kuri atitiktų ir moterų, ir vyrų poreikius. Kad tai pasiektų, bendrija dirba individualiu, kolektyviniu ir organizaciniu lygiu, didindama supratimą apie tai, ką reiškia būti moterimi ir vyru profesiniame gyvenime, ir kaip bendrovės metodai bei nuostatos gali ne tik pagerinti organizacijos efektyvumą, bet ir skatinti moterų ir vyrų lygybę. Ji parengė lyčių lygybės vykdytojus (GED) ir darbdaviams bei jų darbuotojams organizavo informacinius seminarus.

Lyčių aspekto integravimas į informacijos visuomenę, Vokietija

Bendrovės, organizacijos, vietos valdžios institucijos, mokymo paslaugų teikėjai, įdarbinimo biurai, darbdaviai ir profesinės sąjungos susibūrė į gausią bendriją, kad IRT sektoriuje siektų lyčių pusiausvyros ir didintų moterų įtaką kuriant informacijos ir žinių visuomenę. Siekdama užtikrinti, kad mergaitės turės daugiau galimybių mokytis ir išbandyti su IT susijusius įgūdžius, savo darbą vystymo bendrija pradėjo nuo mokyklų ir pagrindinių mokymo bei karjeros paslaugų teikėjų. Bendrija taip pat bendradarbiauja su bendrovėmis, kad padėtų įsigalėti lyčių aspekto paisančiai užimtumo praktikai.

Šios vystymo bendrijos partneris yra telekomas, vienas iš stambiausių Vokietijos IRT sektoriaus darbdavių, ir jis vadovauja lyčių lygių galimybių integravimo ir įvairovės valdymo darbui. Telekomas siūlo subalansuoto profesinio ir šeiminio gyvenimo paketus moterims ir vyrams, taip pat konsultacines programas, kuriomis siekiama padėti moterims kopti karjeros laiptais.

Nacionalinė įvairių darbo galimybių bendrija, Airija

Nacionalinė įvairių darbo galimybių bendrija (priklausanti tarptautiniam tinklui FAIR) siekia skatinti dirbančių tėvų ir globėjų, vyresnio amžiaus žmonių ir žmonių, turinčių psichikos sveikatos problemų, profesinio ir šeiminio gyvenimo pusiausvyrą. Dalis šio darbo – stereotipų neatitinkančių darbuotojų, t. y. jaunesnių vyrų ir vyresnių moterų, samdymas dirbti darbovietėse veikiančiuose vaikų priežiūros centruose. Siekiama personalą subalansuoti lyties ir amžiaus aspektais, nes tikima, kad tai turės įtakos ankstyvesiems vaiko gyvenimo (formavimosi) etapams, nes tuo metu formuojasi vaiko supratimas apie vyrų ir moterų elgesio modelius.

„Ri.Do. Risorse Donne Venezia Gender“, Italija

Ši vystymo bendrija sukūrė bendradarbiavimo tinklą, paremtą specialiai sukurtais lygių galimybių išteklių centrais, kurių paskirtis – teikti informaciją, paramą, mokymą ir priemones viešojo ir privačiojo sektoriaus organizacijoms, kad joms būtų lengviau užtikrinti lygias moterų ir vyrų galimybes. Bendrija artimai bendradarbiauja su savivaldybėmis, regioninėmis valdžios institucijomis ir administracinėmis įstaigomis, kad kurtų modelius, pagal kuriuos tam tikros vietovės viešojo ir privačiojo sektoriaus organizacijos galėtų bendradarbiauti ir integruoti lyčių lygias galimybes į vietines plėtros politikos programas. Ši bendrija sukūrė Lyčių lygybės veiksmų programą (<http://www.gender-platform.net>), kurioje, be jos, dar dalyvauja vystymo bendrijos iš Austrijos ir Švedijos. Bendrija rengia priemonių rinkinį, kuriame apibūdinamos priemonės ir paslaugos, kurios gali padėti skatinti lyčių lygybę darbo rinkoje vietinės plėtros kontekste, ir būdai, kuriais į organizacijų, sprendžiančių, pavyzdžiui, kultūrinių pokyčių klausimus, veiklą būtų galima integruoti lyčių lygybės aspektą.

Kultūrų įvairovė kaip dirbančios bendruomenės ištekliai, Suomija

Dirbančiose bendruomenėse, kuriose susieina darbdaviai ir vietiniai darbuotojai bei imigrantų bendruomenių nariai, vystymo bendrija siekia generuoti naujas idėjas, kurti ir išbandyti sėkmingos

praktikos metodus, kuriais būtų skatinamas pakantumas ir kultūrų įvairovė dirbant ir mokantis, kad pagerėtų imigrantų užimtumo sąlygos. Suomia ir imigrantai, tiek moterys, tiek vyrai, mokosi vieni iš kitų, kad sugebėtų pažvelgti į pasaulį iš kitos kultūros pozicijos ir išsklaidyti dėl neišmanymo gimstančius prietarus. Bendrija siekia įkurti 16 tokių dirbančių bendruomenių, kur įvairovė būtų traktuojama kaip ištekliai. Be to, steigiami darbo kultūros klubai, kurie imigrantų bendruomenėms teiktų paramą, patarimus, medžiagą ir vadovavimo paslaugas.

„Emprego Apoiado“, Portugalija

Ši vystymo bendrija siekė stiprinti vietos bendruomenes. Ji sukūrė plačią bendriją, į kurią įtraukė vietos asociacijas, vietos valdžios institucijas ir įmonių asociacijas su diskriminaciją patiriančiomis neįgaliųjų žmonių, ligonių, sergančių psichikos ligomis, čigonų, migrantų ir moterų, patiriančių smurtą šeimoje, grupėmis. Svarbiausias tikslas buvo suteikti galimybių ir skatinti patvarius ryšius su įmonėmis taikant vadinamąjį „pagalbinio užimtumo“ principą. Pačios adresatų grupės organizuoja „įvairovės forumus“. Juose dalyvauja vietos bendruomenės; čia svarstomi bendrieji reikalai, kaip antai: socialinė ir profesinė integracija, pokyčių skatinimas, kova su lyčių nelygybe ir bendruomenės galios formavimas. Moterys mokomos vadovavimo įgūdžių, kad taptų stipresnės ir galėtų geriau atstovauti savo bendruomenėms tuose forumuose.

26 priedas. Vystymo bendrijos MĪM (Moterų įdarbinimo modelis) projekto SSGG analizė

Projekto tikslas - patobulinti Lietuvoje taikomas bedarbių integracijos į darbo rinką priemones, praktikoje pritaikius ir į LR socialinę politiką integravus naujus geros patirties modelius, sudarančius galimybes ilgai nedirbusiems ir priešpensinio amžiaus moterims lygiomis teisėmis dalyvauti darbo rinkoje.¹⁰⁷

Stiprybės. VB MĪM (Moterų įdarbinimo modelis), dalyvaudama programoje EQUAL, II etapo metu sukūrė ir išbandė praktikoje inovatyvų moterų įdarbinimo modelį, kuris susideda iš trijų esminių grandžių: 1 grandis – darbo rinkoje paklausios profesijos mokymo programos sukūrimas bei bedarbių perkvalifikavimas; 2 grandis – galimybių įsidarbinti sukūrimas: virtualios auklių-socialinių darbuotojų darbo biržos sukūrimas ir užpildymas duomenimis; 3 grandis – perkvalifikuotų bedarbių specializuotas mokymas bei įdarbinimas ir savanoriškos veiklos skatinimas: įsteigta Viešoji įstaiga ir įdarbintos bedarbės.

Šis įdarbinimo modelis įdomus tuo, kad bedarbės moterys aktyvinamos ne tik persikvalifikuoti, tačiau sėkmingai reintegruoti į darbo rinką ir joje konkuruoti su kitais kvalifikuotais darbuotojais.

Galimybės. Diegiant šį įdarbinimo modelį galima išskirti modelio privalumus:

1. Sukurta Viešoji įstaiga „Nuo pradžios“, kurioje įdarbintos 3 mokymus baigusios tikslinės grupės moterys. Ši įstaiga nuo 2007 m. sausio mėnesio, po strateginio plano patvirtinimo, yra finansuojama iš pagrindinės Home-Start International, kuri reziduoja Anglijoje. Vėliau ši organizacija turės dirbti savarankiškai. VB siūlys savivaldybių lygmenyje priimti sprendimus, kad būtų plėtojamos socialinės paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus. Visų pirma tai padėtų spręsti bedarbių moterų reintegracijos į darbo rinką problemą, sukuriant joms darbo vietas, panaudojant jų potencialą socialinių problemų sprendimui. Be to, šios organizacijos veikla teigiamai įtakos visą socialinę situaciją savivaldybėse, nes bus suteikiama pagalba šeimoms, auginančioms vaikus ir išvengiama daugybės problemų, kurių šiuo metu nepajėgia spręsti savivaldybės įstaigos. Taip pat bus propaguojama savanorystė ir skatinamas savanoriškas darbas ir aktyvumas.

2. Sukurta virtuali auklių-socialinių darbuotojų birža. Ši inovacija naudinga, nes padeda spręsti darbuotojų paieškos ir pasiūlos klausimą. Visuomenėje yra iškilusi problema, kai šeimų nariai, prižiūrintys namuose vaikus arba neįgalius artimuosius, nori grįžti į darbo rinką, tačiau nėra su kuo palikti savo mažametį vaiką ar ligonį. Tuo tarpu bedarbės moterys, galinčios dirbti auklėmis ar

¹⁰⁷ Vystymo Bendrija "MĪM (MOTERŲ ĮDARBINIMO MODELIS)", Projekto kodas EQ/2004/1130-26), <http://www.equal.lt/lt/pages/view/?id=77>, prisjungimo laikas: 2007.06.25

socialinio darbuotojo padėjėjomis negali rasti darbo. Virtuali darbo birža yra terpė, kur bedarbės turi galimybę viešinti apie save, o šeimos susirasti tinkamą darbuotoją. Ši birža skiriasi nuo kitų, nes yra specializuota. VB savivaldybės lygmenyje siūlys, kad būtų priimti sprendimai užtikrinantys šios virtualios biržos administravimą, duomenų joje koregavimą. Būtina vienai iš socialinių įstaigų pavesti biržos priežiūros funkciją bei skirti lėšas jos išlaikymui.

Silpnybės. Diegiant šį įdarbinimo modelį galima išskirti ne tik modelio privalumus, tačiau ir trūkumus:

1. Sukurta auklių – socialinių darbuotojų mokymo programa ją baigusiems bedarbiams suteikia didesnę pasirinkimą, t.y. jie gali dirbti auklėmis, socialinio darbuotojo padėjėjais šeimose, auginančiose vaikus, socialinio darbuotojo padėjėjais teikiant paslaugas seniems ir neįgaliems asmenims ir kt.. Pagal šią mokymo programą bedarbiai įgyja daug žinių bei įgūdžių, atlieka ilgalaikę praktiką socialinėse įstaigose. Tačiau, vienas iš šios mokymo programos trūkumų – per ilga mokymų trukmė. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma mokymus baigusių moterų įsidarbino socialinėje srityje socialinių darbuotojų padėjėjais būtų tikslinga sukurti dar vieną trumpesnę mokymų programą socialinio darbuotojo padėjėjo kvalifikacijai įgyti. Tokia mokymo programa sudarytų didesnes galimybes bedarbiams rinktis ar jie nori turėti auklės – socialinio darbuotojo padėjėjo specialybę, ar sutrumpintą socialinio darbuotojo padėjėjo specialybę.

2. VB siūlys Darbo biržai organizuoti auklių-socialinių darbuotojų padėjėjų ar socialinių darbuotojų padėjėjų mokymus, nes šios specialybės yra itin paklausios visoje Lietuvoje ir jų poreikis kiekvienais metais auga. Išbandytas modelis patvirtino, kad vyresnio amžiaus bedarbės moterys turi gebėjimus dirbti šiose srityse, tačiau joms trūka žinių bei praktinių įgūdžių, kuriuos jos gali įgyti dalyvaudamos perkvalifikavimo programoje, o vėliau sėkmingai reintegrotis į darbo rinką.

Grėsmės.

ES šalyse, skirtingai nei Lietuvoje labai stiprios nevyriausybinių organizacijos. Savivaldybės bei valstybės politika yra nukreipta šių visuomenių organizacijų veiklos skatinimui, rėmimui. Todėl būtina siūlyti keisti Lietuvoje vyraujančią praktiką, kai beveik visas socialines paslaugas teikia savivaldybės ar valstybės įstaigos. Reiktų, kad kuo daugiau paslaugų teiktų nevyriausybiniis sektorius, taip skatinant visuomenę spręsti savo problemas.

Pagrindinės bedarbių integravimo į darbo rinką priemonės yra bedarbių perkvalifikavimas, skatinimas kurti naujas darbo vietas. Dažniausiai naujas darbo vietas skatinama kurti verslo sektoriuje, tačiau savivaldybė, pirkdama socialines paslaugas iš nevyriausybinių organizacijų, paskatintų kurti naujas

darbo vietas viešosiose nepelno organizacijose. Tokiu atveju būtų sprendžiamos dvi problemos: 1) bedarbystės problema, įdarbinant socialinio darbuotojo padėjėjais ilgalaikes bedarbes ir priešpensinio amžiaus moteris; 2) šeimų, kuriose vienas ar keli šeimos nariai negali grįžti į darbo rinką, nes prižiūri namuose mažamečius vaikus ar neįgalius artimuosius.

Šiuo metu yra sprendžiamos tik socialinės rizikos šeimų problemos, tačiau yra poreikis padėti laikinai į krizę patekusioms ne socialinės rizikos šeimoms. Nevyriausybinė organizacija „Nuo pradžios“, įdarbindama socialinio darbo vadybininkus, kurie moko ir kuruoja savanorius socialinio darbuotojo padėjėjus, padėtų spręsti šią problemą. VB „Moterų įdarbinimo modelis“ siūlys į savivaldybės strateginį planą įrašyti veiklas, susijusias su nevyriausybinių sektoriaus stiprinimu, aktyvinimu, skatinimu dirbti socialinių problemų sprendimo srityje.

VB sieks inicijuoti, kad kuo daugiau paslaugų, kurias galima teikti internetu, būtų teikiamos virtualioje erdvėje, kad būtų taupomas klientų laikas ir darbuotojų darbo sąnaudos. Bus skatinama kurti virtualias specializuotas darbo biržas, kad būtų supaprastinta darbuotojų pasiūla ir paklausa.

Šiuo metu Darbo birža perka mokymų paslaugas ir rengia lankomosios priežiūros darbuotojus. 2005 m. rugpjūčio 3 d. Nr. A1-223 LR SADM ministrės įsakymu patvirtintas socialinį darbą dirbančių darbuotojų pareigybių aprašas, kuriame yra įrašytos dvi pareigybės: socialinio darbuotojo padėjėjo ir lankomosios priežiūros darbuotojo. Visi kiti ministrės įsakymai dėl atestacijos tvarkos patvirtinimo, kvalifikacinių reikalavimų socialinį darbą dirbantiems darbuotojams, numato vieną pareigybę – socialinio darbuotojo padėjėjo. Socialinio darbuotojo padėjėjo pareigybės pavadinimas yra platesnę reikšmę turintis, į kurį įeina ir socialinės pagalbos namuose paslaugos, t.y. funkcijos, kurias atlieka lankomosios priežiūros darbuotojas. VB narių nuomone, reiktų pakeisti aukščiau minimą ministrės įsakymą ir įtakoti, kad Darbo birža, rengtų aukles-socialinio darbuotojo padėjėjus. Tokiu būdu mokymus baigę bedarbiai turėtų daugiau galimybių įsidarbinti įvairesnėse srityse, būtų labiau kvalifikuoti, kompetentingi atlikti įvairesnes funkcijas, o ne tik lankomosios priežiūros.

Kadangi VB įsteigė VšĮ „Nuo pradžios“, kuri veikia pagal tarptautinės organizacijos Home-Start International veiklos principus ir ši yra finansuojama iš pagrindinės Home-Start International, kuri reziduoja Anglijoje, tad vėliau ši organizacija turės dirbti savarankiškai. Nors VB siūlys savivaldybių lygmenyje priimti sprendimus, kad būtų plėtojamos socialinės paslaugos šeimoms, auginančioms vaikus, gali nutikti ir taip, jog pasibaigus finansavimui iš ES struktūrinio paramos fondo VšĮ „Nuo pradžios“ liks priklausoma tik nuo miesto savivaldybės biudžeto. Nors ir numatyta pristatyti Klaipėdos miesto savivaldybei iš šios organizacijos teikiamas paslaugas ir siūlyti, kad savivaldybė imtųsi spręsti

šeimų, auginančių mažamečius vaikus problemos bei rekomenduoti kitų savivaldybių aktyviems bendruomenės nariams steigti panašias organizacijas, kaip atskiras Home-Start programas, bet neradus finansavimo iš savivaldybių biudžetų šis novatoriškas metodas nebus pritaikomas jokiose savivaldybėse dėl finansavimo stygiaus.

LR Vietos savivaldos įstatymas numato, kad savivaldybės turi organizuoti socialinių paslaugų teikimą steigdamos biudžetines įstaigas ar pirkdamos paslaugas rinkoje, pvz.: iš NVO. Savivaldybės taip pat turi bendradarbiauti su NVO ir stiprinti bei remti NVO iniciatyvas. Tad nors savivaldybės ir turėtų būti suinteresuotos plėsti socialinių paslaugų tinklą, ieškodamos efektyvių sprendimo būdų, o Home-Start galėtų pasiūlyti savivaldybei ekonomiškai naudingiausią socialinių paslaugų plėtros modelį, iniciatyva gali likti neįgyvendinta politikams neradus finansavimo lėšų iš savivaldybės biudžeto šiam modeliui įgyvendinti praktikoje. Tokia pat dalia gali išstikti ir sukurtą virtualią auklių-socialinių darbuotojų biržą. Nors ši inovacija ir naudinga, nes padeda spręsti darbuotojų paieškos ir pasiūlos klausimą. Virtuali darbo birža yra terpė, kur bedarbės turi galimybę viešinti apie save, o šeimos susirasti tinkamą darbuotoją. Nepriėmus sprendimų, užtikrinančių šios virtualios biržos administravimą, duomenų joje koregavimą bei nepavedus vienai iš socialinių įstaigų biržos priežiūros funkciją ir neskyrus lėšų jos išlaikymui, ši iniciatyva gyvuos tik projekto įgyvendinimo laikotarpiu. Tad šeimų nariai, prižiūrintys namuose vaikus arba neįgalius artimuosius, nors ir norės grįžti į darbo rinką, tačiau ir toliau neturės su kuo palikti savo mažametį vaiką ar ligonį, o bedarbės moterys, galinčios dirbti auklėmis ar socialinio darbuotojo padėjėjomis negalės ir toliau rasti darbo. Ir toliau bus sprendžiamos tik socialinės rizikos šeimų problemos, tačiau poreikis padėti laikinai į krizę patekusioms ne socialinės rizikos šeimoms liks neįgyvendintas. Į savivaldybės strateginį planą gali likti taip ir neįrašytos veiklos, susijusios su nevyriausybiniu sektoriaus stiprinimu, aktyvinimu, skatinimu dirbti socialinių problemų sprendimo srityje. Be abejo, toks strateginis planas gali būti ir patvirtintas, tačiau neradus lėšų jam įgyvendinti, jis taip ir liktų tik dar vienu deklaratyvaus pobūdžio dokumentu savivaldybės raštinėje.

27 priedas. Vystymo bendrijos „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ SSGG analizė

Projekto „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ tikslas - Vilniaus apskrities dvejose savivaldybėse sumažinti šeimų, auginančių mažamečius vaikus, socialinę atskirtį taikant praktikoje naujus geros patirties modelius bei jų pagrindu įtakoti politinius sprendimus. Projektas taipogi sieks įgyvendinti poveikio politikai ir praktikai strategiją, kurios tikslas – į egzistuojančią praktiką perkelti projekto II etapo metu išbandytus „Profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimo modelius šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus“.

Vystymo bendrija „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami, siūlydama lankstų ikimokyklinio ugdymo įstaigos grafiką ir kompleksinę pagalbą šeimoms, turinčioms ikimokyklinio amžiaus vaikų, savo veikla orientuojasi į vyriausybės programą akcentuojančią socialinės atskirties mažinimą ir skatinančią požiūrį į darbą kaip visą gyvenimą trunkantį procesą. Projektas prisideda prie Valstybinės švietimo strategijos (2003 – 2012 m.), Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2005-2009 m. programos, Nacionalinės skurdo mažinimo strategijos programos 2002-2004 m.m., LR Vyriausybės ratifikuotų tarptautinių konvencijų, rekomendacijų, deklaracijų, (JT konvencijos dėl moterų visų diskriminavimo formų panaikinimo, Pekino deklaracijos ir Pekino veiksmų platformos, Lisabonos strategijos) Europos Sąjungos direktyvų, rezoliucijų, rekomendacijų moterų ir vyrų lygių galimybių klausimais, įgyvendinimo Lietuvoje. 2002 metų ES užimtumo direktyvose pripažįstama būtinybė derinti darbą ir šeimą, akcentuojama, jog šalys narės turėtų inicijuoti įvairias šeimai palankias strategijas.

VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ trumpalaikę poveikio politikai ir praktikai strategiją sieja su užimtumo ir socialinės aprėpties politikos tobulinimu šalyje. Strategija orientuojama dvejomis viena kitą papildančiomis kryptimis: 1) praktikos keitimas, patirties perkėlimas į kitas ikimokyklines įstaigas; 2) institucijų darančių įtaką viešajai politikai įtakojimas. Vaiko priežiūros paslaugos yra viena pagrindinių priemonių, padedančių tėvams derinti darbą ir šeimą.

Stiprybės. Antrojo etapo metu VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ parengė ir išbandė 2 profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimo modelius šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus, iš kurių vienas skirtas miesto, o kitas - kaimo bendruomenei. Modeliais siekiama sukurti kompleksinės pagalbos šeimai sistemą, apimančią vaikų priežiūros bei ugdymo, ir socialines, psichologines, teisines paslaugas, tarpininkavimo dėl kvalifikacijos kėlimo, profesijos įgijimo, įsidarbinimo paslaugas tėvams.

Naujoviški sprendimai, sudaro sąlygas tėvams, turintiems ikimokyklinio amžiaus vaikų, dalyvauti darbo rinkoje, kilti karjeros laiptais, tobulinti profesinę kvalifikaciją, spręsti šeimai iškilusias problemas. Jiems sudaromos galimybė palikti vaiką ikimokyklinio ugdymo įstaigoje priklausomai nuo darbo laiko. Reali situacija darbo rinkoje turi koreguoti ikimokyklinės ugdymo įstaigos darbo laiką.

Silpnybės. Projekto veikla vykdoma tik viename regione, tai mažina galimybes šiam naujam modeliui įsitvirtinti po „Equal“ projekto veiklos pabaigos. „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“.

Galimybės. (pokytis) Valdžios institucijos (savivaldybių administracijos, ikimokyklinės ugdymo įstaigos) taikydamos praktikoje VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ siūlomus inovacinius sprendimus labiau atitiktų piliečių poreikius. Piliečiai pasitikėtų savo renkama vietos bei nacionaline valdžia, kuri jais rūpinasi. Mažėtų socialinė atskirtis ir didėtų pasitikėjimas valstybės politine sistema, būtų skatinamas požiūris į darbą kaip į visą gyvenimą trunkantį procesą, sprendžiamos šalies demografinės problemos.

Tarpininkaujant institucijoms, darančioms įtaką viešajai politikai nacionaliniame ir vietiniame lygmenyse (Seimas, Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ministerija, savivaldybės, profesinės sąjungos ir pan.) bei institucijoms, turinčioms panašių interesų ir galinčios pritaikyti gerąją praktiką (savivaldybės, ikimokyklinio ugdymo įstaigos) bei VB „FORWARD! Šeima ir darbas – suderinami“ nariams - naujoviški sprendimai bus diegiami naujose ikimokyklinio ugdymo institucijose.

Atsiradus galimybei derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus didėtų gimstamumas, gerėtų šeimų socialinė - materialinė padėtis, kas mažintų šeimų socialinę atskirtį bei šeimų narių susvetimėjimą, Darbo rinka papildytų naujais darbuotojais, kurie neprarastų darbinių įgūdžių, keisis darbdavių požiūris į mažamečius vaikus auginančias šeimas. Sumažėtų socialinių išmokų gavėjų.

Politika, kuria siekiama sumažinti vaiko auginimo išlaidas, didinant vaiko priežiūros įstaigų prieinamumą, kokybę ir priartinant paslaugų kainą prie tėvų galimybių, tiesiogiai įtakotų gimstamumo ir dalyvavimo darbo rinkoje rodiklius. Siūlomi profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimo modeliai šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus tai viena iš priemonių padedančių šeimai derinti darbą ir šeimą, kurių būtinybę nurodo 2002 metų ES užimtumo direktyvos.

Grėsmės. Problemos, su kuriomis gali susidurti VB. Tačiau visa ši iniciatyva gali likti neįgyvendinta. Pasibaigus finansavimui iš ES struktūrinio paramos fondo ikimokyklinių ugdymo paslaugas teikiantis darželiai lieka priklausomi nuo miesto savivaldybės biudžeto. Politikų dalyvavimas siekiant taikyti naujus modelius ikimokyklinio ugdymo įstaigose, užtikrinančius kompleksinę pagalbą šeimai, dažnai būna tik deklaratyvaus pobūdžio, nepriimami jokie konkretūs sprendimai, nulemiantys

papildomų lėšų skyrimą darželiams. Parengtas pasiūlymas tobulinti teisės aktus, reikalingas norint taikyti naują metodiką praktikoje, ir pateiktas suinteresuotoms institucijoms - Seimui, Švietimo ir mokslo ministerijai, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai gali būti svarstomas tik formaliai. Tad numatytos projekto veiklos gali ir neužtikrinti tolimesnių projektų rezultatų pritaikymo praktikoje. Bus tiesiog įgyta patirtimi pasidalyta su visuomene - surengtas apskritas stalas – diskusija su Lietuvos tėvų forumu; organizuoti 5 apskriti stalai – diskusijos seniūnijose su gyventojais, tačiau vietinėms savivaldybėms nepritarus, nesvarsčius arba pritarus, bet neradus finansavimo iš savivaldybių biudžetų šie novatoriški į egzistuojančią praktiką numatyti perkelti išbandyti „Profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimo modeliai šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus“ nebus pritaikomi jokiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose dėl finansavimo stygiaus. Tad pasibaigus Equal projektui net ir tos šeimos, kurios naudojos projekto siūlomomis paslaugomis, vėl bus priverstos spręsti profesinio gyvenimo ir šeimos pareigų derinimo problemą. Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbo laikas taip ir liks nesuderintas su tėvų darbo laiku, socialinę atskirtį patiriantys šalies piliečiai bus ir toliau priversti lankytis daugelyje institucijų, organizacijų, kad kompleksiskai išspręstų iškilusias problemas, šeimų socialinė - materialinė padėtis blogės, o tai didins šeimų socialinę atskirtį bei šeimų narių susvetimėjimą, darbo rinka nepasipildys naujais darbuotojais, kurie neprarastų darbinių įgūdžių, moterys bus priverstos likti namie su mažamečiais vaikais, nesumažės socialinių išmokų gavėjų skaičius, o darbdaviai vis dar neigiamai žiūrės į darbuotojus, auginančius mažamečius vaikus, todėl šis inovatyvus problemos sprendimas bus sudaręs sąlygas šeimoms laiku ir vienoje vietoje gauti šeimai reikalingas socialinio darbuotojo, psichologo, teisininko ir ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūros specialisto paslaugas tik projekto įgyvendinimo laikotarpiu.

Abu Equal iniciatyva vykdomi projektai yra svarbūs moterų integracijai į darbo rinką, pagrindinės grėsmės, susijusios su šių projektų tęstinumu, tai priklausys nuo valstybinės ir savivaldybės lygmens įstaigų pagalbos. Svarbu, kad ESF paramą administruojančios aukščiausios institucijos imtųsi iniciatyvos ne tik kuriant programas ir teisės aktus, bet ir užmezgant socialinį dialogą su NVO bei savivaldybėmis, pasirūpinant vietinių projektų tęstinumu ir tuo pačiu siekiant ekonominio augimo šalyje.